

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

58. sējums

2015. gada 8. oktobris

Saturs

I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi

ATZINUMI

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 508. plenārsesija 2015. gada 27. un 28. maijā

2015/C 332/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ilgtermiņa sociālā aprūpe un deinstitucionalizācija" (izpētes atzinums)	1
2015/C 332/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ekonomiskās un monetārās savienības (EMS) izveides pabeigšana: politiskais pīlārs" (pašiniciatīvas atzinums)	8
2015/C 332/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Radošuma, komercprasmju apguves un mobilitātes veicināšana izglītības un apmācības jomā" (pašiniciatīvas atzinums)	20
2015/C 332/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "ES rūpniecības politika attiecībā uz pārtikas un dzērienu nozari"	28
2015/C 332/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Dzīvot rītdienā. Trīsdimensiju (3D) drukāšana kā Eiropas ekonomikas veicināšanas instruments" (pašiniciatīvas atzinums)	36
2015/C 332/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ieguldītāju aizsardzība un strīdu izšķiršana starp ieguldītāju un valsti saistībā ar ES tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumiem ar trešām valstīm"	45

III Sagatavošanā esoši tiesību akti

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 508. plenārsesija 2015. gada 27. un 28. maijā

2015/C 332/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2011/16/ES attiecībā uz obligāto automātisko informācijas apmaiņu nodokļu jomā" (COM(2015) 135 final – 2015/0068 (CNS)) un par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko atceļ Padomes Direktīvu 2003/48/EK" (COM(2015) 129 final – 2015/0065 (CNS)).	64
2015/C 332/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņem" (COM(2015) 098 final – 2015/0051 (NLE))	68
2015/C 332/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1007/2009 par tirdzniecību ar izstrādājumiem no roņiem" (COM(2015) 45 final – 2015/0028 (COD)).	77
2015/C 332/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1236/2010 par kontroles un noteikumu izpildes shēmu, kura piemērojama apgabalā, uz ko attiecas Konvencija par turpmāko daudzpusējo sadarbību Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecībā" (COM(2015) 121 final – 2015/0063 COD).	81

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 508. PLENĀRSESIJA 2015. GADA 27. UN 28. MAIJĀ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Ilgtermiņa sociālā aprūpe un deinstitucionalizācija”

(izpētes atzinums)

(2015/C 332/01)

Ziņotāja: Gunta ANČA

Līdzziņotājs: José Isaías RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO

Latvijas Republikas ārlietu ministra pienākumu izpildītājs un iekšlietu ministrs Rihards Kozlovskis 2014. gada 25. septembra vēstulē atbilstoši Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantam Latvijas gaidāmās prezidentūras vārdā lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

“Ilgtermiņa sociālā aprūpe un deinstitucionalizācija”.

Par dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsonības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 7. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 508. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 27. un 28. maijā (2015. gada 27. maija sēdē), ar 139 balsīm par, 1 balsi pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

EESK:

1.1. aicina, izmantojot saskaņotus un pa kategorijām sadalītus datus, uzlabot informētību par aprūpes iestādēs dzīvojošo cilvēku stāvokli un aicina izstrādāt rādītājus, kas atspoguļotu cilvēktiesību ievērošanu;

1.2. aicina dalībvalstis, valstu reformu programmās (VRP) paredzot diskriminācijas novēršanas pasākumus, rosināt cilvēkus ar invaliditāti pilnvērtīgi piedalīties sabiedriskajā un saimnieciskajā dzīvē;

1.3. secina, ka taupības pasākumi ir samazinājuši vietējo un reģionālo pašvaldību budžetus, un tas tieši ir ietekmējis sociālo pakalpojumu pieejamību. Dažās dalībvalstīs tas ir izraisījis institucionalizācijas tendenci;

1.4. iesaka dalībvalstīm izmantot Eiropas strukturālos un investīciju fondus, lai veicinātu pāreju no institucionālās aprūpes uz vietējās kopienas nodrošinātu aprūpi, attīstītu sociālos un veselības aprūpes pakalpojumus un apmācītu atbalsta dienestu darbiniekus;

- 1.5. iesaka dalībvalstīm reformēt ilgtermiņa aprūpi, pamatojoties uz izmaksu lietderības analīzi un ilgtermiņa pieeju, saskaņā ar ko ir jāiegulda cilvēku resursos un pakalpojumos, nevis jāsamazina finanšu resursi;
- 1.6. uzsver, ka “deinstitutionalizācija” ir process, kurā vajadzīga ilgtermiņa politiskā stratēģija un jāpiešķir pienācīgi finanšu resursi, lai attīstītu alternatīvus atbalsta pakalpojumus kopienā;
- 1.7. aicina dalībvalstis steidzami atzīt, ka vīriešiem un sievietēm ar invaliditāti ir ar citiem vienlīdzīga tiesībspēja visās dzīves jomās, un sniegt nepieciešamo atbalstu lēmumu pieņemšanā ⁽¹⁾;
- 1.8. iesaka sabiedrībā attīstīt augstas kvalitātes pakalpojumus, jo tas ir būtisks solis deinstitutionalizācijas procesā ⁽²⁾. Slēgt iestādes, nepiedāvājot cilvēkiem alternatīvus pakalpojumus, ir bīstami;
- 1.9. uzskata, ka tad, ja aprūpi sniedz mājās, jānodrošina, ka attīstās vajadzīgie profesionālie pakalpojumi par pieņemamām cenām;
- 1.10. iesaka speciālistus visā Eiropā apmācīt sniegt sabiedrībā balstītus pakalpojumus un informēt viņus par deinstitutionalizācijas procesu;
- 1.11. iesaka, ka sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem jābūt pieejamiem uz vietas, par pieņemamām cenām un sasniedzamiem visiem;
- 1.12. uzsver nodarbinātības pieejamības nozīmi, lai cilvēki, kuri atstāj aprūpes iestādes, spētu pilnībā piedalīties sabiedrības dzīvē. Specializēti nodarbinātības dienesti un profesionālā izglītība un apmācība jāpadara pieejama visiem, kam tie nepieciešami, nepieļaujot nekādu diskrimināciju;
- 1.13. iesaka veidot partnerību starp visām personām, kas iesaistītas deinstitutionalizācijas procesā;
- 1.14. uzsver, ka dažādām lietotāju grupām ir dažādas vajadzības un tāpēc ir jāizstrādā īpaši risinājumi sadarbībā ar visiem attiecīgajiem dalībniekiem, tostarp izmantotājiem un to pārstāvības organizācijām, ģimenēm, pakalpojumu sniedzējiem, attiecīgajām ekonomikas nozarēm un valsts iestādēm;
- 1.15. mudina Eiropas Komisiju pieņemt Eiropas kvalitātes sistēmu, kas attiecas uz sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem, un atkārtoti uzsver, ka ir steidzami vajadzīgi stingri, saistoši standarti, lai nodrošinātu visaugstāko kvalitātes līmeni;
- 1.16. mudina dalībvalstis izveidot neatkarīgus un efektīvus kontroles un uzraudzības dienestus ar mērķi nodrošināt sabiedrībā balstītu institucionālo pakalpojumu atbilstību regulatīvajiem un kvalitātes standartiem;
- 1.17. iesaka vērsties pret negatīviem stereotipiem un palielināt informētību skolās un sabiedrībā, izmantojot integrējošu izglītošanu un kampaņas plašsaziņas līdzekļos.

2. Ievads

- 2.1. Deinstitutionalizācijas process un cilvēktiesību ievērošana Eiropā pēdējā gadsimta laikā ir attīstījusies dažādos veidos. Tādēļ ir grūti iegūt salīdzināmus datus no dažādām valstīm.
- 2.2. EESK uzskata, ka mūsu mainīgajā sabiedrībā ir svarīgi analizēt to cilvēku stāvokli visā ES, kuriem ir vajadzīga sociālā aprūpe un augsta līmeņa atbalsts, lai izstrādātu atbilstošus atbildes pasākumus un apmainītos ar labu praksi.

⁽¹⁾ Kā noteikts Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām (UNCPRD) 12. pantā.

⁽²⁾ Tas attiecas arī uz psihiatrisko iestāžu slēgšanu; to vietā jābūt reālām alternatīvām.

2.3. Tādēļ EESK:

2.3.1. norāda, ka vairāk nekā viens miljons bērnu un pieaugušo ar invaliditāti Eiropā dzīvo aprūpes iestādēs ⁽³⁾;

2.3.2. uzskata, ka "iestāde" nozīmē jebkuru aprūpes centru, kura iemītnieki ir izolēti no plašākas sabiedrības un/vai ir spiesti dzīvot kopā. Šādiem iemītniekiem nav pietiekamas kontroles pār savu dzīvi vai lēmumiem, kuri uz viņiem attiecas, un pašas organizācijas prasībām ir virsroka pār iemītnieku individuālajām vajadzībām ⁽⁴⁾;

2.3.3. norāda, ka vietējās kopienas sniegta aprūpe vienmēr nodrošina labākus rezultātus dzīves kvalitātes ziņā nekā institucionālā aprūpe, veicinot sociālo integrāciju un mazinot segregācijas risku ⁽⁵⁾;

2.3.4. aizliedz jebkāda veida diskrimināciju, ar ko vīrieši, sievietes un bērni ar invaliditāti un bez tās, cilvēki, kuriem vajadzīgs augsta līmeņa atbalsts, un personas ar psihosociālu invaliditāti var saskarties iestādēs un saņemt aprūpes pakalpojumus;

2.3.5. atsaucas uz ieteikumiem, kas sniegti EESK iepriekšējos atzinumos ⁽⁶⁾;

2.3.6. vērš uzmanību uz ES un tās dalībvalstu saistībām, kas izriet no ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām (UNCRPD) ⁽⁷⁾, proti, respektēt cilvēku cieņu, brīvību un tiesības uz patstāvīgu dzīvi, tiesības izvēlēties, kur un ar ko kopā viņi dzīvo, un tiesības uz piekļuvi atbalsta pakalpojumiem, tostarp personīgai palīdzībai kopienā;

2.3.7. uzsver, ka ANO Konvencijā par bērna tiesībām (CRC) ir noteikts, ka "personības pilnvērtīgai un harmoniskai attīstībai" bērnam vajadzētu "augt ģimenes vidē, laimes, mīlestības un sapratnes gaisotnē". Vecāki ir galvenie atbildīgie par savu bērnu audzināšanu, savukārt valsts pienākums ir atbalstīt vecākus, jo īpaši vistrūcīgākos, ar atbilstīgiem sociālās aizsardzības instrumentiem. Bērniem ir tiesības uz aizsardzību pret kaitējumu un vardarbību. Ja ģimene nevar nodrošināt šādu aprūpi, kaut arī valsts sniedz pienācīgu atbalstu, bērniem ir tiesības uz ģimenes aprūpes aizstāšanu.

2.3.8. vēlreiz uzsver, ka cilvēkiem ar invaliditāti, un jo īpaši ar intelektuālās attīstības traucējumiem, ir tiesības uz viņu kā cilvēku atzīšanu visās jomās likuma priekšā;

3. Pāreja no institucionālās aprūpes uz kopienā sniegtu aprūpi

EESK:

3.1. atzinīgi vērtē to, ka daudzas valstis reformē veidu, kādā tās nodrošina aprūpi un atbalstu bērniem un pieaugušajiem, aizstājot dažas vai visas ilgtermiņa aprūpes iestādes ar ģimenē un sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem ⁽⁸⁾;

3.2. aicina veikt deinstitutionalizācijas procesu, ievērojot lietotāju grupu tiesības, maksimāli samazinot kaitējuma risku un nodrošinot pozitīvus rezultātus visām iesaistītajām personām. Jaunajās aprūpes un atbalsta sistēmās jāievēro katra indivīda un viņa ģimenes tiesības, cieņa, vajadzības un vēlmes;

⁽³⁾ Bērni un pieaugušie ar invaliditāti (tostarp personas ar garīgās veselības problēmām). Tas ietver ES un Turciju. Avots: Mansell, J., Knapp, M., Beadle-Brown, J. and Beecham, J. (2007): *Deinstitutionalisation and community living – outcomes and costs: report of a European Study. Volume 2: Main Report Canterbury: Tizard Centre, University of Kent (subsequently "the DECLOC Report")*.

⁽⁴⁾ Ad hoc ekspertu grupas ziņojums "Pāreja no institucionālās aprūpes uz aprūpi sabiedrībā"
<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=4017&langId=en>

⁽⁵⁾ Kopējas Eiropas vadlīnijas pārejai no institucionālās aprūpes uz aprūpi dzīvesvietā (www.deinstitutionalisationguide.eu).

⁽⁶⁾ OV C 204, 9.8.2008., 103. lpp.; OV C 181, 21.6.2012., 2. lpp.; OV C 44, 15.2.2013., 28. lpp.

⁽⁷⁾ Sk. <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>

⁽⁸⁾ Ilgtermiņa aprūpes daži piemēri ir atrodami Eiropas barometra sadaļā par veselību un ilgtermiņa aprūpi (http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_283_en.pdf). Papildinformācija par labu praksi deinstitutionalizācijas jomā atrodama "Kopējas Eiropas vadlīnijas pārejai no institucionālās aprūpes uz aprūpi dzīvesvietā" (www.deinstitutionalisationguide.eu).

3.3. uzskata, ka katram cilvēkam ir tiesības izvēlēties vietu un veidu, kādā viņš vēlas dzīvot.

4. Deinstitutionalizācija dažādām interešu grupām

4.1. EESK atzīst, ka bērnu, personu ar invaliditāti (tostarp personu ar psihosociālu invaliditāti) un vecāka gadagājuma cilvēku aprūpes vajadzības ir ļoti atšķirīgas. Tādēļ ilgtermiņa aprūpes deinstitutionalizācijas procesā būtu jāņem vērā katras lietotāju grupas īpašās vajadzības.

4.2. Kopienā balstīta aprūpe, tostarp profesionālā aprūpe, kā arī ģimenē un sociālajā vidē saņemtā aprūpe, sniedz pievienoto vērtību, kuras nav aprūpes iestādēs.

4.3. Institucionālā sistēma tāpēc būtu jāpielāgo, lai papildinātu kopienā balstītus sociālos un veselības aprūpes pakalpojumus gadījumā, ja tie nav pieejami, kā arī pārejas periodā.

4.4. Neatkarīga dzīve nenozīmē, ka cilvēki ir spiesti dzīvot izolēti. Tas nozīmē, ka viņi var izmantot specializētus pakalpojumus un viņiem ir pieejami integrēti pakalpojumi kopienā, kurā viņi ir izvēlējušies dzīvot.

4.5. Deinstitutionalizācija nozīmē izveidot piemērotus pakalpojumus, kā arī izveidot pareizo vidi kopienā. Plaša sabiedrība ir jāgatavo šai pārejai, jāpalielina tās informētība un jāvērsas pret stigmatizāciju. Pretējā gadījumā tā būs nevis deinstitutionalizācija, bet gan reinstitutionalizācija, izveidojot "geto" personām ar psihosociālu invaliditāti, kas dzīvo sabiedrībā, taču joprojām izolētas negatīvas attieksmes dēļ. Šajā ziņā būtiska loma ir plašsaziņas līdzekļiem.

4.6. EESK norāda uz atšķirībām starp ES dalībvalstīm, jo īpaši attiecībā uz ilgtermiņa aprūpes definīciju. Šīs atšķirības var attiekties arī uz sniegtās aprūpes un ar to saistīto pakalpojumu veidiem. Tāpat pastāv ievērojamas atšķirības starp vienas dalībvalsts reģioniem un pašvaldībām, jo īpaši starp lauku un pilsētu vidi⁽⁹⁾. EESK uzskata, ka ar to nevajadzētu attaisnot progresa trūkumu dalībvalstīs, kurām katrai ir savas īpašās iezīmes, un atbalsta pakāpenisku pāreju uz sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem.

4.7. Iepriekšējā izpētes atzinumā⁽¹⁰⁾ EESK ieteica izvērtēt tālaprūpi un interaktīvu automatizētu dzīvesvidi un iespēju izveidot visaptverošu, decentralizētu struktūru cilvēku dzīvesvietas tuvumā un tiešā saskarsmē ar vecāka gadagājuma cilvēkiem. Mēs vēlētos atkārtot šo ieteikumu un atbalstām attiecīgu deinstitutionalizācijas procesu attiecībā uz vecāka gadagājuma cilvēkiem, bērniem, personām ar invaliditāti jebkurā vecumā un cilvēkiem ar psihosociālu invaliditāti⁽¹¹⁾.

4.8. Šajās lietotāju grupās ietilpst kategorijas, kuru spēja pieņemt lēmumus var būt samazināta vai neesoša viņu vecuma, invaliditātes vai atkarības dēļ. Tāpēc EESK rosina dalībvalstīs šādiem cilvēkiem nodrošināt maksimālu aizsardzību, veidojot pakāpenisku un kontrolētu deinstitutionalizācijas procesu, lai nodrošinātu, ka viņu tiesības vienmēr tiek ievērotas un ka viņiem tiek sniegta vislabākā iespējamā aprūpe savā kopienā, tostarp atbalsts lēmumu pieņemšanā.

4.9. EESK vērs uzmanību uz ietekmi, ko deinstitutionalizācija un pāreja uz sabiedrībā balstītu aprūpi var radīt institucionālās aprūpes sistēmas darbiniekiem. Visām iestādēm un iesaistītajām pusēm ir jāsadarbojas, lai nodrošinātu, ka deinstitutionalizācijas procesam ir pozitīva un pakāpeniska ietekme uz aprūpētājiem. Vienmēr būtu jānodrošina pienācīgi darba apstākļi.

4.10. Kā alternatīva ievietošanai iestādēs ir nevis pakalpojumu sniegšana mājās, bet gan kopienā, un tādēļ ir jāgarantē ieguldījumi pakalpojumu infrastruktūrā.

⁽⁹⁾ "Ilgtermiņa aprūpe Eiropas Savienībā". ISBN 978-92-79-09573-3. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs,

⁽¹⁰⁾ OV C 44, 11.2.2011., 10. lpp..

⁽¹¹⁾ *Idem.*

4.11. EESK atzinīgi vērtē labus piemērus, piemēram, aprūpes atvaļinājumu, nepilnas slodzes aprūpes atvaļinājumu un apdrošināšanas atzīšanu neformālajiem aprūpētājiem⁽¹²⁾. Komiteja aicina Komisiju un dalībvalstis veicināt labas prakses piemēru apmaiņu.

4.12. EESK atzīst aprūpētāju nozīmi. Neoficiālie aprūpētāji, kas darbojas brīvprātīgi, cenšas apvienot aprūpes pienākumus ar savu personisko dzīvi. Tas var izraisīt "aprūpētāja sindromu", kura dēļ galvenajam aprūpētājam iestājas fizisks un psiholoģisks izsīkums. ES jānodrošina: 1) ka saskaņošanas politika un atbildība par aprūpi ir visiem vienlīdzīga un ka neformālās aprūpes pienākumi tiek sadalīti vienlīdzīgi un taisnīgi⁽¹³⁾; 2) ka tiek ievērotas aprūpētāju pamattiesības; 3) ka tiek atzīta un atbalstīta neformālā un ģimenes veikta aprūpe; 4) tiek atzīta brīvprātīgo loma formālās un neformālās aprūpes nodrošināšanā⁽¹⁴⁾.

4.13. EESK atzīst, ka daudzas neaizsargātas iedzīvotāju grupas, kas ir tendētas uz institucionālo aprūpi, ir pārāk lielā mērā pārstāvētas bezpajumtnieku vidū. Tāpēc EESK mudina dalībvalstis izstrādāt deinstitucionalizācijas stratēģijas un programmas, kurās pilnībā jāņem vērā bezpajumtniecības problēma un nepieciešamība nodrošināt sabiedrībā balstītus pakalpojumus, lai novērstu un risinātu bezpajumtniecības problēmu.

4.14. Lai nodrošinātu līdztiesību darbavietā, ir stratēģiski svarīgi izvērst darbu māsaimniecībās un padarīt to profesionālāku, jo šo darbu veic galvenokārt sievietes, un, lai sieviešu karjeras iespējas būtu tādas pašas kā vīriešiem, tieši sievietēm ir vajadzīgi bērnu un gados vecāku cilvēku aprūpes un mājas uzkopšanas pakalpojumi. Minētie pakalpojumi dod labumu gan indivīdam, gan sabiedrībai kopumā. Tie rada jaunas darba vietas, apmierina novecojošas sabiedrības vajadzības un sekmē privātās un darba dzīves līdzsvarotību. Šie pakalpojumi uzlabo dzīves kvalitāti un sociālo iekļaušanu, kā arī veicina gados vecāku cilvēku palikšanu savās mājās⁽¹⁵⁾.

4.15. EESK atzīst, ka profesionāli visā Eiropā jāapmāca par deinstitucionalizācijas jautājumiem. Piemēram, būs jāapmāca jaunās paaudzes psihiatri, lai nodrošinātu, ka viņu prakse atbilst ANO Konvencijai par personu ar invaliditāti tiesībām.

4.16. EESK pauž bažas par to, ka cilvēki dažreiz tiek nosūtīti uz aprūpes iestādēm bez attiecīgas konsultācijas veikšanas vai neievērojot skaidri noteiktu kārtību. Tā atzīst, ka svarīga nozīme ir oficiālam novērtējumam attiecībā uz cilvēka vajadzību pēc ilgtermiņa aprūpes. Šajā procesā jāievēro cilvēka cieņa, un tam jāsekmē individualizētu pakalpojumu attīstība.

5. Finanšu krīzes ietekme uz sociālajiem pakalpojumiem

5.1. EESK apzinās, ka ilgtermiņa aprūpes sniegšana tām lietotāju grupām, kurām tā ir nepieciešama, ir viens no lielākajiem sociālajiem un ekonomiskajiem izaicinājumiem, ar ko saskaras Eiropas Savienība, jo īpaši tādas ekonomikas krīzes laikā kā pašlaik.

5.2. Paziņojumā par sociālajiem ieguldījumiem⁽¹⁶⁾ ir nepārprotami norādīts, ka ekonomikas krīze apdraud mūsu sociālās aizsardzības sistēmas, jo ir pieaudzis bezdarbs, samazinājušies nodokļu ieņēmumi un palielinājies to iedzīvotāju skaits, kuriem ir nepieciešami pabalsti. Tāpēc EESK piekrt Komisijai, ka nepieciešams palīdzēt dalībvalstīm izstrādāt ilgtermiņa aprūpes stratēģijas, kuru mērķis ir mazināt ekonomikas krīzes ietekmi.

⁽¹²⁾ Attiecīgi tiesību akti ir spēkā Austrijā. Piemēri:

Aprūpes atvaļinājums un nepilnas slodzes aprūpes atvaļinājums. Lai nodrošinātu labāku līdzsvaru starp darbu un aprūpi, darbiniekiem kopš 2014. gada 1. janvāra ir iespēja vienoties par aprūpes atvaļinājumu (pilnīgi bezalgas) vai nepilnas slodzes aprūpes atvaļinājumu (ar daļēji samazinātu algu) uz laiku no viena līdz trim mēnešiem. Šajā laikā viņiem ir likumīgas tiesības uz aprūpes pabalstu, tiesības uz aizsardzību pret motivētu atlaišanu un uz sociālo apdrošināšanu (no iemaksām neatkarīgu veselības un pensiju apdrošināšanu). Aprūpes atvaļinājuma pabalsts ir vienāds ar potenciālo bezdarbnieka pabalstu. Šā aprūpes atvaļinājuma vai nepilnas slodzes aprūpes atvaļinājuma mērķis ir dot attiecīgajiem darba ņēmējiem iespēju (re)organizēt savu aprūpes režīmu, jo īpaši gadījumā, kad pēkšņi jārupējas par savu radnieku vai arī uz noteiktu laiku jāatbrīvo aprūpētājs.

Pensiju apdrošināšana radniekiem, kas strādā par aprūpētājiem. Aprūpētājiem, kas aprūpē savu ģimenes locekli, veltot aprūpei visu savu darba laiku vai ievērojamo tā daļu, no iemaksām neatkarīgas pensijas apdrošināšanas tiesību ieguvei ir šādas iespējas: pastāvīga apdrošināšana kā pensijas apdrošināšanas sastāvdaļa; personiska apdrošināšana kā pensijas apdrošināšanas sastāvdaļa; pastāvīga vai personiska apdrošināšana kā veselības apdrošināšanas sastāvdaļa. Apdrošināšanas iemaksas pārņem federālā valdība, kas nozīmē, ka tāpēc nav nekādu izmaksu tiem radniekiem, kas strādā kā aprūpētāji.

⁽¹³⁾ Starp vīriešiem un sievietēm un starp paaudzēm.

⁽¹⁴⁾ Sociālās platformas ieteikumi par aprūpi:

http://www.socialplatform.org/wp-content/uploads/2013/03/20121217_SocialPlatform_Recommendations_on_CARE_EN1.pdf

⁽¹⁵⁾ OV C 12, 15.1.2015., 16. lpp.

⁽¹⁶⁾ COM(2013) 83 final.

5.3. Savā atzinumā⁽¹⁷⁾ par minēto paziņojumu EESK norādīja, ka sociālie ieguldījumi izaugsmei un kohēzijai būtu jānovirza arī sociālo pakalpojumu stiprināšanai. Tas varētu arī sekmēt darba vietu radīšanu pakalpojumu nozarē un kopienā balstītu jaunu pakalpojumu izvēšanu.

5.4. Ekonomikas krīze ir negatīvi ietekmējusi cilvēku ar invaliditāti spēju dzīvot patstāvīgi, kā arī ģimenes un neaizsargātas iedzīvotāju grupas, ko jau tā apdraudēja nabadzības un sociālās atstumtības risks.

5.5. Ar Sociālo ieguldījumu paketi (SIP) varēs risināt problēmas saistībā ar ekonomikas krīzi un demogrāfiskajām pārmaiņām⁽¹⁸⁾.

5.6. EESK ir pārliecināta, ka krīze ir radījusi ievērojamu regresu sociālo tiesību atzīšanas jomā, jo šīm politikām paredzētie budžeti ir samazināti. Tādēļ komiteja mudina Padomi, Komisiju un dalībvalstis nodrošināt, ka sociālie ieguldījumi tiek vērsti uz sociālās aizsardzības politiku ar mērķi atjaunot vismaz to līmeni, kāds bija pirms ekonomikas krīzes⁽¹⁹⁾.

5.7. EESK uzsver, ka jāapmierina vajadzības, kas izriet no dzīves ilguma pieauguma, un šajā sakarā jārisina tādi sarežģīti jautājumi kā paaudžu līdztiesība un solidaritāte. Mums jācenšas nodrošināt gados veciem un ļoti veciem Eiropas iedzīvotājiem drošas un cilvēka cienīgas vecumdienas arī gadījumā, ja viņiem ir vajadzīga aprūpe, un vienlaikus jā rūpējas par to, lai šā mērķa īstenošana nākamajām paaudzēm nekļūtu par nepanesamu slogu⁽²⁰⁾.

5.8. Lai gan atšķirības visā ES attiecībā uz ilgtermiņa institucionālo vai sabiedrībā balstītu aprūpi jau bija acīmredzamas, krīze ir saasinājusi jau tā ievērojamās ekonomiskās un sociālās atšķirības Eiropas Savienībā. Tā ir akcentējusi nevienlīdzību konkurētspējas un sociālās kohēzijas jomā, palielinot izaugsmes un attīstības polarizācijas tendenci, kas acīmredzami negatīvi ietekmē ienākumu, turīguma un labklājības taisnīgu sadalījumu starp dalībvalstīm un reģioniem⁽²¹⁾.

6. ES fondu izmantošana ilgtermiņa sociālajiem pakalpojumiem un deinstitucionalizācijai

EESK:

6.1. pauž nožēlu, ka Eiropas struktūrfondi iepriekšējā plānošanas periodā ir izmantoti segregāciju radošām iestādēm, nevis sabiedrībā balstītai aprūpei;

6.2. atzinīgi vērtē Eiropas strukturālo un investīciju fondu (ESIF) jaunās 2014.–2020. gada regulas, kas sekmē pāreju no institucionālās aprūpes uz sabiedrībā balstītu aprūpi, izmantojot Eiropas Reģionālās attīstības fondu, lai uzlabotu sociālās un veselības aprūpes infrastruktūras;

6.3. ierosina, ka vairākfondu pieeja varētu paātrināt pāreju uz aprūpi dzīvesvietā, tostarp – izmantojot Eiropas Sociālo fondu nesaistošiem pasākumiem, piemēram, atbalsta pakalpojumu darbinieku apmācībai un jaunu sociālo pakalpojumu izveidei;

6.4. atzinīgi vērtē Kopīgo noteikumu regulā, kas attiecas uz ESIF, ietvertos *ex ante* tematiskos nosacījumus cīņai pret nabadzību un sociālo atstumtību, ar kuriem deinstitucionalizācijas stratēģija tiek ieviesta kā prasība dalībvalstīm;

6.5. iesaka dalībvalstīm izmantot Eiropas strukturālos un investīciju fondus, lai veicinātu pāreju no institucionālās aprūpes uz aprūpi kopienas līmenī, attīstītu sociālos un veselības aprūpes pakalpojumus un apmācītu darbiniekus atbalsta dienestos;

6.6. uzskata, ka Pirmspievienošanās palīdzības instruments un Eiropas Attīstības fonds būtu jāizmanto, lai atbalstītu tiesības dzīvot kopienā un uzaugt ģimenes vidē;

6.7. saprot, ka pāreja no institucionālās aprūpes uz sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem ir sarežģīta. Tādēļ aicina Komisiju un dalībvalstis izstrādāt norādes saziņas jomā un politiskas norādes, lai veicinātu deinstitucionalizāciju pat un jo īpaši ekonomikas krīzes laikā.

⁽¹⁷⁾ OV C 271, 19.9.2013., 91. lpp.

⁽¹⁸⁾ Tā ir paredzēta, lai sniegtu labumu bērniem un jauniešiem, personām ar invaliditāti, bezpajumtniekiem un arī vecāka gadagājuma cilvēkiem. SIP mērķi ir šādi: nodrošināt, ka sociālās aizsardzības sistēmas atbilst iedzīvotāju vajadzībām; noteikt vienkāršotāku un mērķtiecīgāku politiku un pilnveidot aktīvās iekļaušanas stratēģijas dalībvalstīs. (Instrumentu kopums par Eiropas Savienības fondu izmantošanu pārejai no institucionālās aprūpes uz sabiedrībā balstītu aprūpi <https://deinstitutionalisationdotcom.files.wordpress.com/2015/03/annex-1-en-orig.pdf>.)

⁽¹⁹⁾ OV C 170, 5.6.2014., 23. lpp., un OV C 226, 16.7.2014., 21. lpp.

⁽²⁰⁾ OV C 204, 9.8.2008., 103. lpp..

⁽²¹⁾ OV C 12, 15.1.2015., 105. lpp.

7. Kvalitatīvi sabiedrībā balstīti pakalpojumi

EESK:

- 7.1. mudina Eiropas Komisiju pieņemt Eiropas kvalitātes sistēmu, kas attiecas uz sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem, un atkārtoti uzsvēr, ka ir steidzami vajadzīgi stingri, saistoši standarti, lai nodrošinātu visaugstāko kvalitātes līmeni;
- 7.2. secina, ka pakalpojumiem jābūt pieejamiem kopienā, tostarp attālos un lauku apvidos, un ka privātpersonām ir jāsaņem atbilstoši individuālie budžeti, lai varētu brīvi izvēlēties sev vajadzīgo pakalpojumu;
- 7.3. uzskata, ka sabiedrībā balstīti pakalpojumi būtu jāattīsta ciešā sadarbībā ar lietotājiem un viņus pārstāvošajām organizācijām un ka tām sadarbībā ar citām attiecīgajām ieinteresētajām personām, tostarp pakalpojumu sniedzējiem, publiskajām iestādēm un arodbiedrībām, būtu jādefinē kvalitātes prasības;
- 7.4. mudina dalībvalstis izveidot neatkarīgus un efektīvus kontroles un uzraudzības dienestus ar mērķi nodrošināt sabiedrībā balstītu un institucionālo pakalpojumu atbilstību regulatīvajiem un kvalitātes standartiem;
- 7.5. ieteic, ka sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem jābūt pieejamiem uz vietas, par pieņemamām cenām un sasniedzamiem visiem;
- 7.6. uzskata, ka šiem pakalpojumiem ir jāsaņem attiecīgo institūciju atļauja un sertifikācijas iestāžu piešķirta akreditācija;
- 7.7. uzskata, ka atbalsta tehnoloģijas un tehniskie palīg līdzekļi ir īpaši svarīgi cilvēku ar invaliditāti, kā arī bērnu un vecāka gadagājuma cilvēku dzīvei sabiedrībā. Šīs tehnoloģijas ir visefektīvākās tad, ja tās atbilst lietotāja vēlmēm un ievēro privātumu.

Briselē, 2015. gada 27. maijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Ekonomiskās un monetārās savienības (EMS) izveides pabeigšana: politiskais pīlārs”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2015/C 332/02)

Ziņotāji: Carmelo CEDRONE un Joost VAN IERSEL

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2015. gada 22. janvārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Ekonomiskās un monetārās savienības (EMS) izveides pabeigšana: politiskais pīlārs”.

Par klomitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2015. gada 6. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 508. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 27. un 28. maijā (2015. gada 27. maija sēdē), ar 183 balsīm par, 16 balsīm pret un 16 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

Preambula

Nemot vērā Eiropas Parlamenta un Eiropas Komisijas nākamo pilnvaru periodu, EESK 2014. gada jūlijā pieņēma atzinumu “EMS pabeigšana – nākamais Eiropas Savienības likumdošanas periods”. 2014. gada novembrī ziņotāji publicēja minētā dokumenta atjaunināto redakciju. Mērķis bija norādīt uz saskaņotu pasākumu kopumu, kas stiprinātu EMS uzbūvi un efektivitāti.

EESK uzskata, ka pastāv četri pīlāri – monetārais un finanšu pīlārs, makroekonomikas un mikroekonomikas pīlārs, sociālais pīlārs un politiskais pīlārs. Visi četri pīlāri ir savstarpēji saistīti. EESK ir pieņēmusi vairākus atzinumus, kas attiecas uz monetāro un finanšu pīlāru, ekonomikas pīlāru un sociālo pīlāru. Šajā dokumentā EESK konkrētāk aplūko jautājumus, kas saistīti ar vispārējo EMS politisko un institucionālo dimensiju, kura pilnībā ir dalībvalstu un Eiropadomes kompetences jomā. Šī dimensija raksturīga EMS valstu pamatgrupai, taču tā ir atvērta arī citām potenciālajām eurozonas kandidātvalstīm, kas vēlas doties šajā virzienā.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Pēc sešiem finanšu un ekonomikas krīzes gadiem prognozēt ekonomikas turpmāko attīstību un sociālo nākotni ir grūtāk nekā jebkad agrāk. Ņemot vērā ģeopolitiskās un ekonomiskās problēmas, tikai spēcīga EMS var nodrošināt uz nākotni orientētu stabilitāti.

1.2. EMS joprojām ir nestabila – skatīt pašreizējā stāvokļa raksturojumu, kā arī priekšrocību, trūkumu, iespēju un apdraudējumu (*strengths, weaknesses, opportunities and threats – SWOT*) analīzi teksta turpinājumā. EESK uzskata, ka joprojām ir vērojama nelīdzsvarotība Eiropā būtu jāvaicā uzticība un pašārvība, tāpēc ir vajadzīga efektīvāka un demokrātiskāka ekonomikas pārvaldība, it īpaši eurozonā.

1.3. EESK apzinās, ka būtiskus panākumus nav iespējams gūt vienas dienas laikā, taču ir pienācīgi jāņem vērā šādi divi aspekti: pirmkārt, Eiropa nevar atļauties gadiem ilgi atlikt lēmumu pieņemšanu un, otrkārt, pirmais priekšnosacījums ir visā eurozonā panākt vienošanos par to, uz kādiem principiem jābalsta nepieciešamie ekonomikas politikas pasākumi, kuru īstenošana ir efektīvi jāpārvalda.

1.4. Līdztekus ekonomiskajai konverģencei ir jānodrošina demokrātiskā leģitimitāte, stabils politikas satvars un vienota izpratne par kopīgu likteni. Lai šo mērķi sasniegtu, var veikt konkrētus pasākumus saskaņā ar pašlaik spēkā esošo Līgumu un noteikumiem. Vidējā un ilgākā termiņā, grozot Līgumu, institucionālie noteikumi būtu jāsaista ar obligātajām prasībām, kas jāizpilda, lai varētu izveidot īstu ekonomisko un politisko savienību.

1.5. Mums ir vajadzīga saskaņota sistēma, ko veido Eiropadome, valstu valdības, Eiropas Parlaments, valstu parlamenti un Eiropas Komisija un kas nodrošina demokrātisko leģitimitāti, pārskatatbildību un pārredzamību, kā arī spēj efektīvi darboties iedzīvotāju un ekonomikas dalībnieku interesēs.

1.6. Kļūvis skaidrs, ka pašreizējā ES un it īpaši eurozonas noteikumu sistēma ir radījusi sajukumu tiesību, iestāžu un demokrātijas jomā. Tāpēc ir vajadzīga jauna pieeja. Politikas un ekonomikas attīstības tendenču dēļ ES vairs nevarēs saglabāt pašreizējo institucionālo sistēmu. Tādēļ komiteja uzskata, ka būtiski ir padziļināt eurozonas integrāciju.

1.7. Lai to panāktu, komiteja ierosina ceļvedi, kurā paredzēti šādi posmi:

1.7.1. 1. posms:

- 1) pastāvīgs Eurogrupas priekšsēdētājs;
- 2) Parlamentu konferences darbības uzsākšana;
- 3) eurozonas "parlamentarizācija" (EP Lielā komiteja, kurā darbojas visi EMS valstu deputāti);

1.7.2. 2. posms:

- 4) EMS Likumdošanas jautājumu padome;
- 5) eurozonas parlamentāriešu balsošana par EMS jautājumiem;
- 6) EMS izpildvaras struktūra (valdība) (pašlaik Eurogrupa un Komisija);
- 7) Parlamentu konferences (EP un valstu parlamenti) pilnvaru un uzdevumu palielināšana;

1.7.3. 3. posms:

- 8) ar EMS saistīto Eiropas Parlamenta pilnvaru palielināšana (demokrātiskā leģitimitāte) un reālu Eiropas politisko partiju izveide;
- 9) valstu palāta (EMS) (valdības);
- 10) likumdošanas varas un izpildvaras nošķiršana;
- 11) vienprātīgā balsojuma principa atcelšana.

1.8. Turklāt, lai sagatavotu un īstenotu iepriekš minētajos posmos paredzētos pasākumus, būtu jāierosina šādas iniciatīvas:

— EESK, RK, ES prezidentvalsts un Komisijas kopīgi organizēta Pilsoniskās sabiedrības konference,

- Parlamentu konference,
- EP priekšlikumi par turpmāko rīcību, kas nav saistīta ar Līguma grozīšanu, un par Lisabonas līguma pārskatīšanu,
- Konstitucionālais konvents,
- Eiropas mēroga referendumu rīkošanas iespējas apsvēršana.

2. Pašreizējā stāvokļa raksturojums

2.1. Ekonomiskajai un monetārajai savienībai jau ir plašs *acquis* klāsts. Tai ir vienota valūta un Centrālā banka; EMS nodrošina zināmu fiskālās politikas un ekonomikas politikas saskaņošanu; tā pieņem valstīm saistošus lēmumus, kuri principā ierobežo to ekonomisko un fiskālo autonomiju, paredz nosacījumus visiem apjomīgajiem dalībvalstu pasākumiem un uzliek dalībvalstīm pienākumu veikt ekonomikas un sociālās reformas.

2.2. Tas nozīmē, ka EMS ir attīstībā esoša federatīva struktūra, kas pašlaik darbojas kā "sargātāja", taču vēl nerīkojas vienoti. Tai raksturīga salīdzinoši izteikta mērķu apzināšanās, un tā paver iespēju publiskām debatēm. EMS valstīm nākas ziedot vairāk suverēno tiesību, lai gan EMS pārvaldība joprojām ir galvenokārt tehnokrātiskas struktūras pārziņā.

2.3. Šīs savienības izveide ir jāpabeidz, radot vajadzīgos apstākļus, lai nodrošinātu, ka tās valstis, kuras tai jau ir pievienojušās vai vēlas pievienoties, var panākt ne vien stabilitāti, bet arī attīstību un labklājību. Būtu jānodrošina, ka pievienošanās eurozonai ir izdevīgāka nekā nepievienošanās.

2.4. Finanšu krīzes sākšanās 2008. gadā un tās turpmākā gaita apvienojumā ar postošajām sekām, ko tā radīja reālajai ekonomikai un Eiropas sabiedrībai, ir trauksmes signāls visiem tiem, kuri līdz tam brīdim ticēja, ka EMS sistēma turpinās darboties pietiekami apmierinoši un ka domino efekts saskanīgi veicinās dalībvalstu konvergenci.

2.5. Pavisam drīz pēc pirmajiem satricinājumiem Eiropas iestādes sāka meklēt īstermiņa risinājumus visasākajām problēmām. Tas, ka tika izveidoti mehānismi, kas ļāva saglabāt EMS, euro un eurozonu neskartu, ir liels sasniegums, taču bija vērojama arī kavēšanās un nopietni trūkumi, piemēram, netika izstrādāts vienots plāns izaugsmes un nodarbinātības veicināšanai.

2.6. Liels sasniegums ir arī tas, ka ārkārtīgi sarežģītos apstākļos vismaz daļēji tika veikti produktīvi pasākumi, lai izveidotu stabilāku EMS pamatu. EESK atzinīgi vērtēja visus šos pasākumus, taču arī kritizēja to, ka šie pasākumi ir ierobežoti, un nāca klajā ar citām idejām, kas ir piemērotākas krīzes pārvarēšanai.

2.7. Finanšu un ekonomikas krīze izraisīja pastāvīgu ekonomikas lejupslīdi, kā arī būtiski palielināja valstu tautsaimniecību atšķirības. Lielā Eiropas Savienības daļā stāvoklis ir neapskaužams, jo vēl sešus gadus pēc krīzes sākuma izaugsme tur ir lēna un nodarbinātības rādītāji neuzlabojas. Ekonomiskās un sociālās sekas runā pašas par sevi.

2.8. Lai gan daudz ir sasniegts, EMS izveide joprojām nav pabeigta. Stāvoklis ir ļoti sarežģīts. Kaut arī cerīgas pazīmes norāda uz atveseļoanos, vairākās valstīs joprojām valda ekonomikas stagnācija, netiek radītas jaunas darba vietas un ir vērojama nabadzība; tam galvenokārt ir dažādi un dziļi iesakņojušies iemesli, kas vairāk izpaužas un saasinās krīzes laikā: vēsture, pārvaldības tradīcijas (vai tās trūkums), atšķirīgas izaugsmes stratēģijas, atšķirīgas ekonomiskās un sociālās struktūras, kā arī atšķirīga ārpolitika.

2.9. Eurozonā joprojām pastāv domstarpības starp tiem, kas vēlas veidot stabilu savienību, kuras virzītājspēks ir ekonomiskā konverģence un reformas dalībvalstīs, un tiem, kas grib veidot vienīgi fiskālu savienību. Šo domstarpību dēļ arī politiķiem un sociālajiem partneriem ir atšķirīgi viedokļi par to, kādi būtu prioritāri īstenojamie ekonomikas politikas pasākumi valstu un ES līmenī.

2.10. Lai cik virspusēja būtu savstarpējā kritika, viedokļu un metožu atšķirības dažādās valstīs ir mazinājušas ne tikai politiķu, bet arī plašās sabiedrības uzticēšanos. Šī notikumu gaita atgādina pašpietiekamu pareģojumu – tā ierobežo politikas veidotāju rīcības iespējas un iedzīvotājos izraisa naidīgumu pret Eiropas Savienību.

2.11. Tā kā EMS lēmumus galvenokārt pieņem valdību līmenī un šo savienību pārvalda galvenokārt tehnokrāti, demokrātiskās leģitimitātes un ticamības trūkumam ir būtiskas sekas, kas palielina arī partnervalstu atšķirības.

2.12. ES nav izņēmums. Arī citas lielās valstis, piemēram, ASV, Ķīna, Krievija, Indija un Brazīlija, kā arī daudzas mazākas valstis saskaras ar līdzīgiem sarežģītiem apstākļiem. Tomēr nav noliedzams, ka šķēršļu pārvarēšanā Eiropas Savienība, taču it īpaši eurozona, piedzīvo lielākas grūtības nekā ASV un Āzijas kontinents (“Āzijas fabrika”).

2.13. EESK principā uzskata: lai gan Eiropas ekonomikas faktisko stāvokli nosaka daudzi dažādi un sarežģīti aspekti, labāka EMS politiskā pārvaldība ievērojami palīdzētu radīt lielāku stabilitāti pašreizējo un turpmāko grūtību pārvarēšanā. Jebkurā gadījumā bez spēcīgākas EMS dažu būtisku Eiropas interešu aizstāvība pasaulē nebūs iespējama.

2.14. EESK saprot, ka līdz galīgiem risinājumiem patlaban vēl tāls ceļš ejams. Tā arī saprot, ka pašreizējās norises, sarežģījumi un dilemmas ir šķēršļi stabila ceļveža izveidei. No otras puses, ja pašreizējie institucionālās struktūras un pārvaldības trūkumi drīzumā netiks novērsti, jāreķinās ar ilgstošu negatīvu ietekmi uz uzticību un ekonomikas rādītājiem. EESK tāpēc uzskata, ka nav pieņemama kavēšanās, padošanās un rīcības plāna trūkums.

2.15. Tādēļ EESK uzskata, ka neizbēgamas ir nopietnas debates par stabilu EMS struktūru; debatēs jācenšas panākt vienprātību par ekonomiskajiem un sociālajiem mērķiem, kā arī saskaņotu pārvaldību.

2.16. Jau kopš EMS izveides debatēs par lielāku vai mazāku Eiropas integrāciju runa ir par valstu suverenitāti. EESK uzsver, ka tā ir nepareiza paradigma, jo valstu suverenitāte pakāpeniski mazinās. Komiteja uzskata, ka pašlaik, proti, globalizācijas un ar to saistīto problēmu laikā, nav citas reālas iespējas kā vien stiprināt kopīgo vai apvienoto suverenitāti Eiropas Savienībā, it īpaši eurozonā. Tādēļ būs vajadzīga pārdomāti apvienota ekonomikas pārvaldība vai pat ekonomikas vadība. Turklāt EMS nākotne ir cieši saistīta ar citām ļoti svarīgām politikas jomām, kas skar suverenitāti, piemēram, ar kopējās drošības un aizsardzības politikas un enerģētikas savienības veidošanu.

3. Pašreizējais ES un eurozonas stāvoklis – priekšrocību, trūkumu, iespēju un apdraudējumu analīze

Priekšrocības	Trūkumi
<ul style="list-style-type: none"> — Ir palielinājusies izpratne par to, ka Eiropas nākotne ir vienotība. — Eiropas Centrālajai bankai (ECB) (pārvalstiska iestāde) ir ievērojama, lai arī ierobežota nozīme. — ESM un nesen atzītie elastīguma noteikumi. — Dalībvalstīs uzlabojusies budžeta disciplīnas ievērošana. — Pieaudzis valdību politiskais atbalsts ES līmenī pieņemtiem noteikumiem, it īpaši saistībā ar strukturālu reformu nepieciešamību visās dalībvalstīs. — ES vairāk uzmanības velta pārvaldības uzlabošanai un labākai pārvaldei visās dalībvalstīs. — Izveidotā banku savienība un lēmumu pieņemšanas process, kas saistīts ar vienoto noregulējuma mehānismu. — ECB īstenotā kvantitatīvās mīkstināšanas politika. — Aktīvāka, taču joprojām ierobežota Eiropas Investīciju bankas (EIB) darbība un ierosinātais "Investīciju plāns Eiropai". — Semestris un konkrētām valstīm adresētie ieteikumi, kas paredz lielāku ES līdzdalību valstu budžetu un pārvaldības nepilnību apzināšanā. — Lielāka pārredzamība publiskajās debatēs par norisēm partnervalstīs. — Visās dalībvalstīs palielinājusies izpratne par to, ka jāveicina izaugsme un jāuzlabo konkurētspēja, kā arī jārada labāki nosacījumi iekšējām un ārējām investīcijām. — Neraugoties uz kontinentā vērojamām atšķirībām, Eiropas sociālā tirgus modeļi vislabāk nodrošina stabilu sabiedrības attīstību. 	<ul style="list-style-type: none"> — Eurozonā ilgstoši vērojama ekonomikas nelīdzsvarotība, kas palielinās. — Nepietiekama solidaritāte starp dalībvalstīm un pašās dalībvalstīs. — Joprojām spēkā ir noteikums, ka balsojumos par būtiskiem jautājumiem jāpanāk vienprātība. — Lai panāktu progresu, vajadzīgas ļoti ilgas debates, pat tādos jautājumos, par kuriem vienošanās jau bija panākta. — Lai arī ieviests euro, nav izveidota "kopīga likteņa kopiena", un ekonomikas politika un fiskālā politika lielā mērā joprojām ir dalībvalstu kompetencē⁽¹⁾. — Demokrātiskās leģitimitātes trūkums. — Eiropas Komisija nevar būtiski ietekmēt Eiropas noteikumu un semestra ieteikumu īstenošanu. — Dalībvalstīs nav pietiekami īstenoti noteikumi, par kuriem panākta vienošanās: pārmērīgi liels deficīts, konkrētām valstīm adresēti ieteikumi. — Vienīgi uz taupību virzītas politikas negatīvā ietekme. — Vēsturiski radušies valstu aizspriedumi, kas arī izraisa dalībvalstu pastāvīgu neuzticēšanos – finanšu ministriju neuzticēšanās ir mazāka. — Vairumā dalībvalstu valsts parlaments un pilsoniskā sabiedrība reti tiek iesaistīti lēmumu pieņemšanā un/vai pietiekami informēti. — Nepietiekama komunikācija, kas it īpaši raksturīga dalībvalstu vadītājiem. — Sabiedriskās domas un politisko partiju vienotības trūkums visā Eiropā un eurozonā. — Koncentrēšanās uz īstermiņa risinājumiem un ilgtermiņa skatījuma trūkums, nemaz nerunājot par gatavību rīkoties. — Nav pabeigta banku savienības izveide, vēl nav pieņemts lēmums par noguldījumu sistēmu. — Padziļināts Eiropas kapitāla tirgus būs attāls sapnis, kamēr vien bankas darbosies valsts līmenī. — Nepabeigts un sadrumstalots iekšējais tirgus. — Trūkst ilgtermiņa politiskā redzējuma, kāda būs EMS/ES nākotne.

⁽¹⁾ Juncker kga analītiska piezīme *Preparing for Next Steps on Better Economic Governance in the Euro Area*, 2015. gada 12. februāris, 1. lpp.

Iespējas	Apdraudējumi
<ul style="list-style-type: none"> — Eurozonas pārvaldības stiprināšana. — Demokrātiskās leģitimitātes stiprināšana. — Saskaņoto noteikumu pareiza piemērošana. — Uzticības vairošanas pasākumi, kas radītu stabilu vidi ieguldījumiem. — Investīciju piesaiste ES mērogā un no ārvalstīm, tostarp izmantojot "Investīciju plānu Eiropai". — ECB īstenotās kvantitatīvās mīkstināšanas programmas panākumi. — Budžeta politikas un fiskālās politikas konverģence pēc vienotiem principiem – valstu politika turpmāk tiek īstenota apstiprinātā vienotā satvarā. — Līgumiskas vienošanās starp dalībvalstīm un ES. — Ekonomikas nelīdzsvarotības novēršana vienotā satvarā. — Vienošanās par valstu reformām, kā arī par izaugsmes un nodarbinātības veicināšanas iniciatīvām. — Loģisks risinājums Grieķijas un citu valstu problēmām, veicinot konverģenci. — Lielbritānijas palikšana Eiropas Savienībā uz pieņemamiem nosacījumiem, kas neapdraud citu valstu panākto progresu. — ECB, Eiropas Komisijas un Padomes sekmīga sadarbība, it īpaši eurozonā. — Stabila eurozonas pārvaldība. — Komisijas proaktīvās lomas atzīšana, tostarp "Kopienas metodes" stingra piemērošana. — Banku savienības un Eiropas kapitāla tirgus izveides pabeigšana. — Radīt nosacījumus euroobligāciju ieviešanai, kas veicinātu ieguldījumus. — Vienota uzņēmumu ienākuma nodokļa bāze. — ES budžetam nepieciešamās nodokļa bāzes plānošana un šīs bāzes vienlaicīga paplašināšana. — Vienota Eiropas viedokļa paušana starptautiskajos forumos. 	<ul style="list-style-type: none"> — ES/eurozona: pārāk maz un pārāk vēlu. — Negatīva sabiedrības nostāja/eiroskepticisms. — Gan pašu investoru, gan ārvalstu investoru neuzticēšanās. — Deflācija. — Ilgi turpinās lēna izaugsme salīdzinājumā ar lielākajiem konkurentiem pasaulē. — Turpinās starptautiski (militāri) konflikti, it īpaši pie ES robežām. — Nepietiekama sagatavotība jaunai ekonomikas krīzei. — Aizvien pieaugošs ekonomikas nevienādīgums Savienībā/eurozonā. — Grieķijas izstāšanās no eurozonas (<i>Grexit</i>) (vai līdzīga situācija). — Apvienotās Karalistes izstāšanās no ES (<i>Brexit</i>) (vai stagnējošs <i>status quo</i> Apvienotās Karalistes un eurozonas attiecībās). — Banku savienības stagnācija. — Joprojām saglabāta saikne starp valstu bankām un dalībvalstīm, nav izveidots Eiropas kapitāla tirgus. — Īstenošanas nepilnības finanšu sektorā. — Visā iekšējā tirgū izplatītas īstenošanas nepilnības, kuru dēļ palielinās sadrumstalotība. — Progresā palēnināšanās citās svarīgās jomās, kā enerģētikas savienība, digitālā savienība un Eiropas kopējā drošības un aizsardzības politika. — ECB īstenotās kvantitatīvās mīkstināšanas programmas panākumu trūkums.

4. Priekšlikumi attiecībā uz EMS politiku un ES iestādēm

4.1. Demokrātija, pārredzamība un legimitāte

4.1.1. Ekonomiskajā un monetārajā savienībā, kuras ietvaros valstīm plašas pilnvaras jānodod Eiropas Savienībai, būtiskās problēmas ir saistītas ar tās demokrātisko dimensiju un it īpaši ar tās parlamentāro dimensiju, ar tās lēmumu pieņemšanas sistēmas efektivitāti, ar pārskatatbildības un lojālas sadarbības principu ievērošanu un ar tās darbības veida pārredzamību (pamanāmību). EESK uzskata: lai šīs problēmas varētu atrisināt, ir vajadzīga politiska savienība, kas atjaunotu un nodrošinātu sabiedrības līdzdalību un visu ieinteresēto personu iesaistīšanu Eiropas integrācijas procesā.

4.1.2. Politiskas savienības izveide ir process, kam būtu jānotiek pakāpeniski. Noteiktus priekšnosacījumus var radīt un noteiktus pasākumus var īstenot, Līgumu negrozot. Taču citu priekšnosacījumu radīšana un pasākumu īstenošana nebūs iespējama bez Līguma pārskatīšanas.

4.1.3. Ar pārskatatbildību un sadarbību saistītu apsvērumu dēļ EESK iesaka arī ES līmenī pienācīgi izmantot līdzdalības iespējas, kas pastāv valstu līmenī; te īpaši jāmin, piemēram:

— pilntiesīgas Eiropas politiskās partijas,

— politiskā vairākuma un mazākuma izveide ar vēlēšanu programmu palīdzību,

— Eiropas Parlamenta vēlēšanu datumu saskaņošana.

4.1.4. Katrā dalībvalstī un visā Eiropas Savienībā demokrātijas problēma ir būtisks trūkums (spilgts piemērs ir t. s. trijotnes nozīme jaunajā ekonomikas pārvaldības sistēmā). Krīze izgaismoja patiesību, ka saikne starp tautas pārstāvjiem un tiem, kurus viņi pārstāv, kļūst arvien trauslāka. Tāpēc šī problēma ir steidzami jārisina, izveidojot ekonomisko un monetāro savienību, kurai būtu četri integrācijas pīlāri: banku savienība, fiskālā savienība, ekonomiskā savienība (komiteja uzskata, ka ekonomiskajai savienībai jāaptver arī sociālā savienība) un arī politiskā savienība.

4.1.5. Lai varētu izveidot šādu politisko savienību, kurā sākumā iestātos tās valstis, kas to vēlas un atbalsta divu ātrumu integrācijas principu, EESK iesaka savlaicīgi veidot konventu, kuram uzticētu rast risinājumus, kuri ir tālejošāki nekā Lisabonas līgums. EESK aņņemas izstrādāt priekšlikumus par pilsoniskās sabiedrības efektīvu līdzdalību šāda konventa darbā.

4.2. Likumdevēji

Pārstāvības demokrātija: Eiropas Parlaments un valstu parlamenti

4.2.1. Ekonomiskajā un monetārajā savienībā galvenais pārstāvības demokrātijas forums ir Eiropas Parlaments, kura sastāvā ir deputāti no pašreizējām eurozonas dalībvalstīm un valstīm, kas gatavojas tai pievienoties.

A priekšlikums

Lai nodrošinātu šo EP deputātu darba pamanāmību, konsekvensi un efektivitāti, EESK ierosina Eiropas Parlamentā izveidot pastāvīgu struktūru, kas viņus apvienotu. Šādas struktūras mērķis būtu palielināt vienotās valūtas pārvaldības iestāžu pārskatatbildību un vienlaikus izveidot publisku telpu dialogam un konsultācijām, sagatavot dokumentus un balsot par dokumentiem, kas attiecas uz ekonomikas un monetārās politikas jautājumiem un ko iesniedz asamblejai lēmuma pieņemšanai, un nodrošināt, ka solidaritātes un lojālas sadarbības principi tiek vienlīdz ņemti vērā EMS politikas īstenošanā.

4.2.2. Pārstāvības demokrātijas nostiprināšana ekonomiskajā un monetārajā savienībā nebūs pilnīga, ja lēmumu pieņemšanas metodei nebūs raksturīga divkārša, proti, valstu un Eiropas līmenī nodrošināta, legitimitāte, kas ir ļoti būtiska vienreizējā veidojumā, kāds ir Eiropas modelis.

B priekšlikums

EESK ierosina izmantot un vienlaikus paplašināt Parlamentu konferences darbības jomu (Fiskālā pakta 13. pants), piešķirot tai pilnvaras apspriest un pieņemt saistošus atzinumus par izaugsmi, konkurētspēju, nodarbinātību, nodokļiem un sociālo politiku. Turklāt Eiropas Parlamentam būtu jānodrošina sava iekšējā EMS lietu foruma atvērtība, lai parlamentu deputāti no eurozonas valstīm un tām valstīm, kas gatavojas eurozonai pievienoties, kā novērotāji varētu piedalīties šīs struktūras darbā. Parlamentu konferences sastāvā varētu būt EMS valstu budžeta un rūpniecības komiteju priekšsēdētāji un EP Budžeta komitejas, Ekonomikas un monetārās komitejas, Rūpniecības, pētniecības un enerģētikas komitejas un Kohēzijas komitejas priekšsēdētāji. Pilnveidojot koplēmuma procedūru, jāstiprina jauno tiesību aktu priekšlikumu legitimitāte.

C priekšlikums

Valstu parlamentiem savukārt būtu pamanāmi jāiesaistās debatēs par ES politiku. Dažās valstīs tas jau notiek, piemēram, Komisijas pārstāvji tiek uzaicināti piedalīties parlamenta debatēs. Labas prakses piemēri šajā jomā būtu jāpopularizē. Mērķis būtu panākt, ka valstu politiskie spēki valsts līmenī redzamāk iesaistās norisēs saistībā ar ES pasākumiem, kas viņus skar tieši.

Padome

4.2.3. Šajā politiskajā kontekstā būs labvēlīgāki priekšnosacījumi ciešākai sadarbībai un konsultācijām starp Eurosamitu un/vai Eurogrupu (attiecīgajā gadījumā arī valstīm, kuras gatavojas pievienoties eurozonai), Eiropas Parlamentu un valstu parlamentiem. Saskaņā ar iepriekšējā punkta loģiku ministri no eurozonas valstīm un no tām valstīm, kas vēlas pievienoties eurozonai, kopā ar EP varētu uzņemties likumdošanas funkcijas ar EMS saistītās jomās.

4.2.4. Padomes darbība būtu jāuzlabo ar valstu pārvaldes iestāžu pūliņiem, un tām būtu jāiet kopsolī ar šīm norisēm, it īpaši nodrošinot ierēdņu savstarpēju apmaiņu un stiprinot divpusējās attiecības.

4.2.5. Komiteja norāda, ka, plašāk izmantojot kvalificēta vairākuma balsojumu un pakāpeniski atsakoties no vienprātīgiem balsojumiem, tiks sekmēta integrācijas padziļināšana politiskajā savienībā.

4.2.6. Labāk strukturēta sadarbība un apspriešanās politiskajā savienībā tādējādi palielinās svarīgākajās EMS jomās īstenoto politikas pasākumu efektivitāti. Tas dos labumu visai Eiropas Savienībai.

4.2.7. Kā norādīts 5. punkta tabulā, daudzus pasākumus var veikt bez Līguma grozījumiem. Ar EMS saistīto pasākumu īstenošana vairumā gadījumu iespējama tiešā ciešākā valstu sadarbībā; ekonomiskajā un monetārajā savienībā būtu jāpieļauj noteikts pastāvīgas ciešakas sadarbības veids, kas arī pavērtu iespēju ar eurozonas valstu un eurozonas kandidātvalstu deputātu palīdzību rīkoties efektīvāk.

4.2.8. Komiteja uzskata, ka Eurogrupā būtu lietderīgi atsākt Padomes lielapmēra ("jumbo") sanāksmes, tādējādi paverot iespējas regulāram dialogam starp finanšu, ekonomikas un sociālo lietu ministriem, no vienas puses, un sociālajiem partneriem un pilsoniskajai sabiedrībai, no otras puses.

4.3. Izpildvara

EMS izpildvaras struktūra, Komisija

4.3.1. Pēc pārejas perioda, kuram beidzoties, iespējams, būs jāgroza Līgums, izveidosies EMS pārvaldības struktūra. Tās priekšsēdētājam faktiski jābūt eurozonas ekonomikas un finanšu ministram, kurš būtu arī Komisijas priekšsēdētāja vietnieks un kura amats līdzinātos Savienības Augstā pārstāvja ārlietās un drošības politikas jautājumos amatam.

4.3.2. Vienreizējā Eiropas modelī arī turpmāk būtiska nozīme būs (mazākai un efektīvākai) Eiropas Komisijai. Īoti īpaša nozīme EMS padziļināšanā ir arī "Kopienas metodei" un iniciatīvas tiesībām, kas patlaban piešķirtas Eiropas Komisijai. Šā uzdevuma veikšana būtu jānodrošina politiskajā savienībā.

4.3.3. Eiropas Komisijai būtu jā saglabā divējāda funkcija, nodrošinot saikni starp ES un EMS līdz brīdim, kad tiks izveidota pilntiesīga EMS izpildvaras institūcija. Neskarot Eiropas Komisijai pašlaik piešķirtās iniciatīvas tiesības, būtu jāatrod veidi un līdzekļi, kas ļautu Eiropas Parlamentu pienācīgi iesaistīt procesā, lai saglabātu jauno tiesību aktu priekšlikumu legitimitāti.

4.3.4. EESK ierosina iecelt pastāvīgu Eurogrupas priekšsēdētāju, kurš tieši Briselē varētu vislabāk strādāt, sadarbojoties ar Komisiju, EP, valstu valdībām un parlamentiem. Saskaņā ar Komisijas priekšsēdētāja *Juncker* izmantoto metodi Komisijas priekšsēdētāja vietnieks varētu vadīt Eurogrupas sanāksmes. Viņš/viņa varētu pārstāvēt ekonomisko un monetāro savienību starptautiskajās struktūrās.

4.4. EESK

4.4.1. Visam iepriekš minētajam būtu vairāk nekā jebkad agrāk jāvairo apņēmība veidot ciešākas, konstruktīvākas attiecības ar Eiropas iedzīvotājiem un rast veidus viņu iesaistīšanai sabiedriskajā dzīvē. It īpaši eurozonā būtu jānodrošina stabila konsultāciju iespējas, lai par konkrētiem jautājumiem var apspriesties ar sociālajiem partneriem un pilsonisko sabiedrību, jo šīm organizācijām ir svarīga loma politikas jomās, kuras EMS tieši skar. Sociālie partneri un pilsoniskā sabiedrība bieži ietekmē arī politikas pasākumu rezultātus valsts līmenī. Neskarot sociālo partneru nozīmi sociālajā dialogā, EESK Eiropas līmenī var darboties kā ES un pilsoniskās sabiedrības starpniecība, kas atbild par organizētās pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanu ES lēmumu pieņemšanas procesā, un var to nodrošināt ar:

- a) pilsoniskās sabiedrības forumu par konkrētiem jautājumiem, tostarp novērtējot Eiropas integrācijas procesa robežas un meklējot jaunus iesaistīšanas veidus;
- b) īpašu eurozonas forumu, kurā novērtētu mērķa apzināšanos un piederības sajūtu kā līdzekli aizspriedumu pārvarēšanai un savstarpējās uzticēšanās vairošanai;
- c) iniciatīvām pirmslikumdošanas posmā, proti, atzinumiem par konkrētiem jautājumiem, par kuriem sabiedrībai ir liela interese un par kuriem EP un Padomei ir jāpieņem tiesību akti.

5. Juridiskie instrumenti un tiesību objekti

5.1. Lai saskaņā ar četrus priekšsēdētāju ziņojumu izveidotu četras savienības, kas atbilst EESK minētajiem četriem pilāriem⁽²⁾, vairākās jomās varētu veikt pasākumus vai īstenot politiku, kuru dēļ grozījumi Līgumā nebūtu vajadzīgi (nākamās tabulas 1. aile). Par citiem būtu kopīgi jālemj ES līmenī (eurozonā), izmantojot jaunu lēmumu pieņemšanas metodi un jaunus instrumentus, kā arī spēkā esošajā Līgumā paredzēto ciešāko sadarbību (tabulas 2. aile) vai arī grozot Līgumu vai vajadzības gadījumā vienojoties par jaunu līgumu attiecībā uz EMS (3. aile). Tabulas nobeigumā šie posmi ir apkopoti un saistībā ar EMS politisko pilāru izvirzīti institucionāli priekšlikumi un minētas sagatavošanās iniciatīvas (4. aile).

⁽²⁾ Pamatojoties arī uz EESK atzinumu par tematu "EMS pabeigšana – priekšlikumi nākamajam Eiropas Savienības likumdošanas periodam" (OV C 451, 16.12.2014., 10. lpp.).

5.2. Analītisks iespēju satvars EMS izveides pabeigšanai ⁽³⁾

I. Politikas pasākumi saskaņā ar spēkā esošo Līgumu	II. Ciešāka/strukturēta sadarbība Pārejas klauzulas (LESD 136. pants)	III. Ārpus Lisabonas līguma	Politiskā pilāra institucionālās izveides posmi: eurozonas valstīm un tām valstīm, kas vēlas pievienoties eurozonai
<p><u>Finanšu politikas, fiskālās un monetārās politikas pilārs</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Kopējā konsolidētā uzņēmumu ienākuma nodokļa bāze (KKUINB) — Banku savienības, kapitāla tirgus un Eiropas uzraudzības sistēmas izveides pabeigšana — Finanšu palīdzība dalībvalstij krīzes gadījumā (LESD 122. pants) — Valstu reformu programmu īstenošana 	<p><u>Finanšu politikas, fiskālās un monetārās politikas pilārs</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — ESM stiprināšana — ECB pilnvaru papildināšana — EMS kopējā fiskālā politika — (Fiskālā un) budžeta savienība — Parādu savstarpēja dzēšana (vai saskaņā ar LESD 125. pantu?) — Solidaritātes un konkurētspējas mehānisms, kas novērstu asimetriskus satricinājumus un nelīdzsvarotību (fiskālā savienība) — EMS maksājumu bilance 	<p><u>Finanšu politikas, fiskālās un monetārās politikas pilārs</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Pašu resursi — Izveidot Eiropas Monetāro fondu, kas būtu parādu aģentūra — Euroobligācijas jauniem aizņēmumiem — Nodokļu saskaņošana 	<p><u>1. posms</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pastāvīgs Eurogrupas priekšsēdētājs 2. Parlamentu konferences darbības uzsākšana 3. Eurozonas "parlamentarizācija" (EP Lielā komiteja, kurā darbojas visi EMS valstu deputāti).

⁽³⁾ Turpat.

I. Politikas pasākumi saskaņā ar spēkā esošo Līgumu	II. Ciešāka/strukturēta sadarbība Pārejas klauzulas (LESD 136. pants)	III. Ārpus Lisabonas līguma	Politiskā pīlāra institucionālās izveides posmi: eurozonas valstīm un tām valstīm, kas vēlas pievienoties eurozonai
<p><u>Ekonomikas pīlārs</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Juncker plāna pilnveidošana un īstenošana — Ieguldījumu, izaugsmes un nodarbinātības veicināšanas pasākumi — EIB euroobligācijas — Zināšanu izplatīšanas stratēģijas (digitalizācijas programma) — Iekšējā tirgus izveides pabeigšana (vienots enerģijas tirgus, digitālais vienotais tirgus, vienots pētniecības tirgus) — Stabilitātes un izaugsmes pakta noteikumu elastīga piemērošana — Eiropas semestra pilnveidošana un līgumisko vienošanos labāka īstenošana (konverģences un konkurētspējas instruments) 	<p><u>Ekonomikas pīlārs</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — EMS makroekonomikas un mikroekonomikas vadība — Pētniecība un inovācija — Valstu un valdību vadītāju augstākā līmeņa sanāksmju, Eurogrupas sanāksmju un Eurogrupas jautājumu darba grupas sanāksmju cieša koordinācija — Jauni tiesību akti eurozonai — Ieguldījumi sociālajā infrastruktūrā — Līdzdalības demokrātija tautsaimniecībā 	<p><u>Ekonomikas pīlārs</u></p> <p>(ja EMS ciešāka sadarbība netiek atļauta)</p> <ul style="list-style-type: none"> — ES Augstais pārstāvis ekonomikas/fiskālās politikas jautājumos — Obligāta ekonomikas politikas koordinācija (jāgroza LESD 5. pants) — Balsojumos par makroekonomikas un mikroekonomikas politiku pietiek ar balsu vairākumu, un, ievērojot koplēmuma procedūru, lēmums tiek pieņemts kopīgi ar Parlamentu (EMS valstu parlamentārieši) — Pilnvaru nodošana: vispirms rūpniecības un enerģētikas jomā 	<p><u>2. posms</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 4. EMS Likumdošanas jautājumu padome 5. Eurozonas parlamentāriešu balsošana par EMS jautājumiem 6. EMS izpildvaras struktūra (valdība) (pašlaik Eurogrupa un Komisija) 7. Parlamentu konferences (EP un valstu parlamentu) pilnvaru un uzdevumu paplašināšana
<p><u>Sociālais pīlārs un tiesību pīlārs</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Pievienošanās Eiropas Cilvēktiesību konvencijai — Apmācība un izglītība — Pamatdirektīva par vispārējās nozīmes pakalpojumiem — Dzimumu līdztiesība — Attīstības rādītāji — Pievienošanās Eiropas Padoles Sociālajai hartai — Tiesisko standartu ievērošana — Horizontālā sociālā klauzula (LESD 9. pants) 	<p><u>Sociālais pīlārs</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Sociālās politikas koordinācija — Sociālās aizsardzības sistēmu saskaņošana — Imigrācijas politika — Individuālās un pārrobežu tiesības uz pensiju — Iedzīvotāju ienākumu minimums — Eiropas sabiedriskie labumi — Atbalsts nodarbinātībai — Darba tirgus, mobilitāte, kvalifikācijas atzišana — Sabiedrisko pakalpojumu kvalitāte 	<p><u>Sociālais pīlārs</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Balsojumos par sociālo, nodarbinātības, izglītības un veselības aizsardzības politiku pietiek ar balsu vairākumu — Pamattiesību hartas grozīšana attiecībā uz īpašumtiesību ierobežojumiem — Vairāku jomu (īpaši izglītības un apmācības jomas), kurās Eiropas Savienībai ir tikai atbalsta sniegšanas funkcijas, pārveidošana par kopīgas kompetences jomām 	<p><u>3. posms</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 8. EP pilnvaru, kas saistītas ar EMS, palielināšana (demokrātiskā leģitimitāte) un reālu Eiropas politisko partiju izveide 9. Valstu palāta (EMS) (valdības) 10. Likumdošanas varas un izpildvaras nošķiršana 11. Vienprātīga balsojuma atcelšana

I. Politikas pasākumi saskaņā ar spēkā esošo Līgumu	II. Ciešāka/strukturēta sadarbība Pārejas klauzulas (LESD 136. pants)	III. Ārpus Lisabonas līguma	Politiskā pīlāra institucionālās izveides posmi: eurozonas valstīm un tām valstīm, kas vēlas pievienoties eurozonai
<p style="text-align: center;"><u>Politiskais pīlārs</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — EMS parlamentarizācija — Lielā komiteja (eurozonas parlamentārieši) — Pastāvīgs Eurogrupas priekšsēdētājs — Likumdošanas jautājumu padome — Iestāžu nolīgumi — Kaimiņattiecību politikas īstenošana — Divpusēji un daudzpusēji ES tirdzniecības nolīgumi 	<p style="text-align: center;"><u>Politiskais pīlārs</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — EMS valstu parlamentāriešu balsošana par EMS jautājumiem — Parlamentu konferences nozīmes palielināšana (Fiskālā pakta 13. pants) — Eiropas aizsardzība — Ārpolitika — Vienota nostāja ANO Drošības padomē — EMS ārējā pārstāvība — Eiropas Prokuratūra — Eiropas Brīvprātīgo humānās palīdzības korpuss 	<p style="text-align: center;"><u>Politiskais pīlārs</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Jauns līgums par EMS — Eurozonas valstu parlaments (EMS valstu parlamentārieši) un pastāvīga ciešāka sadarbība (jauns LESD 136. pants) — EP lomas palielināšana (parastā likumdošanas procedūra, iniciatīvas tiesības, ja Komisija nerīkojas) — Valstu palāta (valstu valdības +) — Vienprātīga balsojuma atcelšana — Īpašs kvalificēts balsu vairākums, ja tiek veikti Līgumu grozījumi — Eiropas izpildvaras struktūra (ekonomiskajai un monetārajai savienībai) — Eiropas partijas un vēlēšanu programmas, starpvalstu saraksti — Varas dalīšana — Ārpolitika 	<p style="text-align: center;"><u>Iniciatīvas</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — EESK/RK, ES prezidentvalsts un Komisijas kopīgi organizēta Pilsoniskās sabiedrības konference — Parlamentu konference — EP priekšlikumi par turpmāko rīcību, kas neprasa Līguma grozīšanu, un par Lisabonas līguma pārskatīšanu — Konstitucionālais konvents — Eiropas referenduma rīkošanas iespējas apsvēršana

Briselē, 2015. gada 27. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Radošuma, komercprasmju apguves un mobilitātes veicināšana izglītības un apmācības jomā”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2015/C 332/03)

Ziņotāja: Vladimíra DRBALOVÁ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2014. gada 16. oktobrī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Radošuma, komercprasmju apguves un mobilitātes veicināšana izglītības un apmācības jomā”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 7. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 508. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 27. un 28. maijā (27. maija sēdē), ar 88 balsīm par, 8 balsīm pret un 21 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atbalsta Eiropas Komisijas un Eiropadomes prezidentvalstu trijotnes kopīgu iniciatīvu īpašu uzmanību veltīt komercprasmju apguvei izglītības jomā⁽¹⁾ un Eiropā veicināt uzņēmējiem raksturīgo domāšanas veidu.

1.2. EESK iesaka dalībvalstīm atgriezties pie stratēģiskās sistēmas Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā (ET 2020), kuras pamatā ir 2006. gada Oslo programma, kas joprojām ir ļoti aktuāla.

1.3. EESK iesaka dalībvalstīm izstrādāt pašām savas stratēģijas komercprasmju attīstībai izglītības jomā vai arī iekļaut šo koncepciju valsts stratēģijās mūžizglītības jomā.

1.4. EESK aicina īstenot Eiropas Parlamenta ieteikumu (2006)⁽²⁾ un attīstīt tajā definētās pamata prasmes, lai uzlabotu pielāgošanās spēju, nodarbinātības iespējas, sociālo integrāciju un mobilitāti.

1.5. Augstas kvalitātes stažēšanās, prakses un mācekļības iespējas, duālās vai citas uz praktisku darbu balstītas sistēmas, jaunizveidoti uzņēmumi un inkubatoru programmas, kā arī brīvprātīgais darbs un sportiskas aktivitātes var atvieglot pāreju no skolas uz darba dzīvi vai pašnodarbinātību.

1.6. Jāuzlabo procedūras ārpus skolas iegūto zināšanu atzīšanai, atzīšanas procedūru izstrādē ir jāiesaista izglītojamie, skolotāji un darba devēji, un minētajām procedūrām jābūt motivējošām⁽³⁾.

1.7. Komercprasmju apguve izglītības jomā tomēr ir jāaplūko vispārējā sabiedrības kontekstā, nevis tikai saistībā ar vispārējo uzņēmējdarbības vidi. Komercprasmes ir piemērotā veidā jāattīsta visos izglītības un apmācības līmeņos, sākot jau no agrīna vecuma, un tādā veidā, kas nodrošina to nepārtrauktu attīstību visos mācību programmas posmos.

⁽¹⁾ Skatīt definīciju 5.3. punktā.

⁽²⁾ 2006. gada 18. decembra Ieteikums 2006/962/EK (OV L 394, 30.12.2006., 10. lpp.).

⁽³⁾ OV C 214, 8.7.2014., 31. lpp.

1.8. EESK atbalsta dalībvalstīm paredzētu Eiropas Komisijas priekšlikumu pamatprasmju sistēmas ietvaros izstrādāt pamatprincipu ietvarstruktūru, kas attiektos uz komercprasmēm. Tas palīdzētu nodrošināt, ka dažādos izglītības līmeņos tiek izmantota saskaņota pieeja un tiek ņemta vērā arī neformālā un ikdienējā mācīšanās.

1.9. EESK aicina dalībvalstis ieviest skolotājiem, apmācību vadītājiem un izglītības nozares vadītājiem paredzētu programmu, kurā uzmanība veltīta komercprasmju un uzņēmējiem raksturīgā domāšanas veida attīstīšanai. Savukārt izglītības iestādēm no savas puses vajadzētu piedāvāt tādu mācīšanās vidi, kas veicina uzņēmējiem raksturīgā domāšanas veida attīstību un ir atvērta plašākai sabiedrībai.

1.10. EESK vēlētos uzsvērt, cik svarīga ir partnerība starp dažādām ieinteresētajām personām – valsts pārvaldes iestādēm, skolām, uzņēmumiem, nodarbinātības dienestiem un ģimenēm – un īpaši norāda uz sociālo partneru lomu faktiskajam pieprasījumam atbilstošu profesionālo un vispārējo prasmju attīstīšanā.

1.11. EESK aicina dalībvalstis izmantot visas to rīcībā esošās programmas un instrumentus, kas atbalsta komercprasmju apguvi izglītības un apmācības jomā, radošumu, inovāciju un mobilitāti. EESK mudina Komisiju sniegt dalībvalstīm atbalstu un vajadzīgo palīdzību programmas *Erasmus+* īstenošanā, lai nodrošinātu, ka visus šīs programmas instrumentus var pienācīgi izmantot.

2. Eiropas politikas satvars

2.1. Viena no Eiropadomes 2014. gada 26.–27. jūnija secinājumu prioritātēm, kas izklāstīta I pielikumā “Eiropas Savienības stratēģiskā programma pārmaiņu laikā”⁽⁴⁾, attiecas uz visu cilvēku prasmju attīstību, kā arī talanta atraisīšanu un dzīves iespēju pavēršanu, sekmējot mūsdienīgā ekonomikā nepieciešamo prasmju apgūšanu un mūžizglītību.

2.2. Lai sniegtu ieguldījumu stratēģijas “Eiropa 2020” pārskatīšanā, prezidentvalsts Itālija⁽⁵⁾ uzsāka politiskas debates par izglītības un apmācības turpmāko nozīmi valstu un ES izaugsmes programmās. Arī prezidentvalsts Latvija turpina veicināt digitālās iespējas un sekmēt komercprasmju apguvi, it īpaši reģionālajā līmenī⁽⁶⁾.

2.3. Izglītības, jaunatnes, kultūras un sporta padome 2014. gada 12. decembra secinājumos⁽⁷⁾ uzsvēra, ka gan uzņēmējdarbība, gan izglītība ir stratēģijas “Eiropa 2020” – stratēģijas gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei – prioritātes. Uzņēmējiem raksturīgā domāšanas veida attīstīšana var dot iedzīvotājiem lielu labumu gan viņu profesionālajā, gan vispārējā dzīvē.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Šāda pievēršanās komercprasmju apguvei ir atgriešanās pie **Oslo programmas komercprasmju apguvei Eiropā**⁽⁸⁾, lai sabiedrībā vairāk veicinātu uzņēmējiem raksturīgo domāšanas veidu, un pie **stratēģiskās sistēmas Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā (ET 2020)**⁽⁹⁾.

3.2. Radošums un inovācija būtiski ietekmē uzņēmumu attīstību un Eiropas spēju konkurēt starptautiskā mērogā. Ja vēlamies paātrināt izaugsmi un uzlabot konkurētspēju, ir svarīgi veikt ieguldījumus izglītībā un apmācībā, kas nodrošina prasmju attīstību. Pirmais uzdevums ir sekmēt to, lai visi iedzīvotāji apgūtu vispārējas nozīmīgas pamatprasmes, piemēram, digitālās prasmes, prasmi mācīties, iniciatīvas un uzņēmējdarbības garu un kultūras izpratni⁽¹⁰⁾.

⁽⁴⁾ EUCO 79/14, 15. lpp.

⁽⁵⁾ Prezidentvalsts Itālijas programma “Eiropa – jauns sākums”, 72. lpp.

⁽⁶⁾ Prezidentvalsts Latvijas rīkota konference, Rīga, 2015. gada 11.–12. februāris, “Uzņēmējdarbība reģionos – Eiropas Savienības konkurētspējas stiprināšanai”.

⁽⁷⁾ Padomes 2014. gada 12. decembra secinājumi par uzņēmējdarbības garu izglītībā un apmācībā (OV C 17, 20.1.2015., 2. lpp.).

⁽⁸⁾ Oslo programma komercprasmju apguvei Eiropā, 2006. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/education-training-entrepreneurship/policy-framework/2006-conference/index_en.htm

⁽⁹⁾ Padomes 2009. gada 12. maija secinājumi par stratēģisku sistēmu Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā (ET 2020) (OV C 119, 28.5.2009., 2. lpp.).

⁽¹⁰⁾ Atbilstoši Padomes 2009. gada 12. maija secinājumu (ET 2020) 4. stratēģiskajam mērķim: visos izglītības un apmācības līmeņos veicināt novatorismu un jaunradi, tostarp uzņēmējdarbības garu.

3.3. Darba tirgus novērošanas centra rīkotā konference "Jaunizveidotu uzņēmumu atbalstīšana ar mērķi veicināt izaugsmi un nodarbinātību" ⁽¹¹⁾ arī skaidri parādīja, ka komercprasmju apguve būtu jāaplūko plašākā sociālās vides kontekstā. Uzņēmējdarbības videi būtu vismaz jāmēģina atvieglot jaunu uzņēmumu dibināšanu, mazinot birokrātiju un ievērojot darba tirgus elastību. Stimulus, kas paredzēti vēl neizveidotiem uzņēmumiem, jaunizveidotiem uzņēmumiem un uzņēmumu attīstībai, var efektīvi sasaitēt ar vairākiem citiem aktīva darba tirgus politikas (ALMP) pasākumiem, un šie stimuli ir jāaplūko visas uzņēmējdarbības atbalsta un uzņēmumu attīstības sistēmas kontekstā.

3.4. Mazās uzņēmējdarbības akta ⁽¹²⁾ pārskatīšana ir vienreizēja iespēja, izmantojot visus pieejamos instrumentus, piemēram, Uzņēmumu un MVU konkurētspējas programmu (COSME), stiprināt saikni starp pasākumiem, kas ir vērsti uz MVU un komercprasmju apguvi. Kvalifikācijas paaugstināšana mazos un vidējos uzņēmumos un visa veida inovācijas veicināšana ir viens no 10 pamatprincipiem, kas jāpiemēro, lai visiem MVU Eiropas Savienībā sniegtu vienādas iespējas.

4. Pamata prasmes

4.1. Iekļaujot komercprasmju apguves elementus izglītības un apmācības jomā, jānodrošina, lai visiem izglītojamajiem, neatkarīgi no viņu dzimuma, sociāli ekonomiskā stāvokļa vai īpašām vajadzībām, būtu iespēja veidot prasmes un iemaņas, kas nepieciešamas uzņēmējiem.

4.2. Kā norādīts EP un Padomes 2006. gada ieteikumā, līdztekus pamatprasmēm – lasītprasmei, rakstītprasmei un rēķinātprasmei – uzņēmējdarbībai ir nepieciešama arī pamata prasmju pakāpeniska attīstīšana, tostarp iniciatīvas un uzņēmējdarbības gars un spēja idejas pārvērst darbībā. Tas ietver radošumu, inovāciju un riska uzņemšanos, kā arī spēju plānot un vadīt projektus, lai sasniegtu mērķus.

4.3. Lai nodrošinātu, ka Eiropas iedzīvotāji var brīvi pārvietoties, strādāt un mācīties visā Eiropā, īpaša nozīme ir saziņai svešvalodās, un jauniešiem to apguve kļūst aizvien svarīgāka ⁽¹³⁾.

4.4. Digitālā vienotā tirgus laikmetā digitālai uzņēmējdarbībai ir būtiska ietekme uz jaunu darbavietu radīšanu, novatoriskām idejām un kopām, kas paātrina inovāciju. Eiropas Savienībai ir jāizstrādā politikas satvars, kas palīdzētu sekmēt IKT prasmju apgušanu un mudinātu dalībvalstis mācīties vienai no otras, kā palielināt IKT studijas beigušo personu skaitu un paaugstināt viņu kvalifikāciju atbilstoši uzņēmumu vajadzībām.

4.5. Mums ir jāatrasa milzīgais sievietu potenciāls un jāanalizē viņu unikālā pieeja vadībai un uzņēmumu darbības vadīšanai. Dalībvalstīm ciešā sadarbībā ar attiecīgajām ieinteresētajām personām būtu jāīsteno programmas, kas vērstas uz komercprasmju attīstīšanu un uz sievietu vadītu uzņēmumu iesaistīšanu globālajās piegādes ķēdēs ⁽¹⁴⁾.

5. Kā veicināt uzņēmējiem raksturīgā domāšanas veida attīstīšanu?

5.1. Komercprasmes ir svarīgas dzīvei kopumā, un tās sniedz cilvēkiem lielākas iespējas ietekmēt savu nākotni. Komercprasmes ir pietiekami jāattīsta visos izglītības un apmācības līmeņos, sākot jau no agrīna vecuma, un tādā veidā, kas nodrošina to nepārtrauktu attīstību visos mācību programmas posmos.

⁽¹¹⁾ EESK Darba tirgus novērošanas centra 35. sanāksme, 2014. gada 13. novembris.

⁽¹²⁾ COM(2008) 394.

⁽¹³⁾ Eiropas Komisijas stratēģiskā sistēma: 1) Barselonas mērķis, par ko 2002. gadā vienojās valstu un valdību vadītāji, un 2) Valsts un valdība. 2008. gada paziņojums "Daudzvalodība – priekšrocība un apņemšanās", kurā ir izklāstītas Komisijas darbības šajā jomā.

⁽¹⁴⁾ Research Report 2013, "Entrepreneurs: What can we learn from them?", daļa 2/3 – "Inspiring female entrepreneurs", CIPD (Chartered Institute of Personnel and Development).

5.2. Jānodrošina visiem skolēniem iespēja iesaistīties programmās darba pieredzes iegūšanai, lai palīdzētu attīstīt šīs prasmes, un instrumentiem, kas izstrādāti progresa novērtēšanai un komercprasmju apguves apliecināšanai, būtu jākoncentrējas uz turpmākās darba pieredzes kvalitātes paaugstināšanu. Kā labs piemērs šeit minama Somijas darba programma *Yrittäjyyskasvatus* ⁽¹⁵⁾, kas nodrošina ar uzņēmējdarbību saistītu apmācību dažādos izglītības līmeņos.

5.3. Komercprasmju apguve tiek definēta kā formāla mācību satura apguve, kas informē, apmāca un izglīto ikvienu, kas vēlas sekmēt sociāli ekonomisko attīstību, īstenojot projektu, kura mērķis ir palielināt informētību par uzņēmējdarbību, sekmēt uzņēmumu veidošanu vai arī mazo uzņēmumu attīstību ⁽¹⁶⁾.

5.3.1. Pašlaik Eiropa visas cerības liek uz duālu sistēmu un citu līdzīgu darbavietā nodrošinātās mācīšanās veidu popularizēšanu un attīstīšanu. Dalībvalstis, kuras izmanto šādas sistēmas, ilgtermiņā gūst labus rezultātus, un tajās jauniešu bezdarba rādītāji ir zemāki nekā vidēji Eiropas Savienībā.

5.3.2. Stažēšanās ir svarīgs līdzeklis, kā risināt bezdarba un prasmju neatbilstības problēmas un nodrošināt pāreju no izglītības sistēmas uz darba tirgu. Vairāk būtu jāatbalsta stažēšanās iekļaušana mācību programmās ⁽¹⁷⁾.

5.3.3. Prakse, kuras mērķis ir attīstīt darba ņēmēju uzņēmējdarbības garu un darba ņēmēju virzītu/sociālo uzņēmējdarbību, ir piemērs, kas liecina, ka izveidotas veiksmīgas darba ņēmēju līdzdalības shēmas, kuru mērķis ir sasniegt to organizāciju, kurās šie cilvēki strādā, ekonomiskos un sociālos mērķus.

5.3.4. Brīvprātīgais darbs var sniegt vērtīgu pieredzi, kas palīdz attīstīt prasmes. Neformālās izglītības iespējas galvenokārt nodrošina jaunatnes organizācijas. Izmantojot savas izglītības programmas, tās palīdz attīstīt virkni transversālo prasmju, piemēram, prasmi strādāt grupā, attiecību veidošanas prasmes, pašiniciatīvas garu un riska uzņemšanos. Jaunieši var mācīties no savām kļūdām drošā vidē (pretēji reālajai komercdarbības pasaulei).

5.4. Eiropas Komisija 2012. gadā publicēja ziņojumu "*Entrepreneurship education at school in Europe*" ("Komercprasmju apguve Eiropas skolās") ⁽¹⁸⁾, kurā koncentrējās uz valstu stratēģijām, mācību programmām un mācību rezultātiem. Komercprasmju apguve patlaban tiek veicināta lielākajā daļā Eiropas valstu, un ir pieņemta virkne dažādu pieeju: 1) īpašas stratēģijas/rīcības plāni, kuru galvenais mērķis ir komercprasmju apguves nodrošināšana; 2) plašākas stratēģijas izglītības vai ekonomikas jomā, kurās iekļauti komercprasmju apguves mērķi; 3) atsevišķas vai vairākas iniciatīvas attiecībā uz komercprasmju apguvi.

5.5. Ne visi cilvēki ir dzimuši, lai kļūtu par uzņēmējiem vai uzņēmējām. Uzņēmējdarbības gars tikai sniedz viņiem vairāk iespēju gūt panākumus darbā un dzīvē. Taču to cilvēku darbība, kam piemīt uzņēmēja talants un drosme savu uzņēmējdarbības garu pārvērst darbībā, būtu jāveicina.

5.5.1. Uzņēmējdarbības inkubatori ir inovācijas un uzņēmējdarbības centri. Tie atrodas daudzās augstskolās un rada drošu vidi, kurā studenti var saņemt profesionālas konsultācijas par to, kā uzņēmējdarbības idejas pārvērst realitātē un kā uzņemties risku, neciešot no negatīvām sekām un nebaidoties no neizdošanās. To uzņēmējdarbības skolu studenti, kurās ir inkubatori, var vieglāk pievienoties jaunizveidotiem uzņēmumiem vai izveidot savu uzņēmumu.

5.5.2. Uzņēmējdarbības prasmes var apgūt arī prasmju attīstīšanas programmās, kas tiek piedāvātas ārpus vispārējās izglītības sistēmām. Šīs programmas var ietvert apmācību un darbaudzināšanu, ko nodrošina pieredzējuši apmācības vadītāji, uzņēmēji un uzņēmējdarbības eksperti. Šie pakalpojumi ne vien sniedz potenciālajiem uzņēmējiem vērtīgas zināšanas par uzņēmumu darbību, bet arī ļauj viņiem izveidot sakarus ar esošajiem uzņēmumiem un uzņēmējiem.

⁽¹⁵⁾ Somijas Izglītības ministrija (2009. g.), "Uz uzņēmējdarbību orientētas izglītības pamatnostādnes", Helsinki. Somijas Nodarbinātības un ekonomikas ministrija (2012. g.), "2012. gada pārskats par uzņēmējdarbību".

⁽¹⁶⁾ Sk. UNESCO un UNEVOC definīciju.

⁽¹⁷⁾ OV C 214, 8.7.2014., 36. lpp.

⁽¹⁸⁾ Eurydice, 2012. gads, "*Entrepreneurship education at school in Europe*" ("Komercprasmju apguve Eiropas skolās").

5.5.3. Uzņēmējdarbības prasmju apguves iespējas, kuras visā Eiropā piedāvā tirdzniecības un rūpniecības kameras, ietver dažāda veida mācības un metodes, kas palīdz cilvēkiem apzināt uzņēmējdarbības un jauna uzņēmuma izveides iespējas, noteikt un iegūt vajadzīgos resursus, kā arī uzņemties ar uzņēmējdarbību saistīto risku: *Entrepreneurial Skills Pass* (Austrija) ⁽¹⁹⁾, *Startup@Campus* (Beļģija) ⁽²⁰⁾, *Incuba' school* (Francija), *Long night of Start-ups* (Vācija) ⁽²¹⁾, *New Entrepreneurs Day* (Spānija) un *Bright and Young* (Beļģija) ⁽²²⁾.

5.6. Ieinteresētās personas un pilsoniskās sabiedrības organizācijas var uzņemties svarīgu lomu, efektīvi palīdzot īstenot un realizēt iniciatīvas, kuru mērķis ir veicināt uzņēmējdarbību un sekmēt uzņēmējiem raksturīgā domāšanas veida attīstīšanu. Efektīvas partnerības pieejas piemērs ir Somijas Jaunizveidoto uzņēmumu fonds (*Finnish Startup Sauna Foundation*) ⁽²³⁾, ko dibināja somu uzņēmēji sadarbībā ar vairākām ieinteresētajām personām, kuras pārstāv publisko sektoru.

6. Kā atzīt uzņēmējdarbības prasmes un panākt to pārredzamību?

6.1. Pastāvīgās grūtības, kas saistītas ar prasmju un kvalifikāciju atzīšanu un pārredzamību, kavē atbilstošu prasmju un kvalifikāciju apguvi, kā arī mobilitāti, kura vajadzīga, lai panāktu prasmju labāku atbilstību piedāvātajām darbvietām un varētu uzlabot konkurētspēju un labklājību.

6.2. Eiropas līmenī ir izveidoti vairāki instrumenti, kuru mērķis ir sekmēt sadarbību, nodrošinot to prasmju un kvalifikācijas pārredzamību un atzīšanu, kas iegūtas profesionālās izglītības un apmācības programmās un augstākās izglītības programmās visā Eiropas Savienībā ⁽²⁴⁾.

6.3. Līdztekus šiem instrumentiem vairāku citu iniciatīvu mērķis ir novērst prasmju neatbilstību; šīs iniciatīvas ir Eiropas prasmju/kompetenču, kvalifikāciju un profesiju klasifikācija (ESCO) un ES Prasmju panorāma. Lai sekmētu mobilitāti, mūsu rīcībā ir arī *Europass* sistēma, tostarp *EuropassCV* un Eiropas prasmju pase, un nesen pārskatītā Direktīva par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu ⁽²⁵⁾.

6.4. Rūpējoties par lielāku saskaņotību starp Eiropas kvalifikāciju sistēmu (EQF), Eiropas kredītpunktu pārneses sistēmām (ECTS un ECVET) un Eiropas prasmju/kompetenču, kvalifikāciju un profesiju daudzvalodu klasifikāciju (ESCO), varētu palīdzēt nodrošināt kvalifikāciju atzīšanu, neformālās un ikdienējās izglītības apstiprināšanu un mūžilgu profesionālo orientāciju. Šim procesam arī turpmāk jābūt visaptverošam, un tā laikā būtu jāveic dažādu instrumentu novērtēšana, lai nodrošinātu to efektivitāti.

6.5. Paziņojumā "Izglītības pārvērtēšana" ⁽²⁶⁾ minēta arī nepieciešamība atzīt, novērtēt un apstiprināt prasmes, kuras iedzīvotāji ieguvuši ārpus skolas, un tādējādi nodrošināt, ka potenciālie darba devēji var iepazīties ar prasmju aprakstu. Izvēloties darbiniekus, ir svarīgi atzīt arī ārpus izglītības sistēmas iegūtās prasmes, taču darba devējiem nedrīkstētu uzlikt par pienākumu novērtēt un apstiprināt šādas prasmes.

6.6. Turklāt politika un sistēmas, kas sekmē kvalifikāciju pārnesi, kopumā ir saistītas ar spēkā esošajiem ES tiesību aktiem, un vairākās dalībvalstīs īstenotas valstu iniciatīvas, kuru mērķis ir iepriekšējās mācīšanās atzīšana dalībvalsts līmenī. Šādu valsts iniciatīvu sistemātiskai pārskatīšanai un uzraudzībai ir jābūt vērstai uz labas prakses piemēru apzināšanu un savstarpējas mācīšanās un vienotu principu izmantošanas veicināšanu ⁽²⁷⁾.

⁽¹⁹⁾ *Entrepreneurial Skills Pass*, Austrija.

⁽²⁰⁾ *Startup@Campus* (Beļģija).

⁽²¹⁾ *Long night of Start-ups* (Vācija).

⁽²²⁾ *Bright and Young* (Beļģija).

⁽²³⁾ *Teknologiateollisuus (2012)*, *Uusi Startup-säätiö vauhdittamaan suomalaisia kasvuyrityksiä* (Helsinki).

⁽²⁴⁾ Svarīgs instruments ir Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra (EQF), kas attiecas uz visa veida un visu līmeņu kvalifikācijām. Profesionālās izglītības un apmācības instrumenti ir šādi: Eiropas kredītpunktu sistēma profesionālās izglītības un apmācības jomā (ECVET) un Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipu ietvarstruktūra profesionālajai izglītībai un apmācībām (EQAVET). Augstākās izglītības instrumenti ir Eiropas standarti un pamatnostādnes augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanai (ESG) un Eiropas kredītpunktu pārneses un uzkrāšanas sistēma (ECTS).

⁽²⁵⁾ Direktīva 2013/55/ES.

⁽²⁶⁾ COM(2012) 669 final.

⁽²⁷⁾ Saskaņā ar gaidāmo Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonda ziņojumu (2015) "Youth Entrepreneurship in Europe" ("Jauniešu uzņēmējdarbība Eiropā"), EF 1507.

6.7. EESK atbalsta Eiropas Komisijas priekšlikumu pamatprasmju sistēmas ietvaros izstrādāt pamatprincipu ietvarstruktūru, kura attiektos uz komercprasmēm un kurā, balstoties uz Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūrā minētajiem mācību rezultātu raksturlielumiem un līmeņiem, būtu norādītas prasmju sastāvdaļas. Tas palīdzēs nodrošināt, ka dažādos izglītības līmeņos tiek izmantota saskaņota pieeja un tiek ņemta vērā neformālā un ikdienējā mācīšanās.

6.8. EESK atzinīgi vērtē šādas divas Eiropas Komisijas un ESAO sadarbības iniciatīvas:

- 1) **Entrepreneurship 360** ⁽²⁸⁾, kuras mērķis ir stiprināt uzņēmējdarbības garu skolās un tehniskās izglītības un arodizglītības iestādēs un kura nodrošina brīvi pieejamu pašvērtējuma instrumentu, kas sniegs atbalstu mācību iestādēm un atsevišķiem skolotājiem, palīdzot uzlabot viņu darba stratēģijas un praksi nolūkā veicināt uzņēmējdarbību; un
- 2) **HEInnovate** – tiešsaistes instruments, kas augstākās izglītības iestādēm palīdz sekmēt uzņēmēja mentalitātes un inovācijas gara attīstību starptautiskā kontekstā ⁽²⁹⁾.

7. Skolotāju, apmācību vadītāju un izglītības nozares vadītāju loma

7.1. Skolotājiem un pasniedzējiem ir būtiska nozīme mācīšanās un ideju vairošanas sekmēšanā. Nav viegli skolā ieviest jaunus izglītības procesus un izglītības tehnoloģijas, jo ir nepieciešami kvalificēti skolotāji ar motivāciju, kas ir gatavi uzņemties šo procesu vadību ⁽³⁰⁾. Viņiem jāveicina alternatīvas un neformālās mācīšanās metodes un jāpiemēro individuāla attieksme.

7.1.1. Lai nodrošinātu uzņēmējdarbības apmācību programmu panākumus un efektivitāti, būtiska nozīme ir skolotāju un darbaudzinātāju/konsultantu darba kvalitātei. Šajā saistībā potenciālie uzņēmēji, kuru dzīve uzņēmējdarbības jomā vēl tikai sākas, īpaši augstu vērtē, piemēram, pieredzējušu skolotāju un uzņēmēju pieredzi un zinātību, kurā tie var dalīties ⁽³¹⁾.

7.1.2. Viens no efektīvu uzņēmējdarbības apmācību programmu piemēriem ir Īrijas Valsts fonda organizētā uzņēmējdarbības apmācības programma ⁽³²⁾, kas sniedz intensīvu apmācību pasniedzējiem nolūkā nodrošināt vidusskolas līmeņa skolotājus un speciālistus ar vajadzīgajām prasmēm un resursiem, lai viņi varētu veiksmīgi pasniegt uzņēmējdarbību jauniešiem. Dalībnieki, kuri sekmīgi pabeidz šo programmu, saņem sertificēta uzņēmējdarbības apmācību vadītāja (CET) kvalifikāciju.

7.1.3. Vēl viens piemērs ir Nīderlandes rīcības programma "Uzņēmējdarbība un izglītība" ⁽³³⁾, kuras mērķis ir attīstīt uzņēmējdarbības garu un uzņēmējiem raksturīgu attieksmi studentu vidū, iekļaujot uzņēmējdarbības prasmju un zināšanu apgūšanu Nīderlandes izglītības sistēmā. Programma sastāv no dažādām shēmām, kuru uzdevums ir piedāvāt plašu aktivitāšu spektru nolūkā attīstīt studentu uzņēmējdarbības prasmes dažādos izglītības iegūšanas posmos, kā arī nodrošināt apmācību kursus, kuros tiek sekmēta uzņēmējdarbības apgūšana skolotāju vidū.

7.2. Skolotājiem, apmācību vadītājiem un izglītības nozares vadītājiem būtu jācenšas attīstīt pašiem savu radošumu un inovatīvu attieksmi, savukārt skolās vajadzētu piedāvāt tādu mācīšanās vidi, kas sekmē uzņēmēja mentalitātes attīstīšanu un ir atvērta plašākai sabiedrībai.

7.3. Komisija 2013. gada jūnijā publicēja Rokasgrāmatu pedagogiem ⁽³⁴⁾, kurā izklāstīti uzņēmējdarbības skolotāju darba pamatprincipi, novērtēta mācību rezultātu kvalitāte, starpdisciplīnu mācīšanās process, skolotāju sākotnējā apmācība un skolotāju kvalifikācijas celšana, darbaudzināšana un inovācija uzņēmējdarbības pedagoģijā, kā arī minētas praktisku reālās dzīves piemēru sniegta svarīgas atziņas.

⁽²⁸⁾ ESAO projekts *Entrepreneurship 360*.

⁽²⁹⁾ *HEInnovate*.

⁽³⁰⁾ OV C 214, 8.7.2014., 31. lpp.

⁽³¹⁾ Saskaņā ar gaidāmo Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonda 2015. gada ziņojumu *Youth Entrepreneurship in Europe* ("Jauniešu uzņēmējdarbība Eiropā"), EF 1507.

⁽³²⁾ Uzņēmējdarbības apmācības tīkla NFTE programma.

⁽³³⁾ Programmas: *Voortgangsrapportage Programma onderwjs en ondernemerschap* un *Landbouw en Innovatie, Brief Onderwijs en Ondernemerschap*.

⁽³⁴⁾ Uzņēmējdarbības un rūpniecības ĢD uzdevumā sagatavotā rokasgrāmata (sagatavojis ECF GHK) *Entrepreneurship education – A guide for Educators* ("Uzņēmējdarbības izglītība – rokasgrāmata pedagogiem").

7.3.1. Uzņēmējdarbības skolotāju apmācības iestādēm būtu jāizstrādā skaidra izglītības koncepcija, lai nodrošinātu skolotāju spējas apmācīt darbaspēku, ņemot vērā arī darba tirgus vajadzības. Izglītība, kas atbalsta uzņēmējdarbības garu, ir jāintegrē kā horizontāla pieeja un starpdisciplinārs mācību priekšmets.

7.3.2. Uzņēmējdarbības skolotāju apmācības programmām vajadzētu motivēt skolotājus attīstīt pašiem savas uzņēmējdarbības zināšanas, prasmes un uzņēmējiem raksturīgu attieksmi.

7.3.3. Ir jāatbalsta tādu bez maksas pieejamu un atvērto digitālo un tiešsaistes rīku izstrāde, kas māca uzņēmējdarbības prasmes un palīdz izzināt sadarbības ar atvērtā pirmkoda kopienām veidus, lai popularizētu bezmaksas uzņēmējdarbības rīkus, kā arī jāatbalsta apmācība šādu rīku izmantošanā.

7.3.4. Svarīga nozīme, jo īpaši augstākās izglītības jomā, ir pedagogu mobilitātei Eiropas teritorijā ar ES Mūžizglītības programmas un/vai citu īpaši šim nolūkam izstrādātu instrumentu palīdzību. Eiropā ir nepieciešama lielāka mobilitāte un pieredzes apmaiņa ne vien starp augstskolām, bet arī – attiecīgos gadījumos – starp akadēmisko aprindu pārstāvjiem un uzņēmējiem. Ir jāizstrādā programmas, kas pedagogiem ļautu pavadīt laiku citās iestādēs un/vai privātajā sektorā, lai viņi varētu patiesi iesaistīties, mācīties un attīstīties.

8. Partnerības princips

8.1. Uzņēmējdarbības gara veicināšanai paredzēto izglītības aktivitāšu noteikšanā ir jāiesaista uzņēmējdarbības jomas pārstāvji. Tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu, ka izglītības programmu beidzēji ir apguvuši prasmes, kas vajadzīgas panākumu gūšanai. Uzņēmēji ir jāaicina vairāk iesaistīties vadītāju un darbinieku apmācībā tādās jomās kā uzņēmējdarbība, sadarbība un līdzdalība organizāciju vadīšanā. Uzņēmumiem arī jāmača saviem darbiniekiem nepieciešamās prasmes un jaunas zināšanas, un to, kā pieņemt lēmumus, un jānodrošina darba apstākļi, kas viņiem dod iespēju piekļūt šīm apmācības programmām. Turklāt tiem ir jāstrādā kopā ar izglītības nozares pārstāvjiem, lai jaunieši varētu vairāk izzināt par darba tirgu un spētu tajā atrast savu vietu.

8.2. Īpaši svarīga apmācību jomā ir saikne starp arodbiedrībām un jauniešiem. Arodbiedrības var piedalīties pasākumos, kuru mērķis ir apmācīt jauniešus reālos darba apstākļos ārpus skolām vai izglītības centriem. Vispieredzējušākie un profesionālākie darbinieki var strādāt ar gados jauniem darba ņēmējiem, stažieriem un brīvprātīgajiem kā darbuzzinātāji vai privāti pasniedzēji vai arī kļūt par skolotājiem īpašās mācekļības programmās. Šīs saiknes ar uzņēmumiem ir svarīgas jauniešu izglītošanai par darba tirgus procesiem un darba attiecībām. Skolotāju arodbiedrības ir būtiski svarīgs resurss, ar kuru sadarboties nolūkā izstrādāt efektīvu izglītības un apmācības politiku, taču ir ļoti svarīgi sadarboties arī ar uzņēmējdarbības jomas pārstāvjiem.

8.3. Jo īpaši sociālās partnerības kontekstā darba devēju un darba ņēmēju organizācijas ir jāiesaista pasākumos, kuru mērķis ir izstrādāt valsts mūžizglītības stratēģiju un rīcības plānus garantijas jauniešiem īstenošanai. EESK atbalsta jauno Rīcības programmu jauniešu nodarbinātības jomā⁽³⁵⁾, ko izstrādāja Eiropas sociālie partneri.

8.4. Ir ļoti svarīgi nodrošināt pilsoniskās sabiedrības organizāciju līdzdalību. Tas ļautu dažādām PSO, kuru darbs vērst uz sieviešu, jauniešu, ģimeņu, invalīdu, migrantu, minoritāšu un citu grupu problēmu risināšanu, efektīvāk koncentrēties uz noteiktu iedzīvotāju grupu vajadzībām un prioritātēm izglītības sistēmā un darba tirgū.

8.5. Ģimenei joprojām ir izšķirīga loma, kā tas jau minēts Komitejas atzinumā⁽³⁶⁾.

⁽³⁵⁾ Framework of Action on Youth Employment (Rīcības programma jauniešu nodarbinātības jomā).

⁽³⁶⁾ OV C 68, 6.3.2012., 1. lpp.

9. Esošo un jauno programmu efektīva izmantošana

9.1. **Erasmus+** ⁽³⁷⁾ ir jauna Komisijas programma izglītības, apmācības, jaunatnes un sporta jomā 2014.–2020. gadam, un tās mērķis ir uzlabot prasmes un nodarbināmību, kā arī modernizēt izglītību, apmācību un darbu ar jauniešiem. Šīs septiņu gadu programmas budžets būs EUR 14,7 miljardi, kas ir par 40 % vairāk nekā pašreiz, tādējādi parādot ES apņemšanos ieguldīt šajās jomās. Programma *Erasmus+* vairāk nekā četriem miljoniem eiropiešu dos iespēju mācīties, iegūt darba pieredzi vai arī strādāt brīvprātīgo darbu ārvalstīs. Tas ir būtisks sasniegums, kas nodrošina iespējas atbalstīt uzņēmējdarbības izglītību, piemēram, mudinot integrēt izglītības un uzņēmējdarbības nozaru sadarbību zināšanu apvienībās augstākās izglītības jomā, savukārt PIA gadījumā – nozaru prasmju apvienībās.

9.2. EESK iesaka arī efektīvi izmantot citas programmas un instrumentus, kas atbalsta uzņēmējdarbības izglītību ES: **ESF** ⁽³⁸⁾, **ESCO – Eiropas prasmju, kompetenču, kvalifikāciju un profesiju klasifikācija** ⁽³⁹⁾, **COSME** ⁽⁴⁰⁾, **“APVĀRSNIS 2020”** ⁽⁴¹⁾, **Jaunatnes nodarbinātības iniciatīva** ⁽⁴²⁾ un **Radošā Eiropa** ⁽⁴³⁾.

Briselē, 2015. gada 27. maijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽³⁷⁾ *Erasmus+*, OV L 347, 20.12.2013., 50. lpp.

⁽³⁸⁾ ESF.

⁽³⁹⁾ ESCO.

⁽⁴⁰⁾ http://ec.europa.eu/cip/cosme/index_en.htm

⁽⁴¹⁾ http://ec.europa.eu/research/horizon2020/index_en.cfm?pg=home&video=none

⁽⁴²⁾ COM(2013) 0144 final.

⁽⁴³⁾ Radošā Eiropa.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “ES rūpniecības politika attiecībā uz pārtikas un dzērienu nozari”

(2015/C 332/04)

Ziņotājs: Ludvík JÍROVEC

Līdzziņotājs: Edwin CALLEJA

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2014. gada 10. jūlijā nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Pārtikas un dzērienu nozare”.

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija savu atzinumu pieņēma 2015. gada 4. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 508. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 27. un 28. maijā (2015. gada 27. maija sēdē), ar 151 balsīm par, 1 pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Secinājumi

1.1.1. Tendences

No šā brīža līdz 2050. gadam galvenās demogrāfiskās tendences būs pieaugošs iedzīvotāju skaits un sabiedrības novecošana, urbanizācija un pieaugoša nevienlīdzība. “Pasaules iedzīvotāju skaits līdz 2050. gadam sasniegs 9,1 miljardu, kas ir par 34 % vairāk nekā pašlaik. Gandrīz viss šis iedzīvotāju skaita pieaugums būs vērojams jaunattīstības valstīs. Urbanizācijas temps turpinās paātrināties, un aptuveni 70 % no pasaules iedzīvotājiem būs pilsētu iedzīvotāji (salīdzinot ar 49 % procentiem pašlaik). Lai nodrošinātu tā izraisīto pieprasījuma pieaugumu, pārtikas ražošana (biodegvielām izmantoto pārtikas produktu neto) jāpalielina par 70 %”⁽¹⁾.

1.1.2. Eiropas pārtikas un dzērienu nozares loma

Eiropas pārtikas un dzērienu nozarei būs jāizstrādā stratēģija attīstībai apstākļos, kuros ekonomikas izaugsme ir mērena, dabas resursi samazinās, ir strukturāli augstas patēriņa preču un enerģijas cenas un apgrūtināta piekļuve finansējumam. Nozares konkurētspējas galvenais aspekts būs inovācija.

Tādēļ nozarei jākoncentrējas uz turpmāko problēmu risināšanu. Šā EESK atzinuma mērķis ir uzsvērt galvenās politikas jomas, kurām jāpievēršas, lai radītu uzņēmējdarbībai labvēlīgāku vidi. Šīm jomām jānodrošina ilgtspējīga izaugsme, inovācija un darbvietu radīšana pārtikas un dzērienu nozarē, vienlaikus arī turpmāk nodrošinot patērētājiem drošu, pilnvērtīgu un kvalitatīvu pārtiku par saprātīgu cenu.

1.1.3. Konkrēti Eiropas pārtikas un dzērienu nozarei paredzētas rūpniecības politikas nepieciešamība

EESK stingri atbalsta konkrētu, nozares īpašajām vajadzībām pielāgotu rūpniecības politiku Eiropas pārtikas un dzērienu nozarē. Komiteja uzskata, ka to var panākt, atjauninot pilnvaras Augsta līmeņa forumam pārtikas piegādes ķēdes darbības uzlabošanai laika posmam no 2015. gada līdz 2019. gadam; tā iepriekšējais pilnvarojums beidzās 2014. gada 31. decembrī.

⁽¹⁾ http://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/docs/expert_paper/How_to_Feed_the_World_in_2050.pdf

1.2. Ieteikumi

Lai nodrošinātu Eiropas pārtikas un dzērienu nozares turpmāko attīstību, EESK vērš Eiropas Komisijas, Eiropas Parlamenta, Eiropadomes un dalībvalstu valdību uzmanību uz turpmāk uzskaitītajām prioritārajām jomām. Komiteja norāda arī uz iniciatīvām un pasākumiem, kas jāveic šajā nozarē strādājošajiem uzņēmumiem.

1.2.1. Progress iekšējā tirgus izveides pabeigšanā

ES Komisijai un dalībvalstīm būtu jāveic pasākumi, lai pabeigtu vienotā tirgus izveidi, nodrošinot pārtikas un dzērienu produkcijas brīvu apriti. Tas ir priekšnosacījums, lai uzlabotu to uzņēmumu konkurētspēju, kas ES darbojas pārtikas un dzērienu nozarē, un tas nebūt nenozīmē papildu tiesību aktu pieņemšanu, bet gan pasākumus spēkā esošo noteikumu labākai īstenošanai.

Komisijai būtu jāplāno un jāuzrauga progress attiecībā uz:

- notiekošo Normatīvās atbilstības un izpildes programmas (*REFIT*) īstenošanu, ko vada Komisija. Tai būtu jāveicina vienotā pārtikas tirgus izveides pabeigšana, tomēr nevajadzētu aizmirst spēkā esošos standartus attiecībā uz darba ņēmēju nodarbināšanas kārtību,
- neseno kopējās lauksaimniecības politikas reformu, kas ir jāīsteno tā, lai neradītu dalībvalstu savstarpējās konkurences izkropļojumus un lai stimulētu ilgtspējīgu ražošanu,
- ES atbalstu mācekļībai. Šīs iniciatīvas īstenošanai nepieciešams dalībvalstu pilnīgs atbalsts.

1.2.2. Pārtikas un dzērienu tirdzniecības veicināšana starptautiskā mērogā

Saskaņā ar EESK 2010. gada 4. janvāra atzinumu "Tirdzniecība un pārtikas nodrošinājums"⁽²⁾ komiteja atgādina, ka pārtikas nodrošinājumam joprojām jābūt galvenajam mērķim visās notiekošajās starptautiskajās tirdzniecības sarunās.

ES, apspriežot stratēģijas starptautiskā līmenī, būtu jācenšas panākt tarifu atcelšanu ES eksportam un veicināt tirdzniecību, ieviešot starptautiski atzītus standartus valstīs, kurām ir vislielākais potenciāls tirdzniecības paplašināšanai. Komisijai būtu:

- jāpanāk, lai tiktu izdevīgi noslēgti svarīgie ES tirdzniecības darījumi, kuri joprojām tiek apspiesti (jo īpaši ar ASV, Japānas un Dienvidāzijas partneriem), jo tie var sniegt ievērojamas priekšrocības ES pārtikas un dzērienu ražotājiem,
- jāpārbauga spēkā esošo tirdzniecības nolīgumu īstenošana,
- jātiecas panākt labāku koordināciju starp divpusējiem un daudzpusējiem nolīgumiem,
- jānodrošina savstarpīgums attieksmē gan pret tarifu samazināšanu, gan pret tādu šķēršļu likvidēšanu, kas nav saistīti ar tarifiem, un jānodrošina, ka tiek saglabāti spēkā esošie ES standarti patērētāju, vides un veselības aizsardzības jomās.

ES Komisijai būtu jāpalielina atbalsts MVU, lai veicinātu to starptautisko atpazīstamību. Valsts atbalstam joprojām ir būtiska nozīme, lai:

- radītu labvēlīgus eksporta nosacījumus, likvidējot tirdzniecības ierobežojumus,
- veicinātu tirdzniecības finansējuma pieejamību (eksporta kredīts un apdrošināšana),

⁽²⁾ OV C 255, 22.9.2010., 1. lpp.

- atbalstītu eksporta veicināšanu, pamatojoties uz publiskā un privātā sektora sadarbību,
- apkopotu informāciju par importa prasībām trešās valstīs un nodotu to attiecīgajai MVU pārstāvības apvienībai.

1.2.3. Pārtikas un dzērienu nozares ierosmes, kuru mērķis ir stiprināt cilvēkresursus un konsolidēt nodarbinātību

Nozarei pašai ir ļoti jā rūpējas par sava tēla uzlabošanu, jo īpaši jauniešu vidū. Nepieciešamība pieņemt darbā augstāk kvalificētus cilvēkresursus būtu jāatbalsta šādi:

- nodrošinot visās dalībvalstīs pieejamu kvalitatīvāku informāciju par nozares darba tirgu, lai palīdzētu risināt asimetriskās informācijas problēmu darba devēju un potenciālo darba ņēmēju starpā, kā arī apzinātu un koriģētu prasmju neatbilstību,
- veicot regulāru augstākās izglītības iestāžu studiju kursu apstiprināšanu, iesaistot tajā pārtikas un dzērienu nozares pārstāvjus, lai saglabātu profesionālās izglītības nozares atbilstību,
- nodrošinot mācekļības programmu pieejamību ne tikai jauniešiem, bet gan visiem pārtikas un dzērienu nozares jaunajiem darbiniekiem. Tas ir jo īpaši svarīgi, lai pilnībā izmantotu sievietes, kas atgriežas darba tirgū, un gados vecāku darbinieku, kuri vēlas pārmaiņas karjerā, potenciālu,
- nodrošinot līdzekļus un resursus apmācībai un mūžizglītībai, lai iegūtu kvalificētu darbaspēku. Šajā sakarā būtisks aspekts ir sociālais dialogs.

EESK atbalsta pārtikas ZIK (zināšanu un inovāciju kopienas) izveidi pārtikas un dzērienu nozarē, jo tā ne tikai īsteno būtisku apņemšanos līdz 2020. gadam palielināt ieguldījumus pētniecībā un izstrādē, bet arī ievērojami sekmē darbvietu un izaugsmes pieaugumu.

Nobeigumā EESK uzsver šādu aspektu nozīmīgumu:

- Eiropas darba ņēmēju un patērētāju tiesību aizsardzība,
- Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) pamata standartu pilnīga un faktiskā ratificēšana, īstenošana un izpilde,
- Eiropas kvalitātes standarti pārtikas un dzērienu nozarē.

1.2.4. Ilgtspējīgas pārtikas piegādes ķēdes nodrošināšana

EESK vēlas atgādināt, ka ir izdevīgi veicināt ilgtspējīgu patēriņu un ražošanu, vienlaikus īstenojot "Ceļvedi par resursu efektīvu izmantošanu Eiropā"⁽³⁾, un mudina dalībvalstis ar šā ceļveža un Eiropas semestra⁽⁴⁾ palīdzību īstenot minētās politikas jomas. Tādēļ EESK vēlētos sagaidīt visaptverošu plānu pārtikas piegādes ķēdes ilgtspējas nodrošināšanai. EESK aicina Komisiju pieņemt paziņojumu "Pārtikas sistēmu ilgtspēja".

Milānas izstādē EXPO 2015 EESK vajadzētu pilnībā publiskot ieteikumus, kas iekļauti šajā atzinumā un citos atzinumos, kuri pēdējos mēnešos izstrādāti par pārtiku.

⁽³⁾ COM(2011) 571 galīgā redakcija.

⁽⁴⁾ OV C 191, 29.6.2012., 6. lpp.

1.2.5. Pārtikas izšķērdēšana

EESK atgādina par savu atzinumu ⁽⁵⁾, kurā tika apstiprināta nepieciešamība izstrādāt definīciju un kopēju un vispārēji saskaņotu ES metodiku pārtikas zaudējumu un pārtikas izšķērdēšanas apjoma noteikšanai, ieskaitot nepārdoto pārtikas produktu pārstrādi un reģenerāciju. Komiteja tomēr uzskata, ka pasākumi ir jāveic nekavējoties, negaidot iesākto ES un globālo pētniecības projektu rezultātus. Šādi pasākumi ietver informētības palielināšanu par pārtikas izšķērdēšanu visā pārtikas ķēdē un paraugprakses piemēru izvēšanas un izplatīšanas sekmēšanu.

Visā turpmākajā rūpniecības politikā, kas paredzēta pārtikas un dzērienu nozarei, būtu jāatspoguļo līdzsvarota pieeja un jārisina pārtikas izšķērdēšanas novēršanas jautājums: pārtikas izšķērdēšanas novēršanas politikā būtu jāīsteno kompleksa pieeja pārtikas aprītei, sākot no posma pirms ražas novākšanas līdz pat patērētājiem.

Rūpīgi būtu jāizskata arī nodokļu politika (PVN) un darbības koordinēšana dalībvalstīs, lai veicinātu ziedojumus pārtikas bankām, kas ir viens no veidiem, kā samazināt pārtikas izšķērdēšanu.

1.2.6. Godīga prakse attiecībā uz piegādes ķēdi

EESK turpina sekmēt uzņēmējdarbības attiecību kultūras izmaiņas, lai panāktu godīgu tirdzniecības praksi lauksaimniecības un pārtikas ķēdē, kā tas noteikts komitejas 2013. gada 9. maija atzinumā ⁽⁶⁾, un tādēļ atzinīgi vērtē pasākumus, kurus ir veikuši gan izplatītāji, gan pārtikas un dzērienu ražotāji, lai izvērstu brīvprātīgu iniciatīvu godīgu uzņēmējdarbības attiecību veicināšanai pārtikas piegādes ķēdē (SCI – Piegādes ķēdes iniciatīva ⁽⁷⁾).

1.2.7. Pētniecība, izstrāde un inovācija

Pārtikas nozares galvenās problēmas ir saistītas ar ierobežoto finansējumu pētniecībai un izstrādei. EESK uzskata, ka attiecībā uz pētniecību un izstrādi ir jāizvirza skaidri mērķi un jāatzīst nozare par galveno partneri, kas nosaka, kā tos sasniegt. Turklāt EESK uzskata – lai inovācija būtu veiksmīga un tiktu pieņemta, tai jābūt balstītai uz patērētāju vēlmju apmierināšanu.

1.2.8. MVU pārtikas un dzērienu nozarē

Atbilstības izmaksas, lai izpildītu ES tiesību aktu prasības, ir īpaši smags slogs MVU. Biežās pārmaiņas un saskaņotības trūkums, piemēram, attiecībā uz marķēšanas prasībām, rada apgrūtinājumus un šķēršļus izaugsmei. EESK uzskata, ka īpaša uzmanība būtu jāpievērš MVU specifiskajām vajadzībām, sevišķi administratīvā sloga mazināšanai, taču aicina ievērot piesardzību attiecībā uz izņēmumiem, jo īpaši tiem, ko piemēro MVU saistībā ar pārtikas nekaitīgumu, jo šādi piemērošanai varētu būt negatīva ietekme un tā varētu veicināt minēto uzņēmumu izstumšanu no tirgus.

1.2.9. EESK mudina Komisiju izstrādāt ziņojumu, kurā tiktu izvērtēts tas, vai jāsniedz informācija par alkoholisko dzērienu sastāvdaļām un uzturvielu sastāvu.

⁽⁵⁾ OV C 161, 6.6.2013., 46. lpp.

⁽⁶⁾ EESK atzinums par tematu "Pašreizējā situācija lielveikalu ķēžu un pārtikas produktu piegādātāju tirdzniecības attiecībās", publicēts OV C 133, 9.5.2013., 16. lpp.

⁽⁷⁾ <http://www.supplychaininitiative.eu/>

2. Pašreizējais stāvoklis Eiropas pārtikas un dzērienu nozarē

2.1. Eiropas pārtikas un dzērienu nozare ir lielākā ražošanas nozare ES ekonomikā, kas gadā rada apgrozījumu vairāk nekā EUR 1 triljona apmērā un tiešā veidā nodarbina 4,25 miljonus darba ņēmēju ES. Tā ir arī daļa no vērtību ķēdes, kas nodarbina kopumā 32 miljonus cilvēku un rada 7 % no ES IKP. MVU veido 99,1 % no pārtikas un dzērienu nozares uzņēmumiem⁽⁸⁾.

2.2. Privāto pētniecības un izstrādes ieguldījumu daļa veido 0,27 % no nozares apgrozījuma. Kopīgā pētniecības centra (JRC) 2012. gada rezultātu pārskats apstiprināja iepriekšējos gados novērotās tendences, jo īpaši to, ka privātās pētniecības un izstrādes līmenis ES ir stabils, tomēr tā joprojām atpaliek no saviem starptautiskajiem konkurentiem⁽⁹⁾.

2.3. Pārtikas un dzērienu nozares uzņēmumi pārstrādā 70 % no ES lauksaimniecības produkcijas, apgādājot Eiropas patērētājus ar drošu, kvalitatīvu un uzturvielām bagātu pārtiku.

2.4. Eiropa 2012. gadā eksportēja pārtikas produktus un dzērienus EUR 86,2 miljardu vērtībā⁽¹⁰⁾, padarot Eiropu par lielāko globālo eksportētāju nozarē. Turklāt ES par 2012. gadu reģistrēts rekordliels tirdzniecības bilances pārpalikums EUR 23 miljardu apmērā. Pēdējo 20 gadu laikā pārtikas un dzērienu produkcijas tirdzniecība starp dalībvalstīm ir palielinājusies trīskārši, sasniedzot aptuveni EUR 450 miljardus⁽¹¹⁾.

2.5. Nozare ir necikliska un noturīga ekonomikas pilārs un ir plaši pārstāvēta visās dalībvalstīs, un tā neapšaubāmi lielā mērā sekmē Eiropas rūpniecības nozares centienus palielināt savu IKP daļu līdz 20 %, kā to noteikusi Eiropas Komisija stratēģijā "Eiropa 2020"⁽¹²⁾. EESK apliecina savu atbalstu un atgādina ieteikumu šo mērķi papildināt, akcentējot kvalitātes aspektu⁽¹³⁾.

2.6. Galvenie konkurētspējas rādītāji tomēr signalizē, ka nozare zaudē savu konkurētspēju. Pieaugoša globālā pieprasījuma apstākļos eksporta tirgus daļa gadu no gada ir samazinājusies (eksporta vērtība 2012. gadā bija 16,1 % salīdzinājumā ar 20,5 % 2002. gadā)⁽¹⁴⁾.

2.7. Šā EESK pašiniciatīvas atzinuma mērķis ir veltīt pārtikas un dzērienu nozarei īpašu uzmanību, norādot pasākumus, kas vajadzīgi, lai mainītu minēto negatīvo tendenci un palielinātu nozares konkurētspēju gan iekšējā tirgū, gan pasaules mērogā.

2.8. Patērētājiem ir tiesības saņemt patiesu un atbilstīgu informāciju par alkoholiskajiem dzērieniem, lai viņi varētu pieņemt pārdomātu lēmumu par to patēriņu. Uz visiem alkoholiskajiem dzērieniem neatkarīgi no alkohola satura tajos būtu jāattiecinā vienādi noteikumi. EESK aicina Komisiju nekavējoties sagatavot ziņojumu, kas saskaņā ar Regulu (ES) Nr. 1169/2011 bija jāgatavo līdz 2014. gada decembrim un kurā izvērtēts, vai uz alkoholiskajiem dzērieniem turpmāk būtu jāattiecinā prasība sniegt informāciju par sastāvdaļām un uzturvielu sastāvu.

3. Pasākumi rūpnieciskās darbības pieauguma nodrošināšanai Eiropā

3.1. Eiropas iestāžu iniciatīvas

Konkurētspējas padome atzinīgi novērtēja ieguldījumu, ko visas rūpniecības nozares var sniegt Eiropas ekonomikai, un aicināja Komisiju īstenot nozaru iniciatīvas⁽¹⁵⁾.

⁽⁸⁾ Avots: Eiropas pārtikas un dzērienu nozares dati un tendences 2013.–2014. gadam.
http://www.fooddrinkeuropa.eu/uploads/publications_documents/Data_Trends_of_the_European_Food_and_Drink_Industry_2013-20141.pdf

⁽⁹⁾ Avots: 2012. gada ES rūpnieciskās pētniecības un izstrādes ieguldījumu rezultātu pārskats, Kopīgais pētniecības centrs un Pētniecības un inovācijas ģenerāldirektorāts.

⁽¹⁰⁾ http://www.fooddrinkeuropa.eu/uploads/publications_documents/Data_Trends_of_the_European_Food_and_Drink_Industry_2013-20141.pdf

⁽¹¹⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/publications/docs/20years/achievements-web_en.pdf

⁽¹²⁾ http://ec.europa.eu/about/juncker-commission/docs/pg_lv.pdf

⁽¹³⁾ EESK atzinums "Eiropas rūpniecības atdzimšana", OV C 311, 12.9.2014., 47. lpp.

⁽¹⁴⁾ Avots: ANO 2012. gada *Comtrade* (preču tirdzniecības statistikas datubāze).

⁽¹⁵⁾ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=LV&f=ST%2017202%202013%20INIT>

Neilgi pēc tam sekoja ES Komisijas paziņojums **“Eiropas rūpniecības atdzimšana” (COM(2014) 14 final)** ⁽¹⁶⁾. Divus mēnešus pēc tam ES valstu un valdību vadītāju samitā 2014. gada martā arī tika norādīts, ka “Eiropai ir vajadzīgs stingrs un konkurētspējīgs rūpnieciskais pamats, uzsvērta stabilas, vienkāršas un paredzamas regulatīvās vides nozīme, un secināts, ka rūpniecības konkurētspējas problēmjautājumi būtu sistemātiski jāiekļauj visās ES politikas jomās” ⁽¹⁷⁾.

Tikmēr **Augsta līmeņa forums (HLF)** ⁽¹⁸⁾ **par pārtikas piegādes ķēdes darbības uzlabošanu**, ko 2009. gadā izveidoja ES rūpniecības un uzņēmējdarbības komisārs, iesniedza savu nobeiguma ziņojumu. Foruma ieteikumus attiecībā uz rūpniecības politikas izstrādi lauksaimniecības un pārtikas nozarē vienprātīgi pieņēma ⁽¹⁹⁾ tā pēdējā sanāksmē 2014. gada 15. oktobrī. Tie ir ņemti vērā arī šajā EESK atzinumā.

EESK tagad vēlas sniegt ieguldījumu papildu iniciatīvās, ko uzņēmusies ES Komisija, tostarp šogad piedalīties Milānas EXPO, kur tās paviljona vadmotīvs būs nodrošinātība ar pārtiku. Ir arī pētījums par **ES pārtikas un dzērienu ražošanas nozares konkurētspēju**, kas būtu jāpublicē līdz 2015. gada oktobrim.

EESK arī atzīmē, ka Milānas izstādes EXPO, kas nupat ir atvērusi durvis apmeklētājiem, tēma ir “Paēdināt planētu: enerģija dzīvei”. Eiropas Komisija vēlas rosināt debates par to, kā zinātne un inovācija var sekmēt globālo nodrošinātību ar pārtiku un pārtikas ilgtspēju. Tas rada lielas iespējas arī EESK iesniegt sabiedrības apspriešanai savu viedokli, kas izteikts šajā un citos atzinumos par pārtiku, kuri sagatavoti pēdējo mēnešu laikā. ES Komisijas stends EXPO ir ideāla vieta, kur šīs debates varētu notikt šādam nolūkam organizētā vienā vai vairākos informatīvos semināros.

3.2. Pārtikas ražotāji pieņem kopīgus lēmumus ar arodbiedrībām

FoodDrinkEurope (Pārtikas un dzērienu ražošanas nozares konfederācija) un *EFFAT* (**Eiropas Pārtikas, lauksaimniecības un tūrisma nozaru arodbiedrību federācija**) 2014. gada martā parakstīja kopīgu paziņojumu par nepieciešamību veikt Eiropas līmeņa pasākumus attiecībā uz pārtikas un dzērienu nozari.

4. Galvenie rīcības aspekti: rūpniecības politikas veidošana attiecībā uz Eiropas pārtikas un dzērienu nozari

4.1. Pasākumi pārtikas piegādes ķēdes darbības uzlabošanai pārtikas un dzērienu vienotajā tirgū

4.1.1. ES tiesību akti pārtikas jomā ir ļoti saskaņoti, un iekšējā tirgus piedāvātās iespējas sniedz nozarei būtiskus ieguvumus. Tirdzniecība starp dalībvalstīm pēdējās desmitgades laikā ir ievērojami pieaugusi un šobrīd veido aptuveni 20 % no Eiropas pārtikas un dzērienu produkcijas. Tomēr uzņēmumi joprojām ziņo par ES tiesību aktu pārtikas standartu jomā atšķirīgu interpretāciju un īstenošanu. Turpmāka integrācija pavērtu jaunas iespējas izaugsmei ⁽²⁰⁾.

Lai nodrošinātu konkurētspējīgu pārtikas un dzērienu nozari, svarīgi ir arī uzlabot attiecības pārtikas piegādes ķēdē ⁽²¹⁾.

4.1.2. Sevišķi svarīga nozīme ir darbam, ko ES Komisija veic, lai pārraudzītu Eiropas Piegādes ķēdes iniciatīvas ⁽²²⁾ (SCI) efektivitāti, kā arī noteikumu īstenošanu valstu līmenī ⁽²³⁾. SCI ir nozīmīga kopēja brīvprātīga iniciatīva, ko izveidojušas ieinteresēto personu organizācijas visā pārtikas piegādes ķēdē. Tajā paredzēta sistēma, lai uzlabotu uzņēmējdarbības attiecības starp minētajām organizācijām un lai rastu risinājumus konfliktiem, kas rodas to tirdzniecības attiecībās.

⁽¹⁶⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX%3A52014DC0014>

⁽¹⁷⁾ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%207%202014%20INIT>

⁽¹⁸⁾ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:210:0004:0005:EN:PDF>

⁽¹⁹⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1139_en.htm

⁽²⁰⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52014SC0014>

⁽²¹⁾ EESK atzinums publicēts OV C 133, 9.5.2013., 16. lpp.

⁽²²⁾ <http://www.supplychaininitiative.eu/>

⁽²³⁾ COM(2014) 472.

4.2. Ilgtspējīgas nodarbinātības un darba ražīguma veicināšana

4.2.1. Lai uzlabotu nozarē nodarbināto kvalifikāciju, *EFFAT* un *FoodDrinkEurope* 2013. gadā pieņēma kopīgu ziņojumu, kurā izklāstīta apmācības un prasmju veidošanas politika, kas nepieciešama darba tirgus problēmu novēršanai ⁽²⁴⁾.

4.2.2. Minētās organizācijas uzsāka arī iniciatīvu "Jauniešu mācekļības atbalsts pārtikas un dzērienu nozarē" ⁽²⁵⁾, kuras mērķis ir veicināt kvalitatīvu mācekļības programmu izveidi pārtikas un dzērienu uzņēmumos visā ES, jo īpaši MVU.

4.3. Starptautiskās tirdzniecības pastiprināšana

4.3.1. Lai gan ES tirgus daļa globālajā pārtikas un dzērienu tirdzniecībā sarūk, tā joprojām ir pārtikas un dzērienu produktu vadošā eksportētāja ar pozitīvu 2012. gada tirdzniecības bilanci EUR 23 miljardu apmērā. Savukārt tādas valstis kā Ķīna un Brazīlija pēdējos gados ir pastāvīgi palielinājušas savu eksporta tirgus daļu ⁽²⁶⁾.

4.3.2. Neraugoties uz vispārējo atzinumu, ka pārtikas nodrošinājumam ir piešķirama augstākā prioritāte ⁽²⁷⁾, eksporta pieaugums ir viens no galvenajiem katras nozares izaugsmes avotiem. Tā kā pārtikušo iedzīvotāju procentuālais īpatsvars jaunietekmes valstīs pieaug, nozarei jābūt gatavai nodrošināt pieprasījuma pieaugumu pasaulē.

4.3.3. Visefektīvākais risinājums tirgu atvēršanai būtu pārdomāts daudzpusējs nolīgums PTO, tomēr secīgās sarunu kārtās nav izdevies panākt visaptverošu vienošanos.

4.3.4. Tādēļ ievērojami nozīmi ir ieguvuši divpusēji tirdzniecības darījumi, un tiem ir rezultāti arī attiecībā uz Eiropas rūpniecību kopumā un jo īpaši pārtikas un dzērienu nozari. Notiekošajās sarunās par TTIP būtu jārisina jautājums par tarifiem un ar tarifiem nesaistītiem tirdzniecības šķēršļiem, uzsverot savstarpīgumu attieksmē pret Eiropas pārtikas un dzērienu produktiem, bet nekādā gadījumā neapdraudot Eiropas patērētāju intereses. Rezultātiem vajadzētu radīt būtiskus ieguvumus Eiropas lauksaimniecības un pārtikas nozarei ⁽²⁸⁾.

4.3.5. ES popularizēšanas politika ir efektīvs instruments, lai gūtu labumu no Eiropas lauksaimniecības un pārtikas produktu pozitīvā tēla pasaulē un darītu zināmas Eiropas pārtikas produktu galvenās īpašības.

4.4. Ilgtspējīgas ražošanas un patēriņa sekmēšana

4.4.1. Kā norādīts komitejas 2012. gada atzinumā ⁽²⁹⁾, "ilgtspējīgs patēriņš un ražošana kā tādu pakalpojumu un produktu lietošana, kas ar samazinātu dabas resursu izmantošanu sniedz vairāk vērtību, ir pamats resursu efektivitātes palielināšanas un videi nekaitīgas ekonomikas veicināšanas stratēģijām".

4.4.2. Eiropas pārtikas un dzērienu nozares ir atkarīgas no tādu lauksaimniecības izejvielu pieejamības pietiekamos apjomos, kuras atbilst konkrētiem kvalitātes kritērijiem un kurām ir konkurētspējīgas cenas.

4.4.3. Viena no lielākajām problēmām ir pārtikas izšķērdēšana: katru gadu aptuveni 90 miljonu tonnu pārtikas Eiropas pārtikas piegādes ķēdē tiek izšķērdētas. Kad tiek izšķērdēta pārtika, tiek izšķērdēti arī tās ražošanā izmantotie resursi, piemēram, izejvielas – ūdens, mēslošanas līdzekļi un degviela. Dažu svarīgāko iniciatīvu rezultātā tika radītas vairākas partnerības ar attiecīgajām ieinteresētajām personām, piemēram, kampaņa "Katrai kripatai ir vērtība" ("*Every Crumb Counts*"), un publicēts Nozares instrumentu kopums. EESK 2013. gada atzinumā par pārtikas izšķērdēšanas novēršanu un samazināšanu sniegts ieskats problēmās un iespējamie risinājumi šajā jomā (NAT/570).

⁽²⁴⁾ <http://www.effat.org/en/node/10599>

⁽²⁵⁾ http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/alliance/fooddrinkurope-effat-pledge_en.pdf

⁽²⁶⁾ http://www.fooddrinkurope.eu/uploads/publications_documents/Data_Trends_of_the_European_Food_and_Drink_Industry_2013-20141.pdf

⁽²⁷⁾ OV C 255, 22.9.2010., 1. lpp.

⁽²⁸⁾ Sk. COPA-COGECA un *FoodDrinkEurope* kopīgo nostāju

<http://www.fooddrinkurope.eu/news/statement/agri-food-chain-reps-call-on-negotiators-to-resolve-non-tariff-measures-in/>

⁽²⁹⁾ OV C 191, 29.6.2012., 6. lpp.

4.4.4. Eiropas Komisija ir ieteikusi, ka pārtikas nozare uzskatāma par prioritāru jomu attiecībā uz resursu efektīvāku izmantošanu, un veikusi padziļinātu apspriešanos par Eiropas pārtikas apgādes sistēmas ilgtspēju⁽³⁰⁾.

4.4.5. Ilgtspēja būtu jāaplūko plašākā perspektīvā, koncentrējoties ne tikai uz ilgtspēju vides aspektā, bet iekļaujot arī ilgtspējas sociālo un saimniecisko dimensiju. Tas ir panākts kopīgā deklarācijā, ko pieņēma 11 organizācijas, kuras pārstāv pārtikas piegādes ķēdi HLF ietvaros⁽³¹⁾.

4.5. Inovatīvas savienības veidošana

4.5.1. Ieguldījumu līmenis pētniecībā un izstrādē ES pārtikas un dzērienu nozarē, salīdzinot ar citām ražošanas apakšnozarēm un citām pārtikas un dzērienu nozarēm pasaulē, ir zems⁽³²⁾.

4.5.2. Ir jāveicina un jāatbalsta zināšanu un inovāciju kopienas pārtikas un dzērienu nozarē. Zināšanu un inovāciju kopienas pievēršas ilgtermiņa, proti, 7–15 gadu, perspektīvai, vienlaikus sasniedzot arī konkrētus īstermiņa un vidēja termiņa mērķus, piemēram, būtiskā apņemšanās līdz 2020. gadam palielināt ieguldījumus pētniecībā un izstrādē un sekmēt nodarbinātības un izaugsmes pieaugumu.

Pārtikas un dzērienu nozares uzņēmumi, ieviešot inovatīvus produktus un procesus, saskaras ar neskaitāmām problēmām. Visvairāk no tā cieš MVU, jo to organizācijas un resursu iespējas ir ierobežotas un tiem trūkst nepieciešamās vadības kompetences, pieredzes un stratēģiskā redzējuma. Atļauju piešķiršanas procedūras jaunu izstrādājumu laišanai tirgū ir jāpaātrina, vienlaikus ievērojot piesardzības principu, proti, vienmēr laist tirgū tikai tos produktus, kas neapdraud patērētāju veselību.

4.6. Administratīvā sloga samazināšana, jo īpaši mazajiem un vidējiem uzņēmumiem

4.6.1. MVU jo īpaši cieš no struktūru skaitliskas paplašināšanās, kas rada nevajadzīgu administratīvo slogu. MVU ievērojami ietekmē nozares konkurētspēju, tādēļ tiem jāvelta īpaša uzmanība, neskarot ne jautājumu par pārtikas nekaitīgumu, ne darba ņēmēju un patērētāju tiesības.

4.6.2. Normatīvās atbilstības un izpildes programmas ietvaros Komisija ir veikusi svarīgus pasākumus, lai nodrošinātu, ka ES tiesību akti ir uzņēmumiem piemēroti un veicina konkurētspēju⁽³³⁾.

Briselē, 2015. gada 27. maijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽³⁰⁾ <http://ec.europa.eu/environment/eussd/food.htm>

⁽³¹⁾ 2014. gada 7. marta kopīgā deklarācija "Pasākumi Eiropas pārtikas piegādes ķēdes ilgtspējas uzlabošanai"
<http://www.fooddrinkeurope.eu/news/press-release/europes-food-chain-partners-working-towards-more-sustainable-food-systems/>

⁽³²⁾ Sk. 15. zemsvītras piezīmi.

⁽³³⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-682_en.htm

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Dzīvot rītdienā. Trīsdimensiju (3D) drukāšana kā Eiropas ekonomikas veicināšanas instruments”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2015/C 332/05)

Ziņotājs: Dumitru FORNEA

Līdzziņotāja: Hilde VAN LAERE

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2014. gada 10. jūlijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Dzīvot rītdienā. Trīsdimensiju (3D) drukāšana kā Eiropas ekonomikas veicināšanas instruments.”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI) savu atzinumu pieņēma 2015. gada 4. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 508. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 27. un 28. maijā (28. maija sēdē), pieņēma šo atzinumu vienprātīgi.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Aditīvā ražošana (AR) ir viena no galvenajām pamattehnoloģijām, kas veidos jaunas pieejas ražošanai, kā arī nākotnes produktus un rūpnīcas. Digitālā revolūcija kopā ar šo revolūciju ražošanas jomā ļaus Eiropai pārcelt ražošanu atpakaļ no reģioniem ar zemākām darbaspēka izmaksām, lai veicinātu inovāciju un nodrošinātu ilgtspējīgu izaugsmi pašā Eiropā.

1.2. EESK uzskata, ka ES var saglabāt savu pašreizējo svarīga pasaules mēroga dalībnieka pozīciju aditīvās ražošanas jomā, bet, lai to panāktu, Eiropas un valstu līmenī ir jāveic turpmāk minētie pasākumi.

1.3. Par prioritāti būtu jānosaka ieguldījumi IKT infrastruktūrā, lai visiem sabiedrības locekļiem un uzņēmumiem būtu piekļuve ātrdarbīga interneta tīkliem atbilstoši visaugstākajiem kvalitātes un drošības standartiem.

1.4. Ir jānostiprina un jāatjaunina Eiropas spēja uzglabāt un pārraidīt lielus digitālo datu apjomus un jānodrošina šo datu aizsardzība saskaņā ar ES iedzīvotāju un uzņēmumu likumīgajām interesēm.

1.5. ES iestādēm un valstu valdībām būtu jā sagatavo iedzīvotāji digitālās sabiedrības un tādu saistītu revolucionāru tehnoloģiju kā aditīvā ražošana radītajiem izaicinājumiem, veicot ieguldījumus kultūras, izglītības un apmācības programmās atbilstoši ar jauno ražošanas sistēmu paaudzi saistīto jauno darba profilu dinamikai un prasībām.

1.6. Lai pilnībā īstenotu AR potenciālu, uzņēmumos un attiecīgajās izglītības un zinātnes iestādēs ir jāveicina pētniecība un radošs darbs (izmantojot finansiālus un fiskālus stimulus).

1.7. Ir jāveic papildu pētījumi, lai paplašinātu materiālu klāstu un lietojuma iespējas un uzlabotu šīs tehnoloģijas noturību, ātrumu, produktivitāti un brieduma pakāpi. Eiropā būtu jāpilnveido ražošanas process, lai nostiprinātu ES konkurētspēju pasaules tirgū un ļautu tai saglabāt ar šo procesu saistītos saimnieciskos labumus un augstas kvalitātes darbvietas.

1.8. Eiropas inovācijas partnerībām ir jāracionalizē centieni izstrādāt jaunus AR materiālus. Plašāks materiālu klāsts un lielāks skaits piegādātāju veicinās konkurētspējīgāku cenu noteikšanu, radīs jaunas rūpniecības nozares un nodrošinās lielākus AR materiālu apjomus un konkurētspējīgākus piegādes tirgus.

1.9. ES ir jāveicina ieguldījumi jaunās AR iekārtās un jāatbalsta aditīvās ražošanas tehnoloģijas attīstība atvērtās ražošanas sistēmās, kas ir elastīgas un viegli integrējamas citās ražošanas un apdares tehnoloģijās, lai paplašinātu lietojuma iespējas un palielinātu apgrozījumu.

1.10. Eiropas un valstu tiesiskais regulējums nav spējis turēties līdzī straujajam pārmaiņu tempam aditīvās ražošanas jomā, tāpēc ir vajadzīgs īpašs regulējums, kas galvenokārt attiecas uz standartiem un sertifikāciju, intelektuālo īpašumu, patērētāju tiesību aizsardzību, drošību un veselības aizsardzību darbā un vidi.

1.11. AR regulējuma process ir jābalsta uz starpdisciplīnu un zinātniskiem pētījumiem par šīs tehnoloģijas ietekmi, pilnībā iesaistot visas ieinteresētās personas.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Ražošana sniedz būtisku ieguldījumu ekonomikā, jo īpaši inovācijas, produktivitātes un augstas kvalitātes darbvietu ziņā. Tomēr pēdējos 20 gados Eiropas rūpniecība ir zaudējusi savas pozīcijas, kā rezultātā ir **samazinājusies nodarbinātība un pievienotā vērtība rūpniecības jomā**⁽¹⁾. Pēc gadu desmitiem, kuru laikā ražošanas nozare pamazām iznīka (jo ražošana tika novirzīta uz reģioniem ar zemām darbaspēka izmaksām), uzmanības centrā jau ir atkal ražošana valstīs ar augstām darbaspēka izmaksām, vietējo ražošanas spēju būtiskā loma inovāciju ieviešanā un spēja strauji palielināt jaunu produktu ražošanas apjomu, izmantojot progresīvas tehnoloģijas. Inovācija, automatizācija un sarežģīti procesi ir veiksmīgu rūpniecības stratēģiju pamatā, un ir pierādījis, ka tiem ir būtiska nozīme vadošās pozīcijas saglabāšanā⁽²⁾. Izmantojot pareizo progresīvo ražošanas tehnoloģiju, Eiropa varētu **pārcelt ražošanu atpakaļ** no reģioniem ar zemākām darbaspēka izmaksām, **lai veicinātu inovāciju un nodrošinātu ilgtspējīgu izaugsmi uz vietas**. Tikai šādā veidā Eiropa varētu kļūt par līderi jaunajā rūpnieciskajā revolūcijā.

2.2. Aditīvā ražošana (AR) ir process, kurā tiek savienoti materiāli, lai, izmantojot 3D modelēšanas datus, izgatavotu objektus – parasti slāni pa slānim. Tādējādi tā atšķiras no subtraktīvās ražošanas metodikas. “Aditīvā ražošana” ir oficiāls nozares standarta termins (ASTM F2792), bet “3D drukāšana” ir bieži izmantots sinonīms.

2.3. Aditīvā ražošana ir vispārējs termins dažādu materiālu (metālu, polimēru, keramikas u. c.) tehnoloģiju un procesu kopumam. Šīs tehnoloģijas ir sasniegušas tādu brieduma pakāpi, kas ļauj tās aizvien vairāk izmantot komerciālām vajadzībām ar pievienotu vērtību. Aditīvo ražošanu visā pasaulē uzskata par vienu no galvenajām pamattehnoloģijām, kas veidos jaunas pieejas ražošanai, kā arī nākotnes produktus un rūpnīcas. Jau pastāv tā sauktās FABLAB – laboratorijas 3D drukāšanas pakalpojumiem un produktiem.

⁽¹⁾ “Rūpniecība 4.0. Jaunā rūpniecības revolūcija: kā veiksies Eiropai”, Roland Berger Strategy Consultants, 2014. gads.

⁽²⁾ Ražošana inovāciju ekonomikā (PIE pētījums), MIT, 2013. gads.

2.4. Aditīvā ražošana ir **strauji augoša nozare**. Izaugsme paātrinājās pēdējos četros gados, kad aizvien vairāk organizāciju pārņēma aditīvās ražošanas produktus un pakalpojumus. No visiem produktiem un pakalpojumiem gūto ienākumu kopējais gada pieauguma rādītājs (CAGR) pasaulē pēdējos 25 gados ir iespaidīgs – 27 %. CAGR pēdējos trīs gados (2011.–2013.) bija 32,2 %, tirdzniecības apjomam 2013. gadā sasniedzot EUR 2,43 miljardus⁽³⁾. *Wohlers Associates* prognozē, ka tirdzniecības apjoms līdz 2016. gadam pārsniegs EUR 5,5 miljardus, bet līdz 2018. gadam – EUR 10 miljardus. Tomēr, tā kā šī ir jauna tehnoloģija, AR nozares eksperti lēš, ka tās pašreizējā izplatība tirgū aptver tikai nelielu daļu apzināto lietojuma iespēju. 2011. gadā eksperti prognozēja, ka izplatība tirgū būs mazāka par 8 % (kas nozīmē, ka kopējais tirdzniecības apjoms būs aptuveni EUR 17 miljardi)⁽⁴⁾. Ja AR aptvers tikai 2 % no pasaules ražošanas tirgus, potenciāls būs 10 reizes lielāks (aptuveni EUR 170 miljardi)⁽⁵⁾.

2.5. No prototipu izgatavošanas 90. gadu sākumā lietojuma joma attīstījās līdz funkcionālu detaļu ražošanai. Gaidāmo izaugsmi galvenokārt virza ātra, rentabla un plašāka mēroga **gatavu, kompleksu un funkcionālu produktu sērijveida ražošana**, izmantojot dažādus materiālus (plastmasu, metālu vai keramiku), nevis produktu projektēšana un prototipu izgatavošana. AR ir sasniegusi augstu attīstības pakāpi prototipu izgatavošanas jomā, bet attiecībā uz gatavu, funkcionālu produktu ražošanu tā joprojām atrodas “novatora” līmenī. Novatoriski produkti, kas ražoti, izmantojot AR tehnoloģiju, gan parādās, taču tie nav dzīvotspējīgi, jo trūkst jaudīgu AR iekārtu un lielapjoma ražošanas sistēmu.

2.6. Novatoriskiem aditīviem procesiem būs graujoša ietekme uz to, kā tiek projektētas un izgatavotas lietas. AR var uzlabot pašreizējo produktu vērtības veidošanu esošajās piegādes ķēdēs, vai tai var būt būtiska ietekme uz produktiem, piegādes ķēdēm un uzņēmējdarbības modeļiem⁽⁶⁾. Kad sāksies AR industrializācija, Eiropai ir jāatrodas izdevīgā pozīcijā. Eiropas aditīvās ražošanas ekosistēmās ir gaidāma turpmāka izaugsme, paplašinot pašreizējo darbību (pašreizējiem dalībniekiem pārejot no prototipu izgatavošanas uz produktu ražošanu) un uzsākot jaunas darbības vērtības veidošanas ķēdē.

2.7. Aditīvo ražošanu visā pasaulē uzskata par galveno pamattehnoloģiju inovācijai produktos un piegādes ķēdē. Tā kļūst par galveno tendenci un saņem ievērojamu valsts finansējumu, lai sasniegtu augstāku brieduma pakāpi (t. i., ASV, Ķīnā un Singapūrā). Vēsturiski ES pozīcija ir laba, bet, ja nekas netiks darīts, tā šo pozīciju zaudēs un cīņā par jauniem tirgiem nekādus panākumus negūs.

3. Īpašas piezīmes

3.1. Aditīvās ražošanas graujošā ietekme

3.1.1. Rūpnīcu līmenī AR veidos jaunas pieejas ražošanai, kā arī nākotnes rūpnīcas.

— AR ļauj ražot daudzus un dažādus gatavus produktus, izmantojot vienas un tās pašas iekārtas, materiālus un procesus, un veicina ražošanas pieejas, kas ar tradicionālajām ražošanas metodēm ir nepraktiskas vai neiespējam.

— Viena no AR labākajām īpašībām ir spēja to apvienot ar citiem rūpnīcā izmantotiem ražošanas risinājumiem, kas rada augstu vērtību.

⁽³⁾ *Wohlers Associates*, “3D drukāšana un aditīvā ražošana: nozares stāvoklis”, Pasaules progresa ziņojums par 2014. gadu.

⁽⁴⁾ Apvienotās Karalistes Tehnoloģiju stratēģiskās padomes īpašā interešu grupa “Aditīvā ražošana” (2012. gads), “Mūsu nacionālās kompetences veidošana aditīvās ražošanas jomā. Tehnoloģiju inovācijas vajadzību analīze”.

⁽⁵⁾ *Wohlers Associates*, “3D drukāšana un aditīvā ražošana: nozares stāvoklis”, Pasaules progresa ziņojums par 2014. gadu.

⁽⁶⁾ 3D iespējas – aditīvās ražošanas ceļš uz veikspēju, inovāciju un izaugsmi, *Deloitte* pārskats, 2014. gads.

- AR ir viena no galvenajām digitālās fabrikācijas tehnoloģijām dinamiskās un decentralizētās piegādes ķēdēs. Digitālo projektu (vai inženiertehnisko risinājumu) un specifikāciju izplatīšana pasaules mērogā ir pamatā vietējai personalizācijai un ražošanai un aizstāj produktu transportēšanu no centralizētām rūpnīcām. Digitālā fabrikācija rada dalītu un daudzveidīgu ražošanas bāzi, un ražošanas process notiek tuvāk klientam (ieskaitot dažu produktu mazapjoma ražošanu mājās vai tipogrāfijās). Piegādes ķēdes varētu apvienot kapitālietilpīgas rūpnīcas, kurās tiek ražoti kompleksi produkti, ar komponentu pielāgošanu, izmantojot dalītās mazapjoma ražošanas metodi (projektēšanas/izgatavošanas darbnīcas, kas atrodas klienta/patēriņa vietas tuvumā).

3.1.2. Produktu līmenī AR kļūs par produktu inovācijas stūrakmeni.

- Lielāka tehnoloģiskā brīvība rada jaunas produktu paaudzes – teju **neierobežotā projektēšanas brīvība** var sniegt daudz ieguvumu dažādās nozarēs (t. i., automobiļu rūpniecība, kosmiskā aviācija, medicīna, iekārtas un aprīkojums, sporta inventārs un sadzīves tehnika), piemēram, miniaturizācija, funkcionālā integrācija, vieglums, pielāgotas un personalizētas īpašības un ģeometrija u. c.
- **Ļoti īsais sagatavošanas laiks** pavērs jaunas iespējas funkcionālu prototipu vai jaunu pielāgotu/personalizētu B2C (uzņēmums patērētājam) un B2B (uzņēmums uzņēmumam) produktu ražošanā visās rūpniecības nozarēs.
- **Lietojuma paplašināšana ir milzīga ekonomiska iespēja Eiropai. Progresīvu lietojuma iespēju paplašināšana** tehnoloģiju jomā un tirgū sākas, apvienojot ekosistēmu un digitalizējot visas darbības. Tas rada centralizētu uzņēmējdarbības koncepciju. Tirdzniecības apjoma palielināšana (reģionā vai ārvalstīs) ietver bloku segmentētu decentralizāciju vērtības veidošanas ķēdē. Lietojuma iespējas izplatot pasaules mērogā, produktu, projektu un ražošanas risinājumu franšīzes ļauj saglabāt vērtību Eiropā.

3.1.3. Uzņēmumu līmenī AR radīs graužošus uzņēmējdarbības modeļus.

- **Digitālā ražošana rada graužošus**, “digitāli virzītus” uzņēmējdarbības modeļus – tie strauji mainās, un tiem ir augsts pielāgošanas līmenis. Ar interneta palīdzību lietotāja radīto saturu var nosūtīt fizisko preču ražotājam. Pārskatot, kā uzņēmumi ražo un pa piegādes ķēdēm virza savus produktus, veidosies vēl nebijušas ražošanas ķēdes un uzņēmējdarbības modeļi, t. i., ražošana “tieši laikā” un pēc pieprasījuma klienta tuvumā, komponentu remonts, e-ražošana, digitālās darbnīcas “garās astes”⁽⁷⁾ rezerves daļu ražošanai vai masveida pielāgošana. Pašreizējās vērtības veidošanas ķēdes vietā var stāties vienkāršāka un īsāka vērtības veidošanas ķēde.
- Tradicionālie AR pakalpojumu sniedzēji pāriet uz ražošanu saskaņā ar līgumu un specializētiem pakalpojumiem OEM⁽⁸⁾ klientiem. Piegādes ķēdes atbalsta tehniskie līdzekļi un digitālās e-ražošanas procesi, demokratizējot projektēšanu, lai to varētu veikt visi un ar visām no šāda uzņēmējdarbības modeļa izrietošajām priekšrocībām un problēmām.

⁽⁷⁾ Rezerves daļas, kas pieejamas ierobežotā daudzumā, tāpēc to cena ir augsta.

⁽⁸⁾ Oriģinālā aprīkojuma ražotājs.

- AR ļauj veikt ekonomisku sērijveida ražošanu AR pakalpojumu sniedzējiem, ražošanas uzņēmumiem vai pat mājās, izmantojot 3D modeli (“galda rūpnīcas”). Parādās jauna veida pakalpojumu sniedzēji: Eiropas pilsētās ir sākušas darbu 3D drukas laboratorijas; 3D satura pakalpojumi un pakalpojumi pēc pieprasījuma apvieno 3D satura veidotājus; patērētāji detaļas pasūta bibliotēkās un no AR ražotājiem.

3.2. Aditīvās ražošanas tehnoloģiskā ietekme

3.2.1. Vajadzība veidot ražošanas sistēmu jaunu paauzdi

- Starptautiskajos AR ceļvežos⁽⁹⁾,⁽¹⁰⁾,⁽¹¹⁾,⁽¹²⁾,⁽¹³⁾ ir uzsvērts, ka AR jomā ir jāveic būtiski tehnoloģiski pasākumi kā svarīgs faktors, kas veicina AR plānoto pievienoto vērtību un pārņemšanu. Pašreizējā AR tehnoloģija ir piemērota AR prototipu izgatavošanai, bet ražošanai lielos apjomos iekārtas vēl nav gatavas. AR pārveidojot par sērijveida ražošanas tehnoloģiju, AR uzņēmumi saskaras ar tehnoloģiskiem šķēršļiem. AR iekārtu arhitektūras koncepcija joprojām atbilst prototipu izgatavošanas līmenim, un ieviestu inovāciju ir pārāk maz (pašreizējās iekārtas no iekšpuses izskatās gandrīz tāpat kā to priekšteces pirms 10–15 gadiem). Lai nozare pārietu jaunā līmenī, ir vajadzīga graujošas inovācijas iekārtas⁽¹⁴⁾.
- Lai paātrinātu attīstību, AR uzņēmumiem un pētniekiem ir vajadzīga piekļuve atvērtām platformām (gan aparatūras, gan programmatūras ziņā), lai pārvarētu komerciālo “melno kastu” ierobežojumus.
- Uzlabojot spējas (rentabilitāti, noturību un drošumu), tiktu paplašināts aditīvās ražošanas pašreizējais potenciāls veikt ražošanu lielākos apjomos, izmantojot visdažādākās lietojuma iespējas. Tehnoloģisko robežu maiņa un integrācija ar citiem procesiem (hibrīdveida ražošana) veicinās novatorisku lietojuma veidu rašanos⁽¹⁵⁾. Lai šī tehnoloģija tiktu ieviesta ražošanas nozarē, AR ir jāintegrē rūpnīcu vidē un kontroles sistēmās.
- Līdztekus šai stratēģiskajai pētniecībai ir jāizstrādā jaunas graujošas ražošanas sistēmu koncepcijas, fundamentāli pārdomājot, kā produkti tiek veidoti, pamatojoties uz pašreizējām AR tehnoloģijām, un kā šīs sistēmas ir integrētas rūpnīcu vidē. Tas nozīmē, ka nākotnes AR pamatā vairs nebūs ražošanas zālē viena otrai blakus izvietotas AR iekārtu grupas un, ņemot vērā lietojuma vajadzības, ir jāizstrādā nepārtrauktas aditīvās ražošanas sistēmu koncepcijas, kas balstās uz dažādu ražošanas darbību ķēdi. Šīs koncepcijas jau ir pazīstamas kā “AR iekārta 2.0”, un tās virzīs AR iekārtu turpmāko attīstību.

3.2.2. Vajadzība izstrādāt jaunus procesus, kas ļauj veikt AR sertifikāciju

Lai AR tehnoloģijas tiktu tehniski ieviestas rūpniecībā, tās ir jāsertificē. Sertifikācija virzīs tehnoloģijas industrializāciju. Pašreizējais uzdevums ir izstrādāt procesus, kas ļauj veikt AR sertifikāciju, tādus kā uzlabota pārbaude procesu izpildes laikā un kvalitātes kontroles metodes, lai nodrošinātu standartu saglabāšanu. Ar šiem procesiem būtu jāatklāj vismaz tie gadījumi, kad produkts neatbilst standartiem, un ir noteikti jāizstrādā metodika neatbilstības novēršanai un defektu labošanai.

⁽⁹⁾ *Manufacture* uzsāktā Eiropas AR platforma (2013. gads), “Aditīvā ražošana: stratēģiskās pētniecības programma (konsultatīvais dokuments)”.

⁽¹⁰⁾ DMRC (Tiešās ražošanas pētniecības centrs, Paderborn, Vācija) (2012. gads), “Aditīvās ražošanas nākotnes prognozēšana – daudzsoļu nozaru analīze”.

⁽¹¹⁾ *Innovatie Zuid* (2013. gads), *Hightech Systemen en materialen: Roadmap 3D-Printen*.

⁽¹²⁾ EFFRA (2013. gads), “Nākotnes rūpnīcas 2020: publiskā un privātā sektora partnerības ceļvedis”.

⁽¹³⁾ Flanders MAKE, “Aditīvā sērijveida ražošana: pētniecības ceļvedis”, 2014. gads.

⁽¹⁴⁾ Flanders MAKE, “Aditīvā sērijveida ražošana: pētniecības ceļvedis”, 2014. gads.

⁽¹⁵⁾ EPSRC Novatoriskās aditīvās ražošanas centrs, <http://www.3dp-research.com/Home>

3.2.3. Vajadzība izstrādāt jaunus materiālus un nodrošināt to pieejamību

- Kontrolējošie izplatīšanas kanāli saglabā dominējošu stāvokli, piemēram, iekārtu ražotāji uzturēšanas un garantijas līgumos ietver prasību izmantot tikai konkrētus dārgus izejmateriālus, kurus bieži vien tie paši izplata, vai izmanto “skuvekļa un žiletēs” uzņēmējdarbības modeli, radot piesaisti palīgmateriāliem. Izplatīšanas kanālu kontrole un joprojām ierobežotais apjoms⁽¹⁶⁾ attur materiālu piegādātājus no lieliem ieguldījumiem jaunu materiālu izstrādē.
- Materiālu piegādes avotu ierobežotais skaits rada pārmērīgi augstas izejmateriālu cenas un palielina piegādes garantijas risku galapircējiem. Šis tirgus mehānisms ierobežo AR tehnoloģijas potenciālu.
- Pašlaik divciparu skaitļos mērāmās izaugsmes tirgus rada ekonomiskas iespējas un piesaista vairāk materiālu piegādātāju. Materiālu izstrāde ir jāatbalsta un jāveicina. Materiālu klāsts ir jāpaplašina, un to īpašības jāuzlabo. Piegādātāju skaita palielināšana veicinās konkurētspējīgāku cenu noteikšanu, padarot tās pievilcīgākas par iekārtu garantijām, un radīs lielākus apjomus un konkurētspējīgākus materiālu tirgus.
- Plašāks materiālu klāsts radīs jaunas rūpniecības nozares un pieprasījumu pēc lielākiem AR materiālu apjomiem.

3.2.4. Galvenie tehniskie šķēršļi. Galvenie šķēršļi tādu nozaru apgūšanai lielos apmēros kā kosmiskā aviācija, automobiļu rūpniecība, medicīna vai plaša patēriņa preces ir galvenokārt saistīti ar produktivitātes palielināšanu, un tos var rezumēt šādi:

- nepietiekama procesu noturība un neatbilstošs ražošanas ātrums (radot pārmērīgi lielas ražošanas izmaksas),
- vajadzība pēc nākamās paaudzes AR tehnoloģijas, ko var integrēt rūpnīcu vidē un hibrīdveida ražošanas sistēmās,
- nepietiekamas un neatbilstīgas materiālu un produktu īpašības, pārāk ierobežots AR materiālu klāsts un lēns materiālu izstrādes process,
- tehnoloģijas trūkums novatorisku lietojuma veidu daudzdisciplīnu izstrādei.

3.2.5. Stratēģiskā pētniecība ir vajadzīga, lai:

- pārveidotu AR par **sērījveida ražošanas tehnoloģiju** ar nākamās paaudzes iekārtām,
- **integrētu AR** kā īstu ražošanas instrumentu rūpnīcu vidē un sistēmās,
- paplašinātu **AR materiālu klāstu**,
- izstrādātu **jaunus lietojuma veidus** (un to izstrādes līdzekļus).

⁽¹⁶⁾ Wohlers Associates, “3D drukāšana un aditīvā ražošana: nozares stāvoklis”, Pasaules progresa ziņojums par 2014. gadu.

3.2.6. Risks saistībā ar tehnoloģijas aizplūšanu no Eiropas

- AR tehnoloģija un tirgus ir sasnieguši noteiktu brieduma pakāpi, kā rezultātā šajā jomā ir veikti pirmie konsolidācijas pasākumi. Lielu uzņēmumu, kas reģistrēti ASV, veic ieguldījumus un iegādājas MVU (kuri bieži vien ir reģistrēti ES) ar zināšanām, intelektuālo īpašumu un patentiem attiecībā uz AR tehnoloģiju. Iegūtās zināšanas bieži vien tiek izmantotas ārpus Eiropas, jo ES tirgi ir atšķirīgi un grūti pieejami. Eiropas MVU ir ieinteresēti, ka tos iegādājas lieli uzņēmumi ārpus ES, jo tādējādi tiek atvērti jauni un lieli tirgi tehnoloģijas lietojuma iespējām. Abi minētie iemesli rada draudus, ka Eiropā izstrādātā AR tehnoloģija aizplūds uz citiem reģioniem.
- AR uzņēmumiem, kas reģistrēti ES, tirdzniecības apjomu Eiropā palielināt nav viegli. Tās daudzie nelielie un ļoti atšķirīgie tirgi rada augstas ieguldījumu izmaksas, pirms ir sasniegts noteikta līmeņa dzīvotspējīgs tirdzniecības apjoms. Turklāt pāreju uz jauniem tirgiem bieži vien palēnina noteiktu komponentu trūkums vērtības veidošanas ķēdē. Tāpēc AR uzņēmumi, kas reģistrēti ES, ļoti vēlas iekļūt lielos tirgos ārpus ES, lai jau agrīnā posmā varētu izmantot savas zināšanas.

3.3. Aditīvās ražošanas ietekme uz juridiskiem jautājumiem ⁽¹⁷⁾:

- Aditīvo ražošanu mūsdienās plaši saprot (plašsaziņas līdzekļi, prese, sabiedrība un politiķi) kā zema līmeņa 3D drukāšanas tehnoloģiju viedai drukāšanai mājas apstākļos, nevis kā nākotnes ražošanas tehnoloģiju. Lai gan taisnība būs abos gadījumos, tendences, šķēršļi un pētniecības prioritātes būtiski atšķiras. Tādi temati kā standartizācija, intelektuālā īpašuma tiesības un atbildība atkarībā no attiecīgās tehnoloģijas un lietojuma veida ir jāaplūko pilnīgi atšķirīgi.
- **Standarti un sertifikācija.** Ir vispāratzīts, ka standartu trūkums ir ierobežojis AR ieviešanu svarīgās rūpniecības nozarēs, piemēram, kosmiskajā aviācijā un medicīnā/zobārstniecībā. Standartu pieejamība veicinās tehnoloģiju pārņemšanu un pavērs plašas iespējas pētniecībai un izstrādei. Profesionālie tirgi bieži vien izvirza augstas prasības un pieprasa sertifikāciju, kā rezultātā jaunu tehnoloģiju pārņemšana ir ļoti sarežģīta. Plašai AR pārņemšanai ir gan tehniski, gan arī tiesiski šķēršļi. Tāpēc šo tehnoloģiju attīstībai nākotnē ir vajadzīga nozares pārstāvju turpmāka dalība ASTM F42, BSI un ISO darba grupās.
- **Intelektuālais īpašums (IĪ).** Eksperti pauž bažas par neizbēgamajiem jautājumiem intelektuālā īpašuma jomā, ko radīs AR tehnoloģiju pārņemšana arvien plašākā mērogā ⁽¹⁸⁾.
- AR varētu būt būtiska ietekme uz intelektuālo īpašumu, jo digitālā failā aprakstītus objektus varētu daudz vieglāk nokopēt, izplatīt un patvaļīgi pārdrukāt. Parādoties jauniem, nekomerciāliem modeļiem un pieaugot spriedzei starp inovācijas kavēšanu un pirātisma atbalstīšanu, varētu atkārtoties mūzikas un filmu nozares scenārijs ⁽¹⁹⁾.
- Attīstītāju intelektuālā īpašuma aizsardzība ir nozīmīga problēma, kas ir ļoti līdzīga tiesību aizsardzībai mūzikas un filmu nozarē. AR nozarei attiecībā uz intelektuālā īpašuma aizsardzību vajadzētu meklēt risinājumu, kas būtu jāizstrādā pašai nozarei. Plaši izplatīta IĪ aizsardzības tehnoloģija kļiedēs bažas, ka AR tehnoloģiju kontrolē tikai dažas organizācijas, aizsargājot attiecīgo intelektuālo īpašumu un tādējādi ierobežojot konkurenci un jaunu lietojuma iespēju apzināšanu. Tas palēnina inovācijas tempu un uztur augstas sistēmu izmaksas.

⁽¹⁷⁾ *Manufuture* uzsāktā Eiropas AR platforma (2013. gads), "Aditīvā ražošana: stratēģiskās pētniecības programma (konsultatīvais dokuments)".

⁽¹⁸⁾ *The National Law Journal*, "Vai tiesību akti intelektuālā īpašuma jomā ir gatavi 3D printeriem? Aditīvās ražošanas dalītais raksturs varētu radīt daudz praktisku grūtību IĪ īpašniekiem", 2013. gada 4. februāris.

⁽¹⁹⁾ *F. Scapolo, P. Churchill, H. C. G. Castillo & V. Viaud*, 2012. gada decembris. Prognožu pētījuma projekts par tematu "Kā standarti veicinās inovāciju un konkurētspēju Eiropas Savienībā 2025. gadā", s.l.: Eiropas Komisija.

- **Atbildība.** Ir vairākas problēmas, kas attiecas uz atbildību, jo īpaši neprofesionālu vai nezinošu projektētāju, detaļu ražotāju vai izplatītāju atbildību. Kurš atbild par bojātu detaļu? Šī ir joma, kas AR nozarē rada aizvien pieaugošas bažas, jo īpaši tur, kur elastīgums, individualitāte un pašprojektēšana var radīt vēl nebijušus apstākļus. Ir jāizstrādā jauni uzņēmējdarbības modeļi tādu detaļu piegādei, kas izgatavotas, izmantojot AR tehnoloģiju, un ar to saistītajiem uzņēmējdarbības riskiem.
- **AR kvalifikācija un sertifikācija** ⁽²⁰⁾. Ikviens aditīvās ražošanas tehnoloģijas elements (t. i., materiāli, aprīkojums, procesi) ir jākvalificē un jāsertificē, lai reproducējamā veidā ražotu augstas kvalitātes detaļas. Augstas kvalitātes detaļu ražošana bez standartizācijas sākotnējā posmā ir problemātiska. AR kvalifikācijas un sertifikācijas standartu izstrādi sarežģī daudzās iekārtu, materiālu un procesu kombinācijas un AR datu centrālā repozitorija vai kompetences trūkums attiecībā uz AR metodiku. Turpmākai AR tehnoloģijas ieviešanai būs vajadzīgi standarti, kas veicinās ātrāku un rentablāku visu materiālu, procesu un produktu sertifikāciju.

3.4. Aditīvās ražošanas ietekme uz nodarbinātību, apmācību un izglītību

- AR tehnoloģiju ieviešanai būs tieša ietekme uz tradicionālajiem ražošanas modeļiem un jo īpaši uz ražošanas cehu iekšējo organizāciju. AR atvieglos mini fabriku ierīkošanu patērētāju tuvumā, kad vien būs pieprasījums. Tādējādi tiks radītas jaunas darbvietas, bet to skaitu pagaidām vēl nevar novērtēt, jo tehnoloģiju ieviešana rūpniecībā ir sākusies pārāk nesen.
- Faktisko ietekmi uz nodarbinātības rādītājiem ir ļoti grūti noteikt, jo nav veikti nekādi pētījumi un ir ļoti iespējams, ka esošās darbvietas aizņems nākotnes AR operatori.
- Darbam ar AR tehnoloģijām būs vajadzīgas jaunas iemaņas, piemēram, iekārtu operatoriem būs jāstrādā ar konkrētam procesam paredzētu programmatūru, un inženieriem būs jāprojektē detaļas, izmantojot jaunas sistēmas – topoloģisko optimizāciju, pārprojektēšanu u. c.
- Ieviešot AR tehnoloģijas, būs vajadzīgas mācību un izglītības iestādes, lai saglabātu un uzlabotu darba ņēmēju piemērotību darba tirgum. Eiropas skolu pašreizējās mācību programmās AR gandrīz nemaz nav iekļauta, un tas pats attiecas uz pēcskolas apmācību. Lielākā daļa mācību kursu ietver tikai teorētisku informāciju par tehnoloģijām un to iespējamo veikspēju, un to mērķis nav palīdzēt studentiem apgūt praktiskas iemaņas. Vietējām pašvaldībām būtu jāintegrē AR savos mācību plānos – vismaz arodmācību programmās. 3D drukāšanas pievilcīgumu, isā laikā aptverot visu inovācijas procesu (konceptu, dizainu, skaitļošanu, robotiku un fiziskā galaprodukta ražošanu), varētu izmantot skolās kā efektīvu apmācības metodi, vērstot bērnu uzmanību uz tehniku un ražošanu.
- Vēlams, lai katrs mācību piedāvājums tiek izstrādāts, sadarbojoties nozarei, vietējām pašvaldībām, izglītības iestādēm un darba ņēmēju organizācijām, un ir balstīts uz to uzņēmumu patiesajām vajadzībām, kas darbojas šajā nozarē.

3.5. Veselības aizsardzība un drošība darbā

Ir ļoti maz pētījumu par AR saistībā ar veselības aizsardzību un drošību darbā, un tie ir noteikti vajadzīgi, ņemot vērā:

- ķīmisko risku, ko rada polimēra detaļu aditīvajā ražošanā izmantotie gaistošie sveķi un gaistošās metāliskās un nemetāliskās piedevas metāla pulveros,

⁽²⁰⁾ Mērījumu zinātne: metāla bāzes aditīvās ražošanas ceļvedis, Nacionālais standartu un tehnoloģijas institūts, 2013. gada maijs.

- fizikāli ķīmisko risku, ko rada pulveru izmantošana, jo īpaši, ja šie pulveri satur nanodaļiņas,
- eksplozijas risku, ko rada pulveru izmantošana,
- īpašus riskus, ko rada lāzera avotu, elektronu staru u. c. izmantošana.

Ieviešot AR rūpnieciskos lietojumus, ir steidzami jāveic īpaši pētījumi, lai novērtētu risku darba ņēmējiem un izstrādātu aizsardzības sistēmas un standartus. Ir jā sagatavo arī drošības apmācība darba ņēmējiem, kas strādā ar AR iekārtām. To varētu iekļaut izglītības programmā, kas jāuzlabo vai jāizveido.

Briselē, 2015. gada 28. maijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Henri MALOSSE

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ieguldītāju aizsardzība un strīdu izšķiršana starp ieguldītāju un valsti saistībā ar ES tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumiem ar trešām valstīm"

(2015/C 332/06)

Ziņotājs: Sandy BOYLE

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2014. gada 10. jūlija plenārsesijā saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Ieguldītāju aizsardzība un strīdu izšķiršana starp ieguldītāju un valsti saistībā ar ES tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumiem ar trešām valstīm".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 28. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 508. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 27. un 28. maijā (27. maija sēdē), ar 199 balsīm par, 55 pret un 30 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

Šajā atzinumā lietotie saīsinājumi

DIL – divpusējs ieguldījumu līgums

CETA – visaptverošs ekonomikas un tirdzniecības nolīgums (Kanāda)

CFR – Pamattiesību harta

PS – pilsoniskā sabiedrība

PSO – pilsoniskās sabiedrības organizācija

EK – Eiropas Komisija

ECTK – Eiropas Cilvēktiesību konvencija

ECT – Enerģētikas hartas nolīgums

ECJ – Tiesa

EP – Eiropas Parlaments

ES – Eiropas Savienība

ĀTI – ārvalstu tiešie ieguldījumi

BTN – brīvās tirdzniecības nolīgums

ICSID – Starptautiskais Investīciju strīdu izšķiršanas centrs

SIN – starptautisks ieguldījumu nolīgums

INTA – Eiropas Parlamenta Starptautiskās tirdzniecības komiteja

IA – ieguldītāju aizsardzība

IVSI – ieguldītāju un valsts strīdu izšķiršana

LSE – Londonas Ekonomikas skola (*London School of Economics*)

DV – ES dalībvalstis

NAFTA – Ziemeļamerikas brīvās tirdzniecības nolīgums

ESAO – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija

MVU – mazie un vidējie uzņēmumi

TBC – Transatlantiskā uzņēmējdarbības padome (*Transatlantic Business Council*)

LES – Līgums par Eiropas Savienību

LESD – Līgums par Eiropas Savienības darbību

TTIP – Transatlantiskā tirdzniecības un ieguldījumu partnerība

UNCITRAL – Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautiskās tirdzniecības tiesību komisija

UNCTAD – Apvienoto Nāciju Organizācijas Tirdzniecības un attīstības konference

PTO SIP – Pasaules Tirdzniecības organizācijas strīdu izšķiršanas procedūra

1. Secinājumi un ieteikumi

Secinājumi

1.1. Ārvalstu tiešie ieguldījumi (ĀTI) ir svarīgs faktors ekonomikas izaugsmes veicināšanā, un ārvalstu ieguldītājiem jābūt nodrošinātiem ar globālu aizsardzību pret tiešu ekspropriāciju, brīviem no diskriminācijas un jābauda tādas pašas tiesības kā vietējiem ieguldītājiem.

1.2. Valsts tiesības pieņemt regulējumu sabiedrības interesēs ir īpaši svarīgas, un nekādi starptautisku ieguldījumu nolīgumu (SIN) noteikumi nedrīkst tās apdraudēt. Būtiski svarīga ir viennozīmīga klauzula, kas horizontāli nostiprina šīs tiesības.

1.3. Ieguldītāju un valsts strīdu izšķiršanas (IVSI) mehānisms nedrīkst transnacionāla kapitāla statusu pacelt suverēnas valsts kapitāla statusa līmenī vai ļaut ārvalstu ieguldītājiem apstrīdēt valdību tiesības regulēt un lemt par savām iekšējām lietām.

1.4. Laika gaitā IVSI piemērošanas rezultātā vairākkārt ir notiksi ļaunprātīga izmantošana, un tagad ir jāpievēršas tās risināšanai. Daži no sistēmiskajiem trūkumiem, kas saistīti ar IVSI procedūras darbību, ir nepārredzamība, skaidru arbitražas noteikumu neesamība, pārsūdzības tiesību neesamība, pašmāju ieguldītāju, kuri nevar izmantot sistēmu, diskriminācija, bailes, ka tiek aizsargāti tīri spekulatīvi ieguldījumi, kas, *inter alia*, nerada darba vietas, un bailes no izmantošanas, ko praktizē specializētas juridiskās firmas. Tagad mērķis ir ierosināt alternatīvu strīda noregulēšanas procedūru, lai ieguldītāju legītimās prasības samierinātu ar pārējās pilsoniskās sabiedrības bažām, ko izraisa šādi negatīvi priekšstati par IVSI.

EK apspriešanās par IVSI Transatlantiskajā tirdzniecības un ieguldījumu partnerībā (TTIP) parādīja ievērojamas viedokļu atšķirības starp plašām uzņēmēju aprindām un pārējās pilsoniskās sabiedrības (PS) lielāko daļu.

1.5. Pastāv bažas par to, ka kolēģijai, kurā ir trīs privāti juristi, ir piešķirtas pilnvaras taisīt spriedumus un pieņemt saistošus lēmumus būtisku sabiedrības interešu jomās. Neskatoties uz to, ka *UNCITRAL* ir nesen pieņēmusi jaunus noteikumus par pārredzamību, joprojām ir bažas, ka liela pašreizējās sistēmas daļa nav pārredzama un tajā nav paredzētas pārsūdzības tiesības.

1.6. IVSI sākotnējā koncepcija jau sen ir zaudējusi savu jēgu. Tagad tā ir kļuvusi par ļoti ienesīgu peļņas avotu nelielam skaitam juridisko firmu, kuras specializējušās ieguldījumu tiesībās un dominē šajā uzņēmējdarbības jomā.

1.7. Tagad dažas specializētas juridiskās firmas atbalsta IVSI kā svarīgu instrumentu ar ieguldījumiem saistītā riska mazināšanai. Dažos labi zināmos gadījumos tā ir kļuvusi par lobēšanas rīku, kas tikai ar tiesvedības draudiem vien paralizējoši iedarbojas uz regulējumu un tādējādi attur likumdevējus no legītimu sabiedriskas nozīmes rīcībpolitiku īstenošanas. Ir arī bažas, ka tā ir piesaistījusi spekulatīvus ieguldījumus no riska ieguldījumu fondiem, utt.

1.8. Daudzās brīvās interpretācijas par to, kas ir uzskatāms par ekspropriāciju, ir izraisījušas aizvien lielākas bažas par to, ka nodokļu maksātājiem tiek uzlikts pienākums maksāt kompensāciju par sabiedrības interesēs īstenotām rīcībpolitikām, kas it kā ierobežo peļņu.

1.9. Visaptverošajā ES un Kanādas ekonomikas un tirdzniecības nolīgumā (*CETA*), kas parakstīts 2014. gada beigās, un ES un Singapūras BTN pievienotā atsevišķā ieguldījumu nodaļa satur pirmās ieguldījumiem jebkad veiktās sadaļas jebkādos nolīgumos, par kuriem ES ir risinājusi sarunas, kopš tai 2009. gadā ar Lisabonas līgumu piešķirta kompetence attiecībā uz ieguldījumiem. Lai gan ar šīm sadaļām iecerēts pašreizējā IVSI sistēmā ieviest uzlabojumus un noteikt, kā Eiropas Komisija apgalvo, jaunu, "modernu" ES IVSI modeļi, ar tiem nebūt nepietiek, lai kļūdētu sabiedrības bažas. Singapūras un *CETA* nolīgumos paredzētie modeļi nav identiski, un daudzi uzskata, ka IVSI joprojām ir nelīdzsvarots, ļoti dārgs process, kurš ierobežo demokrātiju, kurā nav pārsūdzības tiesību un kurš apdraud valdības tiesības regulēt, jo piešķir ārvalstu ieguldītājiem tiesības ārpus tām, kuras noteiktas valstu konstitūcijās, un virs tām, kuras bauda vietējie ieguldītāji. EESK pauž bažas par to, ka *CETA* teksts attiecībā uz IVSI joprojām ir pamats sarunām par ES un Japānas BTN.

1.10. Lomu maiņa starp šķīrējtiesnešiem un advokātiem ir nepārprotams interešu konflikts, ko *CETA* nerisina. Tas vēlreiz apstiprina uzskatu, ka IVSI nav taisnīga, neatkarīga un līdzsvarota metode ar ieguldījumiem saistītu strīdu izšķiršanai.

1.11. EESK atzinīgi vērtē sabiedrisko apspriešanu par IVSI noteikumu TTIP nolīgumā. Atšķirībā no *CETA* tā ir palīdzējusi padarīt TTIP sarunas pārredzamākas un rada nozīmīgu precedentu, kas, pēc Komitejas stingras pārliecības, tagad ir jāizmanto visās turpmākajās tirdzniecības sarunās. Eiropas Komisijas atbilde bija četru īpašu jomu noteikšana, kurās nepieciešama dziļāka un sīkāka analīze, un, lai arī EESK to neuzskata par izsmeļošu sarakstu, šā atzinuma 7.–10. nodaļā tā ir sniegusi detalizētu ieguldījumu saistībā ar šiem konkrētajiem jautājumiem.

1.12. Komiteja atzinīgi vērtē arī mērķi izskaust "nenopietnas prasības" jebkādos turpmākajos ieguldītāju aizsardzības mehānismos. Ir svarīgi, lai jebkura starptautisko ieguldījumu nolīguma puses būtu aizsargātas ar vispārēju politisku filtru, kas ļautu tām vienošanās ceļā pamatot iemeslu dēļ bloķēt prasības virzību uz izskatīšanu šķīrējtiesā.

1.13. Ieguldītāji būtu jā mudina uzskatīt nolīgumā iekļauto strīdu izšķiršanas iespēju kā galējo līdzekli un meklēt alternatīvas metodes, piemēram, mierizlīgumu un mediāciju. Piemēroti līdzekļi, ar ko ārvalstu ieguldītāji var samazināt savu risku, ir privātā apdrošināšana un līgumiskā aizsardzība.

1.14. ĀTI aizsardzības nepieciešamība dažādās valstīs ir atšķirīga. Valstīs ar demokrātiski funkcionējošu un stabili tiesību sistēmu, kas ir brīva no korupcijas, ieguldījumu strīdi būtu jārisina, izmantojot mediāciju, valstu tiesas un starpvalstu neregulējumu. Šie komponenti pastāv Eiropas Savienībā, ASV un Kanādā, un pašreizējais transatlantisko ieguldījumu plūsmas augstais līmenis skaidri parāda, ka IVSI noteikuma trūkums nekavē ieguldījumus. Tāpēc EESK secina, ka TTIP un *CETA* nav nepieciešams noteikums par IVSI, un iebilst pret tā iekļaušanu.

1.15. IVSI var apdraudēt gan TTIP, gan *CETA*. Eiropas Komisijai būtu jāapsver, vai ir lietderīgi un pareizi turpināt tiekties uz šo politiski jutīgo un sabiedrībā nepopulāro mērķi.

1.16. No jaunattīstības valstu puses izskan skaidrs vēstījums, ka IVSI ir nepieņemams mehānisms, kam stingri pretosies arvien lielāks svarīgāko pasaules spēlētāju skaits. Ja netiks rasta alternatīva sistēma, ieguldītāju aizsardzību (IA) kļūs aizvien grūtāk iekļaut turpmākajos nolīgumos ar valstīm, kurās tā ir visvairāk vajadzīga.

1.17. Pastāv ievērojamas ar ES Līgumiem un konstitucionālajām tiesībām saistītas bažas par IVSI nolēmumu atbilstību ES tiesiskajai kārtībai. Arī privātām šķīrējtiesām ir spēja taisīt nolēmumus, kuri neatbilst ES tiesību aktiem vai pārkāpj Pamattiesību hartu (*CFR*). Tāpēc EESK uzskata, ka ir absolūti svarīgi, lai Tiesa (*ECJ*) oficiālas atzinuma pieprasījuma procedūras ceļā pārbaudītu IVSI atbilstību ES tiesību aktiem, pirms kompetentās iestādes ir pieņēmušas lēmumu un pirms jebkura SIN, par ko EK risina sarunas, provizoriskas stāšanās spēkā.

Ieteikumi

1.18. Ja vēlamies atrast optimālu risinājumu ar ieguldījumiem saistīto strīdu izšķiršanai, to nevar panākt, nedaudz pārveidojot pašreizējo IVSI sistēmu, kurai ir ļoti mazs sabiedrības atbalsts.

1.19. Šobrīd visas G7 valstis ir iesaistītas uz priekšu pavirzījušās sarunās par visaptverošiem tirdzniecības un investīciju nolīgumiem, un tādējādi paveras unikāla iespēja izstrādāt uzticamu sistēmu, kas ieguldītāju legītimās intereses saskaņo ar valsts tiesībām.

1.20. Ja kā turpmākā virzība ir izvēlēta vienota iestāde, tai nevajadzētu sastāvēt no privātiem advokātiem, kā arī tai jābūt vairāk pieejamai MVU un tajā jānodrošina pārsūdzības tiesības.

1.21. EESK īpaši mudina EK ņemt vērā UNCTAD priekšlikumus attiecībā uz IVSI reformu un secina, ka labākais risinājums, kā nodrošināt demokrātisku, godīgu, pārredzamu un taisnīgu sistēmu, ir izveidot starptautisku tiesu ieguldījumu lietās.

2. Ievads

2.1. Ar pārliecinošu balsu vairākumu pieņemot atzinumu REX/390⁽¹⁾, EESK nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par IVSI. Lai gan šis ieteikums attiecās uz TTIP, vēlāk tika panākta vienošanās tajā iekļaut arī ieguldītāju aizsardzību (IA) un IVSI tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumos ar trešām valstīm.

2.2. Lai gan šajā atzinumā ir aplūkota IVSI ietekme kopumā, daudzi izmantotie materiāli un atsauces neizbēgami ir saistītas ar TTIP. IVSI ir bijis viens no galvenajiem jautājumiem ES un ASV ieinteresēto personu sarunās par TTIP.

2.3. Eiropas Komisija tiešsaistē rīkoja 15 nedēļas ilgu (no 2014. gada marta līdz jūlijam) sabiedrisko apspriešanu par IVSI Transatlantiskajā tirdzniecības un ieguldījumu partnerībā. EESK uzskatīja, ka būtu saprātīgi sagaidīt, kad būs publicēti šās apspriešanās rezultāti, un pirms sava galīgā atzinuma pabeigšanas organizēt pašai savu sabiedrības uzklaušāšanu. Rezultāti tika publicēti 2015. gada janvāra vidū, un 2015. gada 3. februārī tiem sekoja uzklaušāšana. Abi minētie pasākumi bija ļoti noderīgi šā atzinuma izstrādē.

3. Vispārīga informācija

3.1. Sistēma

3.1.1. IVSI ir starptautisko publisko tiesību instruments, kas dod ārvalstu ieguldītājam tiesības saskaņā ar SIN noteikumiem uzsākt strīdu izšķiršanas procedūru pret ārvalsts valdību. Nolīgumi ir izstrādāti, lai paredzētu līgumslēdzējām pusēm noteiktus pamatpienākumus attiecībā uz ārvalstu ieguldījumiem, garantējot, ka valdības ievēro galvenos principus, tādus kā

- pienākums nepiemērot diskriminējošus noteikumus uz valstspiederības pamata un nodrošināt taisnīgu un vienlīdzīgu attieksmi,
- aizliegums īstenot tiešu vai netiešu ekspropriāciju bez ātras, atbilstīgas un aizsargājošas kompensācijas,
- aizsardzība kapitāla pārveduma iespējai;

3.1.2. Ja ir pazīmes, ka valsts šīs saistības nav pildījusi, ārvalstu ieguldītāji, uz kuriem attiecas SIN nosacījumi, var celt prasību starptautiskā šķīrējtiesā, izmantojot IVSI mehānismu. Prasītājiem ir jāpierāda, ka attiecīgie pasākumi viņiem radījuši būtisku kaitējumu. Ja prasība tiek apmierināta, uzņēmējvalstij ir pienākums piešķirt kompensāciju par radīto kaitējumu. Atšķirībā no PTO SIP, ja valsts zaudē tiesvedībā, tai nav pienākuma grozīt savus tiesību aktus.

3.1.3. IVSI ir lielā mērā balstīta uz argumentu, ka tā nodrošina depolītizētu neitrālu telpu, lai risinātu strīdus starp ārvalstu ieguldītājiem un uzņēmējvalstīm. Tā ļauj uzņēmumiem vērsties pret valstīm starptautiskos tribunālos. Šis līdzeklis ir pieejams tikai ārvalstu uzņēmējvalstīm vai transnacionālām korporācijām, kuras darbojas citā valstī, izmantojot meitasuzņēmumus. Iesaistītās kopienas, iedzīvotāji, iekšzemes uzņēmēji un valdības nevar izmantot šo mehānismu.

3.1.4. Šķīrējtiesneši atšķirībā no valstu tiesu sistēmām nav pastāvīgā amatā iecelti tiesneši ar publiskām pilnvarām. Šķīrējtiesas lielākoties sastāv no trim privātiem juristiem, kuri piedalās slēgtā sēdē un tiek iecelti pēc *ad hoc* principa. Viņu lēmums ir galīgs un nav pārsūdzams.

⁽¹⁾ EESK atzinums "Transatlantiskās tirdzniecības attiecības un EESK viedoklis par pastiprinātu sadarbību un iespējamo ES un ASV brīvās tirdzniecības nolīgumu", OV C 424, 26.11.2014., 9. lpp.

3.1.5. Pēc abu strīdā iesaistīto pušu vēlmes IVSI process var būt pilnīgi konfidenciāls arī tad, ja strīds ietver ar publiskajām interesēm saistītus jautājumus. Lai gan standarta DIL, kurus slēdz ASV, sekmē lielāku pārredzamību, daudzos pašreizējos nolīgumos joprojām pastāv slepenība. Stāvokli būtiski uzlabos UNCITRAL noteikumi par pārredzamību, ja tos piemēros vispārēji.

3.2. Fakti un skaitļi

3.2.1. Noteikums par IVSI⁽²⁾ ir iekļauts 93 % divpusēju ieguldījumu līgumu (DIL). IVSI ir ietverta arī dažos starptautiskajos tirdzniecības nolīgumos, piemēram, Ziemeļamerikas brīvās tirdzniecības nolīgumā (NAFTA) un starptautiskos ieguldījumu nolīgumos, piemēram, Enerģētikas hartas nolīgumā (ECT). 2014. gadā Enerģētikas hartas nolīgums⁽³⁾ izmantošanas biežuma ziņā apsteidza NAFTA.

3.2.2. ES dalībvalstis kopš 1950. gadiem ir noslēgušas vairāk nekā 1 400 divpusēju ieguldījumu līgumu, kas ir aptuveni puse no pasaulē noslēgtajiem šāda veida līgumiem⁽⁴⁾. Tajos visos ir samērā līdzīgi noteikumi par ieguldījumu aizsardzību un IVSI. Saskaņā ar ziņojumiem ES ieguldītāji ir lielākie IVSI izmantotāji pasaules mērogā (50 % no visiem gadījumiem).

3.2.3. Pašlaik Eiropas Savienība risina sarunas par TTIP ar ASV, par visaptverošu brīvās tirdzniecības nolīgumu ar Japānu un nesēn ir pabeigusi sarunas ar Kanādu. Tās vairāk nekā jebkurš cits jautājums ir izraisījušas plašu publisko diskusiju par to, vai ikvienā investīciju sadaļā ir nepieciešams IVSI mehānisms.

3.2.4. Tikai deviņām ES dalībvalstīm patlaban ir divpusēji ieguldījumu līgumi ar ASV (Bulgārijai, Horvātijai, Čehijai, Igaunijai, Latvijai, Lietuvai, Polijai, Rumānijai un Slovākijai); septiņām dalībvalstīm ir DIL ar Kanādu, un nevienai ES dalībvalstij nav DIL ar Japānu. Visi minētie līgumi noslēgti vēl pirms šo valstu pievienošanās ES.

3.2.5. Ārvalstu tiešie ieguldījumi (ĀTI), kas pieder ASV ieguldītājiem, šajās deviņās dalībvalstīs veido 1 % no ASV ĀTI kopējā apjoma ES. Ārvalstu tiešie ieguldījumi no šīm dalībvalstīm Amerikas Savienotajās Valstīs veido tikai 0,1 % no kopējā ĀTI apjoma Amerikas Savienotajās Valstīs⁽⁵⁾.

3.3. Izskatāmo lietu daudzums

3.3.1. Laikā no 2002. līdz 2014. gadam IVSI procesu skaits ir krasi palielinājies (58 lietas 2013. gadā un 42 lietas 2014. gadā)⁽⁶⁾, un no līgumiem izrietošu lietu skaits šķīrējtiesās līdz 2014. gada beigām sasniedza 610. Tomēr, tā kā vairumā šķīrējtiesu netiek uzturēts publisks prasību reģistrs, tiek lēsts, ka kopējais lietu skaits ir lielāks.

3.3.2. No 356 zināmajām lietām, kuru izskatīšana ir pabeigta, 25 % ir izšķirtas par labu ieguldītājam un 37 % – par labu valstij. 28 % lietu konkrētie rezultāti palika konfidenciāli.

3.4. Laiks un izmaksas

3.4.1. Šķīrējtiesā risinātas lietas vidējās izmaksas ir 4 miljoni ASV dolāru katrai pusei, un aptuveni 82 % no tām veido juristu pakalpojumu izmaksas⁽⁷⁾. Dažkārt to pabeigšanai var būt vajadzīgi vairāki gadi.

3.4.2. Augsto izmaksu dēļ ir palielinājusies prasību finansēšana no trešo personu puses. Tas samazina finanšu risku uzņēmumiem un veicina maznozīmīgu lietu skaita pieaugumu, kurās valstīm joprojām ir pilnībā jāsedz juridiskās izmaksas. EESK kategoriski iebilst pret ziņotajiem riska ieguldījumu fondu spekulatīvajiem ieguldījumiem noteiktās IVSI lietās apmaiņā pret daļu no piešķirtās kompensācijas⁽⁸⁾.

⁽²⁾ OECD(2012) ISDS: a scoping paper for the investment policy community (ESAO (2012) "IVSI – izpētes dokuments ieguldījumu politikas kopienai").

⁽³⁾ UNCTAD, Jaunākās tendences SIN un IVSI jomā – Nr. 1, 2015. gada februāris, http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaepcb2015d1_en.pdf

⁽⁴⁾ Paziņojums, kas pievienots sabiedriskās apspriešanas dokumentam par IVSI TTIP.

⁽⁵⁾ UNCTAD – IVSI informatīva piezīme par ASV un ES.

⁽⁶⁾ Skatīt 3. zemsvītras piezīmi

⁽⁷⁾ E (SN/EP/6777), 10.12.2013.

⁽⁸⁾ Eiropas Parlamenta pētniecības centrs "IVSI un reformas perspektīvas" [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/545736/EPRS_BRI\(2015\)545736_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/545736/EPRS_BRI(2015)545736_EN.pdf)

4. Argumenti par labu IVSI mehānismam

4.1. IVSI ir iekļauta visu dalībvalstu divpusējos ieguldījumu līgumos, izņemot Īriju. Turklāt ir noslēgti arī 190 ES iekšēji DIL, kas veido 16 % no visām pasaulē zināmajām IVSI lietām.

4.2. EK sarunu vešanas pilnvarās, ko 2012. gadā apstiprināja toreizējās 27 dalībvalstis, ir ietverts arī mērķis izveidot IVSI. Nolūks ir panākt, lai tiek izveidots “efektīvs un mūsdienīgu prasībām atbilstošs strīdu izšķiršanas mehānisms”.

4.3. Saskaņā ar EK nostāju⁽⁹⁾ IVSI ir:

— svarīgs instruments, ar ko aizsargā ieguldījumus un tādējādi sekmē un nodrošina ekonomikas izaugsmi ES,

— efektīvs veids, kā nodrošināt to pienākumu izpildi, par kuriem mūsu tirdzniecības partneri, parakstot ieguldījumu līgumus, vienojušies ar mūsu ieguldītājiem.

4.4. EESK Darba devēju grupas rīkotajās uzņēmēju apaļā galda sarunās par TTIP kopīgā deklarācijā⁽¹⁰⁾ tika secināts: “Ar starptautisku nolīgumu, piemēram, TTIP, būtu jārada piemēroti apstākļi, lai nākotnē piesaistītu augstu ieguldījumu līmeni transatlantiskajā tirgū. Tas ietver šādus pasākumus: abās pusēs nodrošināt ieguldītājiem plašu piekļuvi un nediskriminējošu attieksmi un uzlabot ieguldījumu aizsardzības pasākumu regulējumu, tostarp IVSI, padarot to pieejamāku MVU un atrodot pareizo līdzsvaru starp ieguldītāju tiesībām, valstu tiesībām un vietējo pašvaldību tiesībām izstrādāt regulējumu sabiedrības interesēs.” Prasība nodrošināt, ka TTIP noteikumi attiecībā uz IVSI neierobežo ES dalībvalstu spēju veidot tiesisko regulējumu sabiedrības interesēs, ir iekļauti arī secinājumos, kas pieņemti transatlantisko sarunu tematam veiktajā patērētāju, vides aizsardzības aktīvistu un lauksaimnieku interešu grupu kopīgajā sanāksmē, kas notika 2014. gada jūnijā.

4.5. Uzņēmēju aprindas abās Atlantijas okeāna pusēs visnotaļ atbalsta IVSI mehānisma nepieciešamību, uzskatot to par būtisku garantiju ārvalstu ieguldītājiem, un argumentē, ka

— tas ir ieguldījumu aizsardzības būtisks elements, kas nodrošina neitrālu un ar faktiem pamatotu strīda izšķiršanas mehānismu, ar kuru veicina noteikumu ievērošanu un novērš ļaunprātīgu rīcību,

— tas palīdz īstenot valstu tiesības regulēt un ieguldītāju tiesības būt aizsargātiem ar starptautisko tiesību aktiem.

4.6. Ir arī argumenti, ka IVSI ir galējais līdzeklis un to izmanto tikai ārkārtējos gadījumos, kad visas pārējās iespējas ir izsmeltas, un ka aptuveni 90 % gadījumu ieguldītāji nekad nav izmantojuši DIL, lai celtu prasību. Lai gan globāli ĀTI apjoms pārsniedz 25 triljonus ASV dolāru, kopš 1987. gada ir ierosinātas tikai aptuveni 500 lietas. Ar šķirējtiesas nolēmumu piešķir tikai finansiālu kompensāciju. Šķirējtiesnešiem nav iespējas mainīt dalībvalstu pieņemtos tiesību aktus vai pasākumus⁽¹¹⁾.

4.7. Uzņēmēju aprindas arī uzsver, ka funkcionējoša un mūsdienīga IVSI sistēma ir svarīga arī MVU, kuri ir iesnieguši 22 % no lietām pasaulē⁽¹²⁾.

4.8. Lai arī uzņēmēju aprindas aicina risināt sarunas par liberālu investīciju nolīgumu⁽¹³⁾, tās atzīst, ka būtu jāveic pasākumi, lai IVSI padarītu par efektīvāku, mūsdienīgu, prognozējamu un pārredzamu instrumentu. Uzņēmēji atbalsta skaidrāku definīciju izstrādi tādiem svarīgiem jēdzieniem kā “ieguldītājs/ieguldījums”, “taisnīga un vienlīdzīga attieksme” un “netieša ekspropriācija”⁽¹⁴⁾.

⁽⁹⁾ EK – Faktu lapa par IVSI – 2. punkts – 2013. gada 3. oktobris.

⁽¹⁰⁾ EESK uzņēmēju apaļā galda sarunas – Kopējā deklarācija par TTIP, 16.12.2014.

⁽¹¹⁾ *Business Europe – ISDS – Overview of BusinessEurope position- February 2015* (IVSI – *BusinessEurope* nostājas atspoguļojums – 2015. gada februāris).

⁽¹²⁾ Turpat, kā arī *Eurochambres Position Paper – Views and priorities for the negotiations with the US for the TTIP*, (*Eurochamber* nostājas dokuments – uzskati un prioritātes sarunās ar ASV par TTIP), 2013. gada 6. decembris.

⁽¹³⁾ *Transatlantic Business Council – Comments of the TBC regarding the proposed TTIP* (Transatlantiskā uzņēmējdarbības padome – TBC piezīmes par ierosināto TTIP), 2013. gada 10. maijs.

⁽¹⁴⁾ *Business Europe – ISDS – An Indispensable Tool to protect Investors* (IVSI – neaizstājams instruments ieguldītāju aizsardzībai), 2014. gada 2. maijs. *ISDS – Overview of BusinessEurope position- February 2015* (IVSI – *BusinessEurope* nostājas atspoguļojums), 2015. gada februāris.

4.9. Ņemot vērā ļoti lieto interesi par TTIP, CETA un ES un Japānas brīvās tirdzniecības nolīguma sarunām, tiek uzskatīts, ka nespēja panākt vienošanos šādos gadījumos var nopietni apdraudēt sarunu perspektīvas attiecībā uz IVSI noteikumu iekļaušanu citos DIL, jo ikviens nolīgums ietekmē nākamās sagatavošanas procesā esošos nolīgumus.

5. Bažas un iebildumi

5.1. Atbalsts IVSI nerod atsaucību citās nozīmīgās pilsoniskās sabiedrības jomās. Tomēr pastāv plaša vienprātība, ka ārvalstu ieguldītājiem vajadzīga aizsardzība pret tiešu ekspropriāciju, tie nedrīkst tikt diskriminēti salīdzinājumā ar vietējiem ieguldītājiem un tiem jābūt piekļuvei tādām pašām iespējām kā vietējiem ieguldītājiem.

5.2. Abās Atlantijas okeāna pusēs spēcīgā opozīcijā ir nostājušās arodbiedrības, NVO, patērētāju, vides un sabiedrības veselības organizācijas.

5.3. Galvenās bažas rada tas, ka IVSI sistēma neatbilst savam uzdevumam un paceļ starptautisko kapitālu līdz tādām tiesiskajam statusam, kas ir līdzvērtīgs suverēnas valsts statusam. Komiteja tomēr norāda, ka tad, ja divas valstis vēlas veicināt savstarpējas ekonomiskās attiecības, izmantojot SIN, katra no tām apsolīs otrai, ka tā garantēs noteiktu attieksmes līmeni pret otras valsts ieguldītājiem un ieguldījumiem.

5.4. Kopš pieticīgajiem pirmsākumiem, kad IVSI bija paredzēta, lai palīdzētu ĀTI gadījumā saņemt kompensāciju par privātīpašumu atsavināšanu, ko tiešā veidā veica valstu valdības jaunattīstības valstīs ar vāji funkcionējošām tiesu sistēmām, tā ir pārtapusi par mehānismu, kas:

- fundamentāli maina varas līdzsvaru starp ieguldītājiem, valstīm un citām iesaistītajām personām,
- padara uzņēmumu tiesības pārākas par valdību tiesībām veikt regulēšanu un par nāciju suverēnajām tiesībām lemt savas iekšējās lietas.

5.5. Ekspropriācijas jēdziens ir ticis paplašināts, iekļaujot tajā *pasākumus, kas pielīdzināmi ekspropriācijai*, kā arī *netiešu un regulatīvu ekspropriāciju*. Rezultātā tiek pieņemti prasījumi pret jebkuru valsts ieviestu pasākumu, kas var potenciāli ietekmēt peļņu, nākotnē sagaidāmo peļņu vai pamatotas peļņas prognozes pat tad, ja attiecīgajai politikai vai pasākumam ir vispārīgs raksturs un tas neattiecas uz konkrēto ieguldījumu.

5.6. Kā “ekspropriācijas” ir apstrīdēti nelabvēlīgi valsts tiesu nolēmumi, tostarp lietā par ASV farmācijas milža *Eli Lilly* prasību 500 miljonu ASV dolāru apmērā pret Kanādu par to, ka Federālās tiesas nolēmumi attiecībā uz diviem patentētiem medikamentiem pārkāpj uzņēmuma ieguldītāju tiesības. Tas ir farmācijas korporācijas, kam pieder patents, pirmais mēģinājums izmantot ārkārtas privilēģijas, ko paredz ASV tirdzniecības nolīgumi, kā līdzekli, lai panāktu lielāku monopola patentu aizsardzību ⁽¹⁵⁾.

5.7. Specializēti juridiskie biroji uzņēmējdarbības tiesību jomā pašlaik sniedz konsultācijas un izvērš ienesīgu darbību lietās, kurām ir maz sakara ar privātīpašumu ekspropriāciju. Šajā tiesvedības jomā dominē nedaudzas juridiskās firmas, kas specializējušās ieguldījumu lietās.

5.8. Vai TTIP ir nepieciešams IVSI mehānisms?

5.8.1. Attiecībā uz TTIP ir grūti noliegt, ka investoriem ir pamats bažām par vietējām valstu tiesību sistēmām. Gan ES, gan ASV ir nobriedušas un stabilas tiesību sistēmas. Nav acīmredzama iemesla, kāpēc ĀTI tiesības nevarētu pienācīgi aizsargāt, iekļaujot vienkāršu noteikumu par nediskriminējošu juridisko aizsardzību un vienlīdzīgu piekļuvi valsts tiesām. Līdzīgus argumentus var izvirzīt attiecībā uz Kanādu un Japānu. Ja izrādās, ka šajās augsti attīstītajās demokrātijās ir grūti īstenot starptautiskās tiesības sarunu vai mediācijas ceļā vai valsts tiesās, tad jautājums būtu galvenokārt jārisina ar starpvalstu noregulējumu.

⁽¹⁵⁾ <https://www.citizen.org/eli-lilly-investor-state-factsheet>

5.8.2. Londonas Ekonomikas skolas (LSE) ziņojumā, kurā analizēts ASV 2012. gada DIL modelis, konstatēts, ka “ir dažas jomas, kurās divpusējais investīciju līgums ar ASV ievērojami pārsniedz Apvienotās Karalistes tiesībās noteikto. Šā iemesla dēļ un ņemot vērā ASV investīciju apjomu Apvienotajā Karalistē, uzskatām, ka no nākotnē prioritārajām politikām, kuras pamatojoties uz ASV investoru Apvienotajā Karalistē iebildumiem, varētu tikt atceltas vai grozītas, izriet ievērojams politisko izmaksu risks Apvienotajai Karalistei”.

5.8.3. Apgalvojums, ka IVSI mehānisma trūkums ir šķērslis ārvalstu investīcijām, ir nepamatots. Ārvalstu ieguldījumu apjoms dažādās ES valstīs ir ļoti atšķirīgs. Dažās no tām ES dalībvalstīm, kurām divpusējos ieguldījumu nolīgumos ar ASV ir iestrādāta IVSI procedūra, ir vismazākais ASV ieguldījumu apmērs.

- Ārvalstu tiešie ieguldījumu apjoms ASV un ES starpā šobrīd ir vairāk nekā 2,5 triljoni ASV dolāru (1,5 triljoni euro). Tikai Beļģijā vien ASV ĀTI apmērs ir četras reizes lielāks nekā Ķīnā.
- Brazīlijai, kurā starp Latīņamerikas valstīm ir visvairāk ārvalstu tiešo ieguldījumu, nav ieguldījumu līgumu, kuros būtu iekļauts IVSI mehānisms.
- Austrālija ir parādījusi, ka valsts ir pilnībā spējīga no tirdzniecības nolīguma ar vienu valsti (ASV) izslēgt noteikumus par ieguldījumu aizsardzību, taču nolīgumā ar citu valsti (Koreju) tos iekļaut. Nav nekāda iemesla, kādēļ ES nevarētu rīkoties līdzīgi.

5.8.4. Ir ļoti apšaubāmi, ka IVSI mehānisma neesamība TTIP vājinātu ES iespējas iekļaut IVSI mehānismu turpmākajos divpusējos ieguldījumu līgumos un ieguldījumu nolīgumos ar valstīm, kas neietilpst ESAO, piemēram, Ķīnu. Ķīna jau ir izveidojusi blīvu tīklu no vairāk nekā 130 divpusējiem ieguldījumu līgumiem (tostarp ar 26 ES dalībvalstīm). Ķīnas vēlme noslēgt nolīgumu ir tikpat spēcīga kā ES. Taču jāšaubās, vai ES interesēs būtu atļaut Ķīnas valstij piederošiem uzņēmumiem, kas pamatā darbojas kā Ķīnas valdības roka, izmantot IVSI mehānismu valdības politikas apstrīdēšanai. Tādējādi sveša valsts komerciāliem mērķiem paredzētu procedūru varētu izmantot attiecībā uz jautājumiem, kas būtu jārisina sarunu un diplomātiskā ceļā.

5.8.5. Sīki izstrādātā dokumentā, ko 2015. gada martā publicējis Eiropas politikas pētījumu centrs (CEPS) un Johns Hopkins Universitātes Transatlantisko attiecību centrs, secināts: “(..) ieguldījumu aizsardzības nodaļas, kas satur IVSI, iekļaušana TTIP Eiropas Savienībai, visticamāk, neradīs nozīmīgus ekonomiskus vai politiskus ieguvumus. Mūsu analīze arī liecina, ka šādu noteikumu iekļaušana Eiropas Savienībai radīs ievērojamas ekonomiskās un politiskās izmaksas. Lai arī ir svarīgi nepārspīlēt potenciālo izmaksu apmēru, saskaņā ar mūsu vispārējo vērtējumu pastāv liela iespēja, ka izmaksas pārsniegs iespējamās ES ieguvumus. Tādēļ uzskatām, ka, ja vien IVSI nav papildināta ar ievērojamām ASV koncesijām, lai kompensētu ar IVSI saistītās izmaksas, ES būtu ieteicams apsvērt alternatīvas”⁽¹⁶⁾.

5.9. Pašreizējais politiskais stāvoklis

5.9.1. Dienvidāfrika, Bolīvija, Ekvadora, Venecuēla un Indonēzija ir sākušas atcelt vai nepagarināt esošos divpusējos ieguldījumu līgumus. Tiek ziņots, ka savus nolīgumus pārskata arī Indija, un, gaidot iznākumu *Philipp Morris* lietā, Austrālija ir paziņojusi, ka tā nepiekrīt iekļaut IVSI klauzulu turpmākajos nolīgumos.

5.9.2. Nacionālā likumdevēju konference (*National Conference of Legislators*), kurā ir pārstāvēti visi 50 ASV pavalstu parlamenti, ir paziņojusi⁽¹⁷⁾, ka “tā neatbalstīs nekādus tirdzniecības nolīgumus, kuros paredzēta strīdu izšķiršana starp ieguldītāju un valsti”, jo tas ir pretrunā ar likumdevēju “pilnvarām valsts likumdevēju statusā pieņemt un īstenot taisnīgus, nediskriminējošus noteikumus, ar kuriem aizsargā sabiedrības veselību, drošību un labklājību, nodrošina darba ņēmēju veselību un drošību, kā arī vides aizsardzību”.

⁽¹⁶⁾ “*Transatlantic Investment Treaty Protection*”, dokuments vienlaikus publicēts CEPS (www.ceps.eu) un Transatlantisko attiecību centra (CTR) (<http://transatlantic.sais-jhu.edu>) tīmekļa vietnēs.

⁽¹⁷⁾ <http://www.citizen.org/documents/State-Legislators-letter-on-Investor-State-and-TPP.pdf>

5.9.3. Pretestība pret IVSI pieaug arī Eiropā; Vācija, Austrija, Grieķija un Francija apšauba ieguldītāju tiesības TTIP.

5.9.4. Eiropas Parlamentā brīdinājumus izteikuši locekļi no ietekmīgās Starptautiskās tirdzniecības komitejas (INTA), kuri aicina izņemt IVSI no TTIP.

5.9.5. Reģionu komiteja brīdina, ka starp ES un ASV paredzēts IVSI mehānisms, ar ko tiek apietas parastās tiesas, ir saistīts ar ievērojamu risku, tāpēc no tā vajadzētu atteikties⁽¹⁸⁾.

5.9.6. Šo nostāju atbalsta daudzas Eiropas pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kuras iebilst pret IVSI iekļaušanu TTIP. Viens no galvenajiem argumentiem ir: ja investors vispirms vērsas attiecīgās valsts tiesu sistēmā un saņem galīgu un nepārsūdzamu nolēmumu, viņš joprojām var iesniegt prasību ieguldījumam tribunālā. Tādējādi tribunāls kļūst par galīgo lēmējinstanci, un tas ir drauds demokrātijai.

6. EK sabiedriskā apspriešana par ieguldītāju aizsardzību un IVSI noteikumu TTIP nolīgumā

6.1. EESK atzinīgi vērtē EK lēmumu rīkot sabiedrisku apspriešanu par IVSI noteikumu TTIP nolīgumā. Neskaitot atkārtoti iesniegtus atbilžu dublikātus, ir saņemtas 143 053 atbildes, kas liecina par sabiedrības ieinteresētības pakāpi. Komisijas dienestu darba dokumentā, kas publicēts 2015. gada janvārī, sniegta visaptveroša analīze par sabiedrības atbilžu saturu un būtību⁽¹⁹⁾.

6.2. Apspriešanās bija balstīta uz atsauces tekstu, kura pamatā bija CETA. Diemžēl par šo nolīguma projektu un par projektu nolīgumam ar Singapūru nenotika sabiedriskā apspriešana. Tomēr tas, ka par pamatu sabiedriskajai apspriešanai jau pēc sarunu noslēgšanās ir izmantots CETA, kad tinte uz tā jau bija nožuvusi, ir radījis bažas, ka sabiedriskā apspriešana attiecas uz jau notikušu faktu, lai ar ES ierosinātajiem ieguldījumu nolīgumiem apzīmogotu jauno paaudzi. Šīs bažas pastiprina fakts, ka apspriešanās dokuments ir koncentrēts uz īstenošanas nosacījumiem un nesatur konkrētu jautājumu par IVSI principa iekļaušanu TTIP. Tomēr šīs apspriešanās mērķis bija konsultēties ar ieinteresētajām personām par veidiem, kā uzlabot IVSI TTIP.

6.3. Apspriešanās ir maz papildinājusi daudzveidīgo informācijas klāstu, kas jau ir pieejams aktīvajā tiešsaistes sabiedriskajā diskusijā par IVSI. Tomēr tā bija ļoti noderīga, lai apkopotu dažādu veidu argumentus un dotu pilsoniskajai sabiedrībai iespēju tiešā veidā iesaistīties.

6.4. Diemžēl daži IVSI atbalstītāji ir noraidījuši 97 % atbilžu, kas tika kolektīvi iesniegtas ar dažādu tiešsaistes forumu starpniecību. Kolektīvi iesniegumi ir sabiedriskās apspriešanās leģitīma sastāvdaļa. EESK atzinīgi vērtē EK apliecinājumu, ka "visas atbildes ir ņemtas vērā vienlīdzīgi".

6.5. EESK atzīmē, ka mazāk nekā 1 % respondentu norādījuši, ka viņi ir ieguldītāji ASV, taču neuzskata, ka tas būtu pamats bažām. Jautājumos, kas attiecas uz demokrātiju un valstu suverēnajām tiesībām lemt par savām lietām, plašs pilsoniskās sabiedrības ieguldījums un viedokļa paušana ir būtiskas un ļoti svarīgas sastāvdaļas.

6.6. EK ir apzinājusi četras jomas, kurās būtu jāizpēta iespējas turpmākiem uzlabojumiem:

- regulēšanas tiesību aizsardzība,
- šķēršļtīklu izveide un darbība,
- attiecības starp valstu tiesu sistēmām un IVSI,
- IVSI nolēmumu pārskatīšana, izmantojot pārsūdzības mehānismu.

⁽¹⁸⁾ RK – TTIP – ECOS-V-063, 02/15.

⁽¹⁹⁾ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153044.pdf

Tās ir paskaidrotas koncepcijas dokumentā “Ieguldījumi TTIP un ne tikai – reformu virzība”, ar ko komisāre *Malmström* 2015. gada maijā iepazīstināja Eiropas Parlamentu un Padomi.

6.7. EESK ir pārsteigta, ka pilsoniskās sabiedrības dialoga sanāksmē 18. maijā tika apstiprināts, ka ieguldījumu aizsardzības modelis, ko patlaban izmanto BTN sarunās ar Japānu, ir tas, par ko ir panākta vienošanās *CETA*. Ņemot vērā, ka koncepcijas dokumentā “Ieguldījumi TTIP un ne tikai – reformu virzība”, ar ko komisāre 2015. gada 6. maijā iepazīstināja Eiropas Parlamentu, ir norādītas daudzas jomas, kurās ir nepieciešami turpmāki uzlabojumi attiecībā uz *CETA* tekstu, Komiteja pauž bažas par to, ka tas joprojām veido pamatu sarunām ar tik svarīgu pasaules līmeņa partneri kā Japāna.

7. Tiesības regulēt

7.1. EESK pauž bažas par to, ka sabiedriskajā apspriešanā Eiropas Pakalpojumu foruma iesniegtajā atbildē aicināts samazināt izņēmumus un ierobežojumus līdz minimumam un ka “Komisijai būtu jāizmanto savas sarunu pilnvaras saskaņā ar Lisabonas līgumu, lai uzlabotu un stiprinātu, nevis vājinātu” IVSI. Prasību vidū ir “bezierunu vislielākās labvēlības režīma klauzula, bezierunu klauzula attiecībā uz taisnīgu un vienlīdzīgu valsts attieksmi; plaša vispārējā jeb “jumta” klauzula, nekādi izņēmumi attiecībā uz konkrētām nozarēm, nekādi filtra mehānismi, kā arī pilna atlīdzība par tiešu un netiešu zaudējumu radīšanu”⁽²⁰⁾.

7.2. IVSI arvien vairāk izmanto, lai apietu valstu tiesu sistēmas un tā vietā iesūdzētu valdības starptautiskās privātās šķīrējtiesās, pieprasot nodokļu maksātājam kompensāciju par sabiedriskas nozīmes rīcībpolitikām, kas, iespējams, ierobežo peļņu. Tas it īpaši attiecas uz veselības un vides aizsardzības jomām.

7.3. Nesenās plašu sabiedrības uzmanību piesaistījušās lietas ir pastiprinājušas opozīciju pret IVSI.

- *Philip Morris* pret Austrāliju saistībā ar cigarešu iepakojumu, apgalvojot, ka tiek atņemta vērtība ieguldījumiem preču zīmēs un citās intelektuālā īpašuma tiesībās.
- Izmantojot Enerģētikas hartas nolīguma noteikumus, *Vattenfall* vēlas no Vācijas piedzīt vairāk nekā 3,7 miljardus ASV dolāru sakarā ar lēmumu atteikties no kodolenerģijas izmantošanas.
- *Lone Pine* pret Kanādu par 250 miljonu ASV dolāru piedziņu sakarā ar to, ka Kvebekas provincē vides apsvērumu dēļ ir noteikts moratorijs hidropārrāvumu metodei.
- *Veolia* pret Ēģipti par tās lēmumu palielināt minimālo algu, pamatojoties uz to, ka šāds lēmums kaitēs uzņēmuma peļņai.
- No Lībijas tika piedzīti 935 miljoni ASV dolāru par labu Kuveitas uzņēmumam par zaudēto peļņu sakarā ar kāda tūrisma projekta atcelšanu⁽²¹⁾. Ieguldītājs šajā projektā bija investējis tikai 5 miljonus ASV dolāru, un būvniecība nekad nav tikusi uzsākta.
- *Micula* iesūdzēja Rumāniju saistībā ar ieguldījumu, kas bija paredzēts kā valsts atbalsts uzņēmējdarbībai, pirms minētā valsts bija pievienojusies ES. Pēc pievienošanās Rumānija pārtrauca savu atbalsta programmu, lai izpildītu valsts atbalsta noteikumus. Šķīrējtiesa piesprieda kompensāciju 116 000 ASV dolāru apmērā, kā arī procentus (kopsummā 250 000 ASV dolāru) par DIL noteikto saistību neievērošanu. 2014. gadā Konkurences ĢD izdeva rīkojumu Rumānijai, provizoriski tai pieprasot nemaksāt, jo tas būtu uzskatāms par nelikumīgu valsts atbalstu. Neraugoties uz to, šķīrējtiesneši pilnvaroja *Micula* piedzīt kompensāciju ASV tiesās, pamatojoties uz klauzulu ar atsauci uz Ņujorkas konvenciju.

⁽²⁰⁾ ESF atbilde sabiedriskajā apspriešanā par IVSI, 20.6.2014.

⁽²¹⁾ <http://www.iisd.org/itn/2014/01/19/awards-and-decisions-14/>

7.4. Ieguldījumu līgumos noteikts, ka finansējuma vai peļņas repatriācijas ierobežojumi ir aizliegti. Valdības nedrīkst piemērot kapitāla kontroli, lai novērstu uzbrukumus savai valūtai vai krīzes laikā ierobežotu "karstās naudas" plūsmu, pat ja Starptautiskais Valūtas fonds uzskata, ka šāda kontrole ir būtisks politikas pasākums. No IVSI ietvaros risinātajām lietām vissmagākā ir skārusi Argentīnu, kurai pēc sava 2002. gada lēmuma atsaistīt peso no ASV dolāra bija jāizmaksā vairāk nekā 500 miljoni ASV dolāru.

7.5. Izņēmumi attiecībā uz sabiedriskajiem pakalpojumiem ir paredzēti CETA 11. nodaļā (*Pārrobežu pakalpojumu tirdzniecība*), taču attiecībā uz tiem nav paredzētas nekādas atkāpes vai izņēmumi 10. nodaļā (*Ieguldījumu aizsardzība*). Principā, kaut gan ieguldītāji patiešām ir jāaizsargā pret valsts iestāžu patvaļīgu rīcību, *ekspropriācijas* un jo īpaši *netiešās ekspropriācijas* definīcija rada bažas par iespēju valstīm legītimu sabiedrības interešu vārdā pārņemt atpakaļ noteiktas darbības, ko pašlaik nodrošina komersanti. Saskaņā ar 10. nodaļu ekspropriācija ietver jebkurus tiesību aktus, kuru dēļ var samazināties privāto uzņēmumu vērtība. Kompensācijai jāatspoguļo "*patiesie zaudējumi*". Tas varētu ekonomiski liegt valstīm iespēju pārņemt atpakaļ pakalpojumu sniegšanu.

7.6. CETA ir atzīts, ka netiešās ekspropriācijas definīcija ir pārāk plaša, un X.11 pielikuma 3. punktā ir mēģināts precizēt šo jautājumu, nosakot, ka par netiešu ekspropriāciju nav uzskatāmi tādi publiskās politikas mērķi kā veselība, drošība un vide. Tomēr pastāv risks, ka to varētu interpretēt kā preskriptīvu normu, atstājot citus, plašākus publiskās politikas mērķus, piemēram, ekonomikas vai fiskālās politikas jomā vai svarīgāko pakalpojumu renacionalizāciju, atvērtus prasībām par netiešu ekspropriāciju IVSI kontekstā. Ir svarīgi šo jautājumu precizēt.

7.7. Pieteikdama plānus nepieļaut, ka investori ļaunprātīgi izmanto IVSI mehānismu, Eiropas Komisija paziņo, ka tā vēlas TTIP "iekļaut noteikumus ar kuriem novērš nepamatotas prasības" ⁽²²⁾. CETA projekts arī paredz paātrinātu procedūru, lai noraidītu nepamatotas un nebūtiskas prasības. Tomēr definēt jēdzienu "nepamatots" (*frivolous*) stingri juridiskā terminoloģijā būs ļoti grūti, un šeit paveras jauns darbības lauks juristiem, kas specializējušies ieguldījumu tiesībās.

7.8. CETA projektā arī ir paredzēta slēgta definīcija jēdzienam "*taisnīga un vienlīdzīga attieksme*". To uzskata par pārāk plašu tie, kuri iebilst pret IVSI, savukārt uzņēmēju aprindas to vērtē kā nepietiekami elastīgu. Tā joprojām ļauj šķērjtiesai brīvi interpretēt, un tai trūkst elastīga pārskatīšanas mehānisma.

7.9. Tikai draudi vien, ka lieta tiks risināta IVSI ietvaros, var paralizējoši iedarboties uz regulējumu un valdības bailēs no strīda un no tā izrietošajām finanšu sankcijām atturēt no regulējuma noteikšanas sabiedrības interesēs. Piemēram, kamēr nav pieņemts lēmums *Philipp Morris* lietā pret Austrāliju, Jaunzēlandes valdība ir apturējusi likumu par standartizētu tabakas iepakojumu.

7.10. No juridiskās firmas *Freshfields Bruckhaus Deringer* paziņojuma daudznacionālajiem klientiem: "*Uzņēmumi mūsdienās labāk apzinās ieguldījumu līgumu iespējamo nozīmīgumu – tie ir ne tikai pēdējā aizsardzības līnija, kad vairs nav kur atkāpties, bet arī svarīgs instruments riska mazināšanai, kad tiek veikti ieguldījumi.*"

7.11. Lai arī Eiropas Komisija ir apņēmusies nodrošināt, ka saskaņā ar turpmākajiem ES tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumiem valsti nevar piespiest atcelt pasākumu, nav ņemta vērā iespējamā ietekme, ko var izraisīt draudošs milzīgs naudassods pēc tam, kad ir ierosināta vairākus miljardus dolāru vērtā lieta.

7.12. CETA projektā arī paredzēts, ka šķērjtiesas izmaksas sedz lietā zaudējusi puse. Tas nozīmē, ka maznozīmīgu prasību iesniedzējiem būs jāsedz visas izmaksas. Taču daudzu nesen iesniegto prasību milzīgais apmērs liek domāt, ka daudznacionāliem uzņēmumiem, kuriem ir lielas naudas rezerves, un specializētām juridiskajām firmām tas nebūs šķērslis, ņemot vērā iespējamo ieguvumu. No otras puses, vidēji 4 miljonus ASV dolāru lielajām izmaksām, kas, iesniedzot prasību atbilstoši IVSI noteikumiem, rodas katrai pusei, jādarbojas kā nozīmīgam faktoram, kas attur mazos un vidējos uzņēmumus.

⁽²²⁾ Eiropas Komisija – Faktu lapa par IVSI, 8. punkts, 2013. gada 3. oktobris.

8. Šķīrējtiesu izveide un darbība

8.1. Pašreizējā sistēma ir izskaidrota 3. nodaļā. Tā ir problēma, par kuru plaši tika paustas bažas apspriešanās procesā.

Ir vispārēja vienprātība par to, ka IVSI nevar turpināties tās pašreizējā formātā.

8.2. Šķīrējtiesneši ieguldījumu lietās

8.2.1. Šķīrējtiesnešus katrā konkrētajā lietā izvēlas tā, ka katra strīdā iesaistītā puse izvirza savu šķīrējtiesnesi, un abām pusēm ir jāvienojas par trešo. Ja puses nevar panākt vienošanos, parasti ir iecelējainstitūcija, kas lemj par trešo šķīrējtiesnesi. Tas atšķiras no valstu tiesām, kur tiesneši tiek norīkoti bez pušu līdzdalības. Viņus parasti visbiežāk izraugās no ICSID un UNCITRAL, un viņi ir izmeklēti juridiskās profesijas pārstāvji, tostarp augsta līmeņa juristi, profesori un bijušie tiesneši. Pretstatā PTO praksei nav vērojams, ka valdību IVSI aizstāvības advokāti vai valdību investīciju līgumu sarunvedēji būtu izraudzīti par šķīrējtiesnešiem lietās, kurās iesaistītas citas valstis.

8.2.2. Kā ziņo *Corporate Europe Observatory (CEO)* ⁽²³⁾, daudzi no viņiem ir arī darbojušies kā padomnieki citos gadījumos: 50 % ieguldītāju pusē un 10 % valstu pusē. Šī lomu apmaiņa salīdzinoši nelielā personu lokā (15 advokāti darbojās kā šķīrējtiesneši 55 % no visām lietām) ⁽²⁴⁾ dažkārt tiek uzskatīta par cēloni savstarpējai korporatīvai solidaritātei, kas var veicināt "neveselīgus kompromisus" ⁽²⁵⁾. Arvien lielākais pretējo pušu iebildumu pret piedāvātajiem šķīrējtiesnešiem skaits liecina, ka pastāv bažas par kandidatūru objektivitāti ⁽²⁶⁾.

8.3. Ir skaidrs, ka CETA noteikumi par šķīrējtiesnešu izraudzīšanu, profesionālo darbību un tiesvedības norisi, lai gan daudzi tos atzīst kā uzlabojumu dažās jomās, nebauda plašu pilsoniskās sabiedrības atbalstu. Ir nopietnas bažas par šķīrējtiesu izveidi un darbību:

- valstu priekšlikumi regulēt sabiedrības interesēs joprojām varētu tikt pakļauti kompensācijas prasībai, kuru izskatīs trīs privātu juristu kolēģija,
- garantijas pret interešu konfliktiem ir vājas un maz klievē bažas par to, ka tās var tikt likvidētas IVSI sistēmas ietvaros. CETA X.25 pants nosaka, ka šķīrējtiesnešiem jāievēro Starptautiskās Advokātu asociācijas pamatnostādnes par interešu konfliktiem starptautiskajā arbitražā. Tomēr tas neatrisina pamatproblēmu attiecībā uz konkrētām personām, kas darbojas gan kā advokāti, gan kā šķīrējtiesneši vienas un tās pašas personas interesēs dažādās lietās; šis ir galvenais interešu konflikta jautājums,
- CETA projektā paredzēts, ka UNCITRAL pārredzamības noteikumi attiecas uz informācijas sniegšanu sabiedrībai un ka tiesas sēdēm jābūt publiski atklātām. Šo sākotnēji pievilcīgo pārredzamības līdzekli būtiski mazina fakts, ka šķīrējtiesai ir plaša rīcības brīvība rīkot slēgtas tiesas sēdes un liegt piekļuvi dokumentiem.

⁽²³⁾ *Corporate Europe Observatory (CEO)* ir bezpeļņas pētniecības un kampaņu grupa, kas veic pētījumus un publicē ziņojumus par uzņēmumu lobēšanas darbību ES līmenī (<http://corporateeurope.org/>).

⁽²⁴⁾ EPRS – *ISDS State of Play and Prospects for Reform*, 21.1.2014.

⁽²⁵⁾ *OECD Working Paper on International Investment* (ESAO darba dokuments par starptautiskajiem ieguldījumiem) Nr. 2012/3, 44.–45. lpp.

⁽²⁶⁾ UNCTAD – *Reform of ISDS – In Search of a Roadmap – Issues Note No. 2*, 2013. gada jūnijs, 4. lpp.

9. Attiecības starp valstu tiesu sistēmām un IVSI

9.1. ĀTI šobrīd bauda gandrīz unikālas tiesības, saskaņā ar kurām indivīds var celt prasību pret valsti šķīrējtiesā saskaņā ar starptautiskajiem tiesību aktiem. Cilvēktiesību akti paredz īpašas tiesības, taču pārsvarā ar mērķi novērst valstu tiesu sistēmu apiešanu indivīdiem vispirms ir nepieciešams izmantot visus vietējos tiesiskās aizsardzības līdzekļus, pirms var iesniegt prasību starptautiskā tiesā. Savukārt CETA neprasa vispirms izsmelt visas vietējās tiesiskās aizsardzības iespējas. Ieguldītājiem ir vienīgi jāpieprasa konsultācija.

9.2. Dalībvalstis ir paudušas ar līgumiem un konstitucionālajām tiesībām saistītas bažas par IVSI, kāda ir noteikta CETA un paredzēta TTIP ietvaros⁽²⁷⁾. Ierosinātie IVSI uzlabojumi divpusējos ieguldījumu līgumos līdz šim nav kļiedējuši šīs bažas⁽²⁸⁾. Savā tirdzniecības politikā (LESD 205. un 207. pants) ES ir jāievēro LES 3. pantā, Pamattiesību hartā un citos ES tiesību aktos noteiktie principi.

Tomēr saskaņā ar tādu tirdzniecības nolīgumu, kuru ietvaros ieguldījumu strīdus izšķir starptautiskas šķīrējtiesas, kurām nav šādu saistību, ir iespējams panākt lēmumus, kas neatbilst ES tiesību aktiem (sk. 7.3. punktu – *Micula* pret Rumāniju).

9.3. Šādu jurisdikcijas deleģēšanu privātām šķīrējtiesām, kurām ES principi nav saistoši, nevar nosegt ar Lisabonas līgumu, un tā varētu būt lielā mērā *ultra vires*. Eiropas Savienības Tiesa šādas starptautiskās jurisdikcijas noteikšanu ir pakļāvusi nosacījumam, ka nav pieļaujams kaitējums ES tiesību sistēmas autonomijas principam un Līgumos noteiktajam pilnvaru sadalījumam⁽²⁹⁾.

9.4. Tā kā Transatlantiskās tirdzniecības un ieguldījumu partnerībā IVSI tiek izveidota ar jauktu nolīgumu, pirms tā (pagaidu) stāšanās spēkā nepieciešama visu 28 dalībvalstu parlamentu piekrišana. Attiecībā uz valstu tiesu izslēgšanu ir jāatzīst subsidiaritātes princips.

9.5. Jāatzīst, ka pastāv spriedze starp ES tiesību aktiem un starptautiskajām tiesībām, jo īpaši gadījumos, kad ir runa par Tiesas monopolu uz jurisdikciju (LES 19. pants, LESD 263. pants un turpmākie panti). Par to liecina Tiesas atzinums par ES pievienošanos ECTK⁽³⁰⁾ un EK pieeja, kas aicina uz ES tiesību pārkumu lietā *Micula* pret Rumāniju. CETA projekta 14.16. pants liedz CETA tiešu piemērošanu un prasa iekļaut šā nolīguma noteikumus ES vai dalībvalstu tiesību aktos, lai uz tiem varētu atsaukties ieguldītāji. Tas vēl vairāk sarežģīt attiecības starp ES tiesisko kārtību un IVSI lietām, kuras izlemj šķīrējtiesas.

9.6. Attiecībā uz paša pirmā IVSI mehānisma izveidi ES brīvās tirdzniecības līgumos ar pasaules mēroga ietekmi uz dalībvalstīm un daudziem ES iedzīvotājiem, EESK uzskata, ka ir ļoti svarīgi panākt, ka Tiesa jau iepriekš izskata atbilstību ES tiesību aktiem. Tas ir īpaši svarīgi saistībā ar ES pamatvērtībām un Pamattiesību hartu, kā arī Tiesas monopolu attiecībā uz juridisko interpretāciju un subsidiaritāti. Tāpēc pirms nolīguma stāšanās spēkā, kā arī pirms tā pagaidu stāšanās spēkā (LESD 218. pants) ir jāņem vērā atbilstošs juridiskais atzinums. Šajā sakarā jāatzīmē, ka, ja CETA stājas spēkā, tajā ir ietverta klauzula, kas jebkuras izbeigšanās gadījumā pagarina nosacījumus uz 20 gadiem attiecībā uz ieguldījumiem, kas veikti pirms līguma izbeigšanās.

⁽²⁷⁾ Juridiskais atzinums: "Europa- und verfassungsrechtliche Vorgaben für das Comprehensive Economic and Trade Agreement der EU und Kanada (CETA)" (European and constitutional law provisions for the Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA) between the EU and Canada) by Dr Andreas Fischer-Lescano, Bremen, October 2014; "Modalities for investment protection and Investor-State Dispute Settlement (ISDS) in TTIP from a trade union perspective" by Dr Markus Krajewski, Friedrich-Alexander-University, Erlangen-Nürnberg, FES October 2014; "Freihandelsabkommen, einige Anmerkungen zur Problematik der privaten Schiedsgerichtsbarkeit (Free trade agreements: some comments on the issue of private arbitration)" by Prof. Siegfried Broß, Report on Mitbestimmungsförderung (co-determination promotion) No 4, H.Böckler Stiftung, 2015.

⁽²⁸⁾ "CETA: "Verkaufte Demokratie"", Corporate Europe Observatory.

⁽²⁹⁾ Tiesa, Atzinums Nr. 1/91, 14.12.1991 – EEA 1; Atzinums Nr. 1/00, 18.4.2002 – ECAA; Atzinums Nr. 1/09, 8.3.2011 – Patentu tiesa.

⁽³⁰⁾ Tiesas atzinums Nr. 2/13, 18.12.2013.

9.7. EK būtu steidzami jāapsver, kā risināt jautājumus saistībā ar esošajiem ES iekšējiem DIL un ES dalībvalstu DIL ar trešām valstīm, jo īpaši, attīstītajām valstīm, piemēram, ASV un Kanādu, kuri satur nereformētus IVSI mehānismus un ko pašlaik var izmantot, lai apstrīdētu valstu tiesības regulēt un īstenot leģitīmas valsts politikas. Vairums šo nolīgumu arī satur šādas klauzulas, kas vēl vairāk sarežģī to izbeigšanas procesu.

10. Pārsūdzības mehānisms

10.1. Plašs pilsoniskās sabiedrības atbalsts pārsūdzības mehānismam izpaudās sabiedriskajā apspriešanās un no jauna apstiprinājās EESK sabiedriskajā uzklaušanās.

10.2. CETA projekts nesatur pārsūdzības sistēmu. Tomēr tas dod iespēju izveidot šādu sistēmu. CETA paredz turpmāku apspriešanos par pārsūdzības sistēmām un veidiem. Perspektīva, ka šim jautājumam paredzēts pievērsties " kaut kad vēlāk", samazina tā nozīmi līdz minimumam. Steidzami ir vajadzīgs risinājums.

10.3. Principā šķīrējtiesas lēmums ir galīgs, un tikai ļoti ārkārtējos gadījumos ir iespējama tā pārskatīšana vai atcelšana⁽³¹⁾. Tas nekādi neatbilst valsts tiesu sistēmām un nespēj novērst dziļās bažas, kas tika paustas sabiedriskās apspriešanas procesā.

11. Kā reformēt IVSI sistēmu

11.1. UNCTAD ir definētas piecas iespējas IVSI reformēšanai:

- esošo sistēmu pielāgošana ar SIN palīdzību,
- ieguldītāju piekļuves IVSI ierobežošana,
- valsts alternatīvās izšķiršanas (VAI) veicināšana,
- pārsūdzības mehānisma ieviešana,
- pastāvīgas starptautiskas ieguldījumu tiesas izveide.

11.2. EESK uzskata, ka būtu vērts padziļināti apsvērt minētās iespējas. CETA un ES un Singapūras nolīgumu projektos definējot jaunu pieeju ieguldījumu aizsardzībai un IVSI, EK ir strādājusi pie pirmajām četrām iespējām. Apspriešanās ir parādījusi, ka joprojām pastāv dziļi sakņotas bažas. Komiteja uzskata, ka koncepcija par starptautiskas ieguldījumu tiesas izveidi ir vislabākais risinājums, jo tai būtu tālejoša nozīme sistēmas leģitimitātes un pārredzamības nodrošināšanā, un tā sekmētu konsekventāku interpretāciju un lielāku precizitāti lēmumu pieņemšanā. Šajā saistībā EESK atzinīgi vērtē tirdzniecības komisāres 2015. gada 18. marta paziņojumu INTA komitejai, ka "daudzpusēja tiesa nozīmētu resursu efektīvāku izlietojumu un lielāku leģitimitāti" (*A multilateral court would be a more efficient use of resources and have more legitimacy*).

11.3. Tomēr EESK neuzskata, ka paralēli risināt sarunas par IVSI mehānisma iekļaušanu TTIP un apsvērt iespēju vidējā termiņā izveidot starptautisku ieguldījumu tiesu ir dzīvotspējīgs risinājums. Ja TTIP ietvaros tiks rasta vienošanās, tā gandrīz noteikti kļūs par "zelta standartu" un apdraudēs jebkuru perspektīvu gūt atbalstu starptautiskas tiesas izveidei. Stāvokli vēl vairāk sarežģī tas, ka TTIP nenozīmē, ka analogiski noteikumi tiek automātiski iekļauti CETA. Ir svarīgi uzsvērt, ka sarunas par CETA ir noslēgušās un nav nekādu garantiju, ka Kanādas valdība piekritīs iekļaut izmaiņas, par ko panākta vienošanās TTIP.

⁽³¹⁾ IVSI konvencijas 52. pants.

11.4. Pieņemot esošo stratēģiju, EK saskaras ar perspektīvu, ka tās pirmie centieni sarunās par ieguldītāju aizsardzību varētu novest pie triju dažādu sistēmu izveides attiecībā uz ASV, Kanādu un Singapūru. No otras puses, ja Komisija tiecas uz vienotu sistēmu, to var panākt tikai pēc ļoti sarežģītām sarunām. EESK uzskata, ka tad būtu praktiski neiespējami iegūt atbalstu, kas nepieciešams, lai pārorientētu pūles uz starptautiskas tiesas izveidi.

11.5. Tāpēc EESK secina, ka, tā kā visi nozīmīgie globālie dalībnieki, proti, ASV, Kanāda un Japāna, ir iesaistīti vienlaikus notiekošās jaunās sarunās par tirdzniecību un ieguldījumiem, paveras unikāla iespēja strādāt pie starptautiskas ieguldījumu tiesas izveides. Komiteja uzskata, ka tā ir arī vislabākā iespēja pārliecināt jaunattīstības valstis, kurās vajadzība pēc ieguldītāju aizsardzības varētu būt daudz lielāka, pieņemt jaunu globālu sistēmu.

Briselē, 2015. gada 27. maijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumam

Šāds pretatzinums ieguva vismaz ceturtdaļu balsu, taču tika noraidīts debašu laikā:

Svītrot visu atzinuma tekstu un aizstāt šādi:**1. Secinājumi un ieteikumi**

1.1. Ārvalstu tiešie ieguldījumi (ĀTI) ir svarīgs elements, kas sekmē ekonomikas izaugsmi un nodarbinātību. Uzņēmumi, kas veic ieguldījumus citā valstī, *ipso facto* uzņemas īpašu risku, bet ārvalstu līgumslēdzēji ir jāaizsargā pret nesamērīgu un ļaunprātīgu attieksmi no tās uzņemošās valsts puses, kurā tie ir ieguldījuši, piemēram, pret tiešu atsavināšanu, diskrimināciju valstspiederības dēļ un netaisnīgu un nevienlīdzīgu attieksmi salīdzinājumā ar vietējiem ieguldītājiem. Svarīgs ir neitrāls strīdu izšķiršanas mehānisms. Ieguldījumi bieži tiek veikti ļoti ilgam laikposmam, un politiskie apstākļi uzņemošajās valstīs var mainīties.

1.1.1. Starptautisks ieguldījumu nolīgums (SIN) starp divām valstīm (vai reģioniem) ir saistīts ar starptautiskajām tiesībām. Lai nolīgums būtu efektīvs, ir vajadzīgs efektīvs, līdzsvarots, starptautisks strīdu izšķiršanas mehānisms.

1.1.2. Tomēr lielākajā daļā starptautisko ieguldījumu nolīgumu strīdu izšķiršanas mehānisms regulē individuālu uzņēmumu un uzņemošās valsts attiecības ar ieguldītāja un valsts strīdu izšķiršanas (IVSI) procedūru⁽¹⁾. IVSI pēc būtības ir atpakaļejošs raksturs. Atšķirībā no PTO strīdu izšķiršanas procedūras, ja valsts zaudē tiesvedībā, ir runa tikai par kompensācijas maksājumu. Valstij nav jāatceļ attiecīgie tiesību akti. Ieguldījumi nav PTO kompetencē, jo 2003. gadā tos izņēma no Dohas sarunu kārtas.

1.2. ES ir gan lielākais investors ārvalstīs, gan lielākais ārvalstu ieguldījumu saņēmējs. ES uzņēmumi, tajā skaitā MVU, ieguldījumos ir ļoti ieinteresēti. Tāpēc Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas nostāju⁽²⁾, ka IVSI ir:

— svarīgs instruments, ar ko aizsargā ieguldījumus un tādējādi sekmē un nodrošina ekonomikas izaugsmi ES,

— efektīvs veids, kā nodrošināt to pienākumu izpildi, par kuriem mūsu tirdzniecības partneri, parakstot ieguldījumu līgumus, vienojušies ar mūsu ieguldītājiem.

1.2.1. EESK Darba devēju grupas rīkotajās uzņēmēju apaļā galda sarunās par Transatlantisko tirdzniecības un ieguldījumu partnerību (TTIP) kopīgā deklarācijā⁽³⁾ tika secināts: "Ar starptautisku nolīgumu, piemēram, TTIP, būtu jārada piemēroti apstākļi, lai nākotnē piesaistītu augstu ieguldījumu līmeni transatlantiskajā tirgū. Tas ietver šādus pasākumus: abās pusēs nodrošināt ieguldītājiem plašu piekļuvi un nediskriminējošu attieksmi un uzlabot ieguldījumu aizsardzības pašreizējo regulējumu, tostarp IVSI, padarot to pieejamāku MVU un atrodot pareizo līdzsvaru starp ieguldītāju tiesībām, valstu tiesībām un vietējo pašvaldību tiesībām izstrādāt regulējumu sabiedrības interesēs."

⁽¹⁾ Noteikums par IVSI ir atrodams aptuveni 93 % no līdz šim parakstītajiem vairāk nekā 3 250 SIN, taču procedūra ir izmantota mazāk nekā 100 gadījumos, kas ir mazāk par 3 % šo nolīgumu.

⁽²⁾ EK – Faktu lapa par IVSI – 2. punkts – 2013. gada 3. oktobris.

⁽³⁾ EESK uzņēmēju apaļā galda sarunas – Kopējā deklarācija par TTIP, 16.12.2014.

1.3. ES un Kanādas tirdzniecības nolīgumā (*CETA*), kas vēl jāratificē, ir iekļauta plaša nodaļa par ieguldījumu aizsardzību, tostarp noteikums par IVSI. Tas, kā arī ES un Singapūras brīvās tirdzniecības nolīgumā ⁽¹⁾ iekļautā ieguldījumiem veltītā sadaļa ir pirmie ieguldījumu nolīgumi, par kuriem ES jebkad ir risinājusi sarunas, kopš tai 2009. gadā ar Lisabonas līgumu piešķirta kompetence attiecībā uz ieguldījumiem. Lai kļiedētu radušās bažas, jau ir daudz izdarīts, taču IVSI ir jāattīsta tālāk.

1.4. Līdztekus vislielākās labvēlības režīma principam un Komisijas parasti iekļautajam regulējumam, kas saistīts ar kompensāciju kara, revolūcijas un līdzīgos gadījumos, Komiteja mudina ierobežot ieguldītāju aizsardzību SIN un līdz ar to atvērt IVSI procedūras izmantošanu tikai četrās nozīmīgās aizsardzības jomās, proti,

- nediskriminēt investora nacionalitātes dēļ,
- obligāts minimālās attieksmes standarts, ko parasti raksturo kā “taisnīgu un vienlīdzīgu”,
- drīza, pienācīga un efektīva kompensācija ekspropriācijas gadījumā (nediskriminējoša un ievērojot tiesību normas),
- atļaut ar ieguldījumiem saistīto līdzekļu pārskaitīšanu.

1.5. Laika gaitā IVSI procedūras piemērošana vairākkārt ir radījusi gan reālu ļaunprātīgas izmantošanas praksi, gan aizdomas par to, un ir jāpievēršas tās novēršanai. IVSI ir jāmodernizē. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka 2015. gada janvārī Komisija pēc sabiedriskās apspriešanās par ieguldījumu aizsardzību un IVSI Transatlantiskajā tirdzniecības un ieguldījumu partnerībā pēc tam, kad dalībvalstis tai vienbalsīgi piešķīra attiecīgu pilnvarojumu sarunās, noteica četras jomas, kurās nepieciešami turpmāki pētījumi par ieguldījumu aizsardzību un IVSI.

1.5.1. Tās ir šādas:

- valsts regulēšanas tiesību aizsardzība,
- šķērējtiesu izveide un darbība,
- IVSI nolēmumu pārskatīšana, izmantojot pārsūdzības mehānismu,
- attiecības starp IVSI sistēmu un vietējām tiesu sistēmām.

1.5.2. Komiteja uzskata, ka svarīga ir **valsts regulēšanas tiesību** pienācīga aizsardzība un jānovērš visas atlikušās neskaidrības. Komitejas atzinumā par TTIP ⁽²⁾ norādīts, ka “ir ļoti svarīgi, lai neviens TTIP ierosinātais noteikums par ISDS nemazinātu ES dalībvalstu spēju reglamentēt sabiedrības interesēs”. Iepriekšējie SIN galvenokārt ir izstrādāti saistībā ar nepieciešamību aizsargāt ieguldījumus. Gan *CETA*, gan Singapūras nolīgumā ir precizētas galvenās definīcijas, lai izvairītos no nepamatotām interpretācijām, un katra nolīguma preambulā ir īpaša atsauce uz tiesībām regulēt. EESK uzskata, ka šāds noteikums tagad ir jāiekļauj visu šādu nolīgumu attiecīgajā pamattekstā kā īpašs pants.

1.5.3. Ir būtiski, lai **IVSI tiesu šķērējtiesneši** būtu pilnībā neitrāli un nebūtu pakļauti interešu konfliktam. Komiteja mudina visus šķērējtiesnešus izvēlēties no saraksta, ko iepriekš izveidojušas attiecīgā nolīguma puses, un noteikt šādiem šķērējtiesnešiem skaidras kvalifikācijas prasības, ir īpaši, ka viņi ir kvalificēti ieņemt ar tieslietām saistītu amatu un viņiem ir pierādītas ekspertu zināšanas attiecīgajās starptautisko tiesību jomās.

⁽¹⁾ Arī vēl jāratificē un tiek izskatīts Eiropas Savienības Tiesā saistībā ar jautājumu, vai tas ir “jaukts” nolīgums un tādēļ tam nepieciešama apstiprināšana visu dalībvalstu parlamentos.

⁽²⁾ EESK atzinums “*Transatlantiskās tirdzniecības attiecības un EESK viedoklis par pastiprinātu sadarbību un iespējamo ES un ASV brīvās tirdzniecības nolīgumu*”, 2014. gada 4. jūnijs, OV C 424, 26.11.2014., 9. lpp.

1.5.4. Svarīgs ir arī apelācijas mehānisms – juridisks process bez pārsūdzības tiesībām ir ļoti reta parādība, lai arī pašreizējais SIN tā ir sastopama. EESK atzīmē, ka sākotnējās sarunu par TTIP norādēs bija iekļauta atsauce uz pārsūdzības mehānismu. Šāda mehānisma izstrāde būs izšķiroši svarīga, tostarp locekļu iecelšanas metodes, viņu kvalifikācija un atalgojums, kā arī visi piemērojamie termiņi. Izstrādē būtu jāņem vērā kļūdas tiesību piemērošanā un kļūdas faktos. Būtu laikus jāapsver, vai divpusēju mehānismu varētu padarīt par daudzpusēju, iespējams, pēc PTO Apelācijas institūcijas parauga. Jebkurš šāds mehānisms būs saistīts ar papildu izmaksām, bet tas būtu jāņem vērā.

1.5.5. Grūtāk būs risināt attiecības starp **IVSI sistēmu un vietējām tiesu sistēmām**. SIN ir starptautiski nolīgumi, un valstu tiesām ne vienmēr piekrīt kompetence interpretēt starptautisko tiesību jautājumus. Pat vislabākajai sistēmai var būt trūkumi, bet būtu jāizvairās dubultas prasības vienā un tajā pašā lietā. Vai nu potenciālajiem tiesvedības dalībniekiem jāizdara galīgā izvēle tiesvedības sākumā, vai arī viņi zaudē tiesības vērsties valsts tiesās, tiklīdz tie ierosina IVSI.

1.6. Ilgākā laika posmā risinājums ir daudzpusēja **starptautiska tiesa**. Tā ir jāveido līdztekus IVSI mehānisma attīstīšanai TTIP un citur. Kamēr tiek apspriesta un veidota šāda starptautiska struktūra, ir obligāti jāsiglabā starptautisko ieguldītāju noteikta veida aizsardzība.

1.6.1. Ir svarīgi nodrošināt kritisko masu, kas vajadzīga, lai izveidotu starptautisku tiesu kā ilgtermiņa mērķi attiecībā uz ieguldījumu strīdu izšķiršanu. Lai šāds starptautisks apelācijas mehānisms tiktu plaši akceptēts, tas būtu jāveido, panākot konsensu, ar ko risina iespējamās saistītās problēmas, ar kurām saskaras visas jaunās starptautiskās institūcijas, tostarp Starptautiskā Krimināltiesā.

1.6.2. EESK brīdina pret ierosinājumu, ka, tā kā sarunās par SIN pašlaik ir iesaistītas visas G7 valstis, tām pašām jāšak atsevišķi veidot starptautisku tiesu. Kritisko masu var panākt tikai tad, ja no paša sākuma ir iesaistītas daudz vairāk valstis un arī citām ir dota iespēja pievienoties, ja un kad tās ir ieinteresētas.

1.6.3. Šobrīd EESK iesaka, lai ES un ASV risina sarunas par divpusēju ieguldījumu strīdu izšķiršanas mehānismu TTIP.

2. Vispārīga informācija

2.1. Komiteja norāda, ka tad, ja divas valstis vēlas veicināt savstarpējas ekonomiskās attiecības, izmantojot starptautiskus ieguldījumu nolīgumus, katra no tām apsolīs otrai, ka tā garantēs noteiktu attieksmes līmeni pret otras valsts ieguldītājiem un ieguldījumiem. Šiem brīvprātīgi parakstītajiem solījumiem pēc tam jāiziet pilns valsts līmeņa ratifikācijas process. Tie nekādā veidā nepadara uzņēmumu intereses par prioritārām attiecībā pret valstu tiesībām noteikt attiecīgu regulējumu. Taču tiesiskuma nodrošināšanas labad valdībām ir jāievēro pašu dotās garantijas.

2.2. Komiteja atzīst, ka, lai arī valstis, kas risina sarunas, cenšas iekļaut noteikumus, ar ko savus uzņēmumus aizsargā pret tirdzniecības partneru diskriminējošu rīcību, cietušajam uzņēmumam nav reāli sagaidīt, ka visi strīdi automātiski tiks risināti starpvalstu līmenī, tādējādi jautājumu paceļot politiskā vai diplomātiskā līmenī.

2.2.1. Ja uzņēmumiem būtu jāpaļaujas uz ES, ka tā risinās strīdus starpvalstu līmenī, šādā veidā varētu risināt tikai ļoti nedaudzus strīdus, un maziem uzņēmumiem būtu mazāka iespēja tikt uzklautiem. Maz ticams, ka starp divām nobriedušām demokrātiskajām juridiskajām sistēmām būtu daudz gadījumu, bet ja starpvalstu strīdu izšķiršanas procedūra kļūtu par normu, potenciālo gadījumu skaits palielinātos, un tas atstātu ievērojamu ietekmi uz dalībvalstu resursiem.

2.2.2. Komisāre Malmstrēma saistībā ar TTIP sarunām pati ir norādījusi⁽¹⁾, ka ASV tiesās nevar atsaukties uz starptautiskajām tiesībām un neviens ASV tiesību akts neaizliedz ārvalstu ieguldītāju diskrimināciju. Citās valstīs tiesas var būt mazāk uzticamas.

⁽¹⁾ Eirpas Parlaments, 6. maijs.

2.2.3. Ieguldījumi nav identiski tirdzniecībai. Tirdzniecības strīda gadījumā atbildību par tā risināšanu nepārprotami uzņemas valsts. Šādi strīdi bieži attiecas uz kādu konkrētu produktu kategoriju, piemēram, banāni, saules enerģijas paneļi vai tekstilizstrādājumi: nozīmīgs PTO strīdu izšķiršanas procedūras jautājums ir dempings.

3. IVSI lietu attīstība

3.1. Lai gan kopumā IVSI lietu skaits ⁽¹⁾ joprojām ir mazs, tā izmantošana kopš 2002. gada ir būtiski palielinājusies. Šis pieaugums ir proporcionāls kopējam ārvalstu tiešo ieguldījumu pieaugumam, kas līdz 2013. gadam pasaulē bija pārsnieguši 25 triljonus USD. Kopš 2002. gada Eiropas ieguldītāji ir iesnieguši aptuveni 50 % no visām prasībām. Lielu skaitu šo prasību ir uzsākuši mazāki vai specializēti uzņēmumi ⁽²⁾. Ir svarīgi, lai visas reformētās IVSI procedūras būtu pieejamākas MVU.

3.1.1. No 356 zināmajām lietām, kuru izskatīšana ir pabeigta, 25 % ir izšķirtas par labu ieguldītājam un 37 % – par labu valstij. Pārējos strīdos tika panākts izlīgums ⁽³⁾.

3.2. Ņemot vērā jautājumus, kas – gan uztverē, gan realitātē – izriet no vairāku IVSI lietu izskatīšanas rezultātiem visā pasaulē, tostarp lietas, kuru izskatīšana vēl turpinās, aizvien lielāka ES sabiedriskās domas daļa, kuras vadībā arodbiedrības, NVO un citas organizācijas, pauž bažas par IVSI mehānisma izmantošanu un aizvien vairāk iebilst pret sadaļu par ieguldījumiem un IVSI transatlantiskajā tirdzniecības un ieguldījumu partnerībā.

3.3. Komiteja norāda, ka tad, ja IVSI reforma nenotiks un transatlantiskajā tirdzniecības un ieguldījumu partnerībā neiekļaus ieguldījumu sadaļu, iepriekšējie režīmi, kas iekļauti 1 400 divpusējos ieguldījumu nolīgumos, ko noslēgušas atsevišķas dalībvalstis (izņemot Īriju), un jo īpaši nolīgumos, ko deviņas dalībvalstis iepriekš noslēgušas ar ASV, protams, joprojām būtu un paliktu spēkā.

Balsošanas rezultāti

Par: 94

Pret: 191

Atturas: 25

⁽¹⁾ 610 lietas līdz 2014. gada beigām.

⁽²⁾ Stokholmas Tirdzniecības kamera ziņo, ka no 100 lietām, kas tika pabeigtas laikā no 2006. gada līdz 2011. gadam, apmēram 22 % uzsāka MVU; Vācijas Rūpniecības federācija (BDI) ziņo, ka apmēram 30 % lietu, ko uzsāka Vācijas uzņēmumi, ierosināja MVU.

⁽³⁾ EK Faktu lapa par IVSI, 2013. gada 3. oktobris.

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 508. PLENĀRSESĪJA 2015. GADA 27. UN 28. MAIJĀ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2011/16/ES attiecībā uz obligāto automatisko informācijas apmaiņu nodokļu jomā”

(COM(2015) 135 final – 2015/0068 (CNS))

un par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko atceļ Padomes Direktīvu 2003/48/EK”

(COM(2015) 129 final – 2015/0065 (CNS))

(2015/C 332/07)

Galvenais ziņotājs: Petru Sorin DANDEA

Eiropas Savienības Padome saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 115. pantu 2015. gada 31. martā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2011/16/ES attiecībā uz obligāto automatisko informācijas apmaiņu nodokļu jomā”

(COM(2015) 135 final – 2015/0068 (CNS))

un

“Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko atceļ Padomes Direktīvu 2003/48/EK”

(COM(2015) 129 final – 2015/0065 (CNS)).

Komitejas Birojs 2015. gada 17. martā uzdeva Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētajai nodaļai sagatavot komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 508. plenārajā sesijā 2015. gada 27. un 28. gada maijā (2015. gada 27. maija sēdē) iecēla Petru Sorin Dandea par galveno ziņotāju un, ar 148 balsīm par, 11 balsīm pret un 15 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas iesniegto direktīvas priekšlikumu, ar kuru tiek tālāk īstenoti pasākumi, ko ietver rīcības plāns par to, kā pastiprināt cīņu pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas⁽¹⁾.

⁽¹⁾ COM(2012) 722 final “Rīcības plāns, kā pastiprināt cīņu pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas”.

1.2. EESK pauž savu atbalstu tam, lai informācija par iepriekšējiem pārrobežu nolēmumiem un par iepriekšēju vienošanos par cenas noteikšanu tiktu iekļauta obligātā automatiskā informācijas apmaiņas mehānismā, ko reglamentē Padomes Direktīva 2011/16/ES, jo noteiktās situācijās to izmanto uzņēmumi, kas veic pārrobežu darbību ar mērķi izveidot struktūras, kas samazina nodokļu bāzi dalībvalstīs un mazina iekšējā tirgus efektivitāti.

1.3. EESK ir pret likumīgu nodokļu apiešanu, kas, nebūdama nelikumīga, tomēr ir neētiska, jo dod iespēju tiem uzņēmumiem, kas to izmanto, maksāt daudz mazākus nodokļus absolūtā izteiksmē nekā privātpersonām un mazajiem uzņēmumiem.

1.4. EESK uzskata, ka direktīvas projektā paredzētie pasākumi var palīdzēt būtiski samazināt dalībvalstu ienākumu zudumus, un tāpēc iesaka to pieņemt pēc iespējas ātrāk.

1.5. Informācija par iepriekšējiem nodokļu nolēmumiem un iepriekšēju vienošanos par cenas noteikšanu ir ļoti svarīga un var palīdzēt dalībvalstīm atklāt mākslīgus darījumus. EESK tomēr aicina pievērst uzmanību tam, ka daudzos gadījumos var būt grūti kādu darījumu juridiski kvalificēt par mākslīgu. Tāpēc tā iesaka dalībvalstīm censties pēc iespējas precīzāk transponēt šajā direktīvas projektā ietvertos noteikumus.

1.6. EESK iesaka Eiropas Komisijai ieguldīt vairāk enerģijas ESAO līmenī notiekošajās sarunās un panākt, lai tiktu pieņemts BEPS (nodokļu bāzes samazināšana un peļņas novirzīšana) standarts un tajā tiktu iekļauti direktīvas projektā paredzētie noteikumi. BEPS standarts un ESAO obligātas automatiskas informācijas apmaiņas standarts ir ļoti noderīgi instrumenti, ar kuriem pasaules līmenī apkarot krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.

1.7. EESK atzinīgi vērtē Komisijas ierosinājumu atcelt Padomes Direktīvu 2003/48/EK par tādu ienākumu aplikšanu ar nodokļiem, kas gūti kā procentu maksājumi par uzkrājumiem (uzkrājumu direktīva). Padomes Direktīva 2014/107/ES, ar ko groza Direktīvu 2011/16/ES, attiecas uz visiem finanšu produktiem, tostarp uz tiem, kas minēti uzkrājumu direktīvā. Šā atcelšanas ierosinājuma mērķis ir panākt, lai vienlaikus netiktu piemēroti divi standarti un būtu iespējams vienkāršot noteikumus.

2. Komisijas priekšlikums

2.1. Eiropas Komisija 2015. gada 18. martā nāca klajā ar trijiem dokumentiem⁽²⁾, kuri attiecas uz to pasākumu īstenošanu, kas paredzēti rīcības plānā, kura mērķis ir pastiprināt cīņu pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas⁽³⁾. Pirmais no šiem dokumentiem COM(2015) 135 final ir priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2011/16/ES par administratīvu sadarbību nodokļu jomā. Otrais – paziņojums COM(2015) 136 final, kas iezīmē nodokļu pārredzamības jomā panākto progresu, kā arī Komisijas pasākumus, kas iecerēti tā palielināšanai. Trešais dokuments COM(2015) 129 final ir priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko atceļ Direktīvu 2003/48/EK (direktīvu par tādu ienākumu aplikšanu ar nodokļiem, kas gūti kā procentu maksājumi par uzkrājumiem, sauktu par uzkrājumu direktīvu).

2.2. Ar priekšlikumu direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2011/16/ES, Komisija ir iecerējusi nodrošināt vispusīgu un efektīvu administratīvo sadarbību starp nodokļu administrācijām, izveidojot obligātu automatisku informācijas apmaiņu iepriekšējiem pārrobežu nolēmumiem un iepriekšēju vienošanos par cenas noteikšanu, ko izmanto uzņēmumi. Ar šādu paņēmieni dažos gadījumos tiek panākts zems nodokļa līmenis dalībvalstī, kas izdod nolēmumu, un ar to var būtiski samazināt tās ienākuma summas, kurām vēl jāuzliek nodokļi citās iesaistītajās dalībvalstīs.

⁽²⁾ COM(2015) 135 final "Padomes direktīva, ar ko groza Direktīvu 2011/16/ES attiecībā uz obligāto automatisko informācijas apmaiņu nodokļu jomā";
COM(2015) 136 final "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par nodokļu pārredzamību cīņā pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un pret nodokļu apiešanu";

COM(2015) 129 final "Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko atceļ Padomes Direktīvu 2003/48/EK".

⁽³⁾ COM(2012) 722 final "Rīcības plāns, kā pastiprināt cīņu pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas".

2.3. Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko atceļ Direktīvu 2003/48/EK (direktīvu par tādu ienākumu aplikšanu ar nodokļiem, kas gūti kā procentu maksājumi par uzkrājumiem, sauktu par uzkrājumu direktīvu), ir nepieciešamības diktēts, jo kopš brīža, kad 2014. gada 9. decembrī tika pieņemta Padomes Direktīva 2014/107/ES, ar ko groza Direktīvu 2011/16/ES attiecībā uz obligāto automatisko informācijas apmaiņu nodokļu jomā, ar kuru Eiropas likumdošanā tiek ieviests pasaules līmeņa standarts automatiskai informācijas apmaiņai par finanšu kontiem, tā līdzās citām ienākumu kategorijām attieksies arī uz uzkrājumiem. Tāpēc ir jāatceļ direktīva par nodokļu uzlikšanu uzkrājumiem, lai novērstu vienlaicīgu divu standartu piemērošanu, kas radītu arī nesamērīgu papildu administratīvo slogu uzņēmumiem.

2.4. Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par nodokļu pārredzamību cīņā pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un pret nodokļu apiešanu iezīmē progresu, kas īstenots, ieviešot pasākumus, kas ietverti rīcības plānā, kura mērķis ir pastiprināt cīņu pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Komisija tajā ietvērusi arī pasākumus, ko varētu īstenot turpmāk.

3. Vispārīga informācija

3.1. Ierosinot projektu direktīvai, ar kuru groza Direktīvu 2011/16/ES par administratīvu sadarbību nodokļu jomā, Komisija turpina īstenot pasākumus, kas ietverti rīcības plānā, kura mērķis ir pastiprināt cīņu pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, ko pēc Eiropadomes pieprasījuma tā prezentēja 2012. gada beigās. EESK savā atzinumā⁽⁴⁾ augstu novērtēja minēto rīcības plānu un puda atbalstu Komisijai cīņā pret rīcību, kas nelabvēlīgi ietekmē iekšējā tirgus darbību.

3.2. Ar šo direktīvas projektu ir paredzēts informāciju par iepriekšējiem pārrobežu nolēmumiem un iepriekšēju vienošanos par cenas noteikšanu ietvert tās informācijas kategorijā, uz kuru attiecas pienākums veikt obligātu automatisku informācijas apmaiņu. Šādus lēmumus uzņēmumi bieži pieprasa nodokļu administratīvajām iestādēm, lai gūtu apstiprinājumu tam, ka to komercdarbība ir likumīga. Nodokļu nolēmumi kā tādi problēmas nerada, un tos izmanto daudzas dalībvalstis. Tomēr uzņēmumi tos dažkārt izmanto, lai izveidotu struktūras, kas dod iespēju maksāt mazākus nodokļus un kas palīdz samazināt nodokļu bāzi šajās dalībvalstīs un negatīvi ietekmē iekšējā tirgus darbību. EESK pauž savu atbalstu tam, lai šāda veida informācija tiktu ietverta tās informācijas kategorijā, uz kuru attiecas obligāta automatiska informācijas apmaiņa, jo šāda informācija ir nepieciešama dalībvalstīm, rūpējoties par agresīvas nodokļu plānošanas novēršanu.

3.3. Komisijas ierosinātie grozījumi dos iespēju dalībvalstīm atklāt uzņēmumu potenciāli izveidotās struktūras, kuras izraisa valsts nodokļu bāzes samazināšanos, – to var panākt, piemēram, izmantojot tādas transfertcenas, kas dod iespēju nepiemērot tās dalībvalsts nodokļu likmi, kurā šie ienākumi radušies, bet izmantot zemu nodokļu likmi citās valstīs. EESK vairākkārt ir iebildusi pret šādu praksi, kas, nebūdamā nelikumīga, tomēr ir neētiska, jo mudina dalībvalstis palielināt nodokļu likmi mazajiem nodokļu maksātājiem, piemēram, uzņēmumiem vai privātpersonām, kas rezultātā ir spiesti maksāt lielākus nodokļus absolūtā izteiksmē nekā lielie uzņēmumi.

3.4. Komisija atzīst, ka likumīga nodokļu apiešana, kā arī izvairīšanās no nodokļiem un to apiešana ir saistīta ar pārrobežu dimensiju, ko veicina globalizācija un nodokļu maksātāju pastiprināta mobilitāte. EESK uzskata, ka direktīvas projektā paredzētie pasākumi var palīdzēt būtiski samazināt dalībvalstu ienākumu zudumus un tāpēc iesaka to pieņemt pēc iespējas ātrāk.

3.5. Uzkrājumu iekļaušana to ienākumu kategorijā, uz kuriem attiecas obligāta automatiska informācijas apmaiņa, kas noteikta direktīvā par administratīvu sadarbību nodokļu jomā, tiek īstenota ar mērķi vienkāršot reglamentējošo režīmu, vienlaikus palielinot nodokļu uzlikšanas procesa pārredzamību. EESK atbalsta projektu direktīvai, ar ko atceļ Direktīvu 2003/48/EK (direktīvu par tādu ienākumu aplikšanu ar nodokļiem, kas gūti kā procentu maksājumi par uzkrājumiem, sauktu par uzkrājumu direktīvu), kuras piemērošanas joma ir aprakstīta un detalizēti izklāstīta Padomes Direktīvā 2014/107/ES, ar ko tika grozīta Direktīva 2011/16/ES attiecībā uz obligāto automatisko informācijas apmaiņu nodokļu jomā.

⁽⁴⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Rīcības plāns, kā pastiprināt cīņu pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas"" (OV C 198, 10.7.2013., 34. lpp.).

4. Īpašas piezīmes

4.1. Agresīva nodokļu plānošana, ko stimulē daži uzņēmumi, kas nodarbojas par pārrobežu darbību, rada budžeta zaudējumus dalībvalstīm, kuru apmērs sasniedz vairākus simtus miljardu euro gadā. EESK pauž atbalstu tam, lai iepriekšēji pārrobežu nolēmumi un iepriekšēja vienošanās par cenas noteikšanu, ko pieņēmušas dalībvalstu administratīvās iestādes, tiktu iekļauti tās informācijas kategorijā, uz kuru attiecas obligāta automātiska informācijas apmaiņa, kas paredzēta Direktīvas 2011/16/ES 8. panta 5. punkta a) apakšpunktā; komiteja uzskata arī, ka šīs pārmaiņas ir nepieciešams posms, lai uzlabotu nodokļu pārredzamību un cīnītos ar šo negatīvo parādību.

4.2. Lai gan dalībvalstīm atbilstoši šā direktīvas priekšlikuma noteikumiem būs iespēja iegūt informāciju par šiem diviem nolēmumu veidiem, tas tomēr nenozīmē, ka struktūras, ko uzņēmumi izmanto nodokļu nomaksas apiešanai, tiks izskaustas. Lielākoties šīs struktūras ir balstītas uz valstu tiesību aktu nepilnībām vai uz asimetriju starp valstu tiesībām. EESK iesaka Komisijai un dalībvalstīm turpināt spēkā esošā tiesiskā regulējuma vienkāršošanu un saskaņošanu gan ES, gan valsts līmenī.

4.3. Informācija par iepriekšējiem nodokļu nolēmumiem ar iepriekšēju vienošanos par cenas noteikšanu ir ļoti svarīga un var palīdzēt dalībvalstīm atklāt mākslīgus darījumus. Pateicoties Direktīvā 2011/96/ES (par kopējo sistēmu nodokļu uzlikšanai, ko piemēro mātesuzņēmumiem un meitasuzņēmumiem, kuri atrodas dažādās dalībvalstīs) iekļautā vispārējā ļaunprātīgas izmantošanas novēršanas noteikuma īstenošanai dalībvalstis varēs atgūt nodokļu ieņēmumu zaudējumus, kuru cēlonis ir mākslīgs darījums. EESK tomēr aicina pievērst uzmanību tam, ka daudzos gadījumos var būt grūti kādu darījumu juridiski kvalificēt kā mākslīgu.

4.4. EESK atkārtoti ierosinājumu, ko tā jau izvirzīja vienā no iepriekšējiem atzinumiem, ka dalībvalstīm vajadzētu izveidot procedūru, lai aizliegtu piekļūt publiskiem un Eiropas fondiem uzņēmumiem, kas veicina likumīgu nodokļu apiešanu vai kas savu darbību veic caur teritorijām, kas atzītas par nodokļu oāzēm.

4.5. Ņemot vērā, ka obligāta automātiska informācijas apmaiņa attieksies uz lielu informācijas apjomu un ka jauni informācijas veidi tiks pievienoti tiem, uz kuriem jau attiecas direktīvas 8. pants, EESK iesaka dalībvalstīm nodrošināt direktīvas projektā paredzēto noteikumu pienācīgai īstenošanai nepieciešamos cilvēkresursus un informācijas tehnoloģiju. Turklāt EESK uzskata, ka par obligāto automātisko informācijas apmaiņu atbildīgo valsts nodokļu iestāžu personāls ir jā sagatavo, lai tas prastu pareizi izmantot kopā ar Komisiju sagatavotās veidlapas un informācijas apmaiņa norisinātos bez grūtībām, kā arī jāapmāca personāls informācijas reģistrēšanai topošajā centrālajā reģistrā, ko pārraudzīs Komisija.

4.6. Pēc 2013. gadā izdarītajiem grozījumiem un ievērojot izskatāmā direktīvas priekšlikuma ieteiktos grozījumus, Direktīvā 2011/16/ES ir paredzēta informācijas apmaiņa par visiem svarīgākajiem fizisko un arī juridisko personu ienākumu veidiem. Tas nozīmē, ka dalībvalstu rīcībā būs informācija par ienākumiem, kas radušies Eiropas Savienības teritorijā. Agresīvas nodokļu plānošanas nolūkā uzņēmumu izveidotās struktūras daudzos gadījumos ir saistītas ar valstīm vai teritorijām ārpus ES. Tā kā Komisijas priekšlikums, kas izvirzīts izskatāmajā direktīvas projektā, ir vērienīgāks nekā BEPS (nodokļu bāzes samazināšana un peļņas novirzīšana) standarta projekts, kuru pašlaik apspriež ESAO līmenī, EESK iesaka Komisijai un dalībvalstīm pastiprināt sadarbību un panākt, lai BEPS standarts un obligātas automātiskas informācijas apmaiņas standarts patiešām kļūtu par pasaules mēroga standartiem.

4.7. EESK atzinīgi vērtē Komisijas ierosinājumu atcelt Padomes Direktīvu 2003/48/EK par tādu ienākumu aplikšanu ar nodokļiem, kas gūti kā procentu maksājumi par uzkrājumiem (uzkrājumu direktīva). Tātad, kā mēs paskaidrojām, Padomes Direktīva 2014/107/ES, ar ko groza Direktīvu 2011/16/ES attiecas uz visiem finanšu produktiem, tostarp uz tiem, kas minēti uzkrājumu direktīvā. Izskatāmā direktīvas priekšlikuma mērķis ir novērst šo divu standartu, kuri attiecas uz informācijas apmaiņu par finanšu kontiem, vienlaicīgu piemērošanu. Tādējādi tiktu vienkāršots nodokļu jomas regulējums un palielinātos tā pārredzamība.

Briselē, 2015. gada 27. maijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm”

(COM(2015) 098 final – 2015/0051 (NLE))

(2015/C 332/08)

Ziņotājs: Carlos Manuel TRINDADE

Līdzziņotāja: Vladimíra DRBALOVÁ

Padome saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 148. pantu 2015. gada 10. martā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm”

(COM(2015) 098 final – 2015/0051 (NLE)).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 7. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 508. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 27. un 28. maijā (2015. gada 27. maija sēdē), ar 109 balsīm par, 9 balsīm pret un 4 locekļiem atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Ilgusī ekonomikas krīze Eiropas Savienībā ir ļoti negatīvi ietekmējusi nodarbinātības un jo īpaši ilgtermiņa bezdarba līmeni – tā sekas ir lēna un sarežģīta jauniešu pāreja no izglītības sistēmas uz darbu –, kā arī nabadzības līmeni lielākajā daļā dalībvalstu, neraugoties uz ieguldīto darbu un veiktajiem pasākumiem; pretēji vēlamajai ekonomikas konverģencei ir palielinājušās atšķirības starp dalībvalstīm un dalībvalstīs – starp to reģioniem. EESK uzskata, ka šāda situācija nav pieņemama, un aicina Komisiju sadarbībā ar dalībvalstīm noteikt sīki izstrādātus īstermiņa mērķus un pasākumus šīs situācijas maiņai.

1.2. EESK ir gandarīta, ka Eiropas Komisija ir grozījusi nodarbinātības pamatnostādnes 2015. gadam, lai atspoguļotu jaunāko situāciju un novērstu daudzas no pastāvošajām ekonomiskajām un sociālajām nepilnībām.

1.3. Ņemot vērā, ka pastāv spēcīga mijiedarbība starp nodarbinātības pamatnostādņēm un ekonomikas politikas vispārējām pamatnostādņēm, EESK aicina Komisiju un dalībvalstis steidzami veikt nepieciešamās izmaiņas ekonomikas, finanšu un sociālajā politikā, lai pilnībā sasniegtu stratēģijas “Eiropa 2020” mērķus, balstoties uz sekmīgām strukturālām reformām.

1.4. EESK atzinīgi novērtēja sociālo ieguldījumu tiesību aktu kopumu⁽¹⁾, pauda gandarījumu par uzsāktu iniciatīvu “garantija jauniešiem” un sagatavoja ieteikumus uzlabojumiem⁽²⁾. Minētais EESK ieguldījums joprojām ir aktuāls, un Komisijai Eiropas semestra ietvaros tam jāpievērš īpaša uzmanība. Dalībvalstīm ir svarīga nozīme to publisko investīciju apjoma palielināšanā, kas paredzētas darbvietu radīšanai, un nodarbinātības dimensija publiskā iepirkuma jomā jāizvirza par būtisku piedāvājumu atlases kritēriju.

1.5. EESK uzskata, ka ar jaunajām nodarbinātības pamatnostādņēm ir jāpārvar nepilnības un jāpanāk visu ekonomikas un sociālās jomas dalībnieku aktīva iesaistīšanās atbilstīgās un realistiskās politikās, kas veicina izaugsmi, konkurētspēju un darbvietu izveidi, lai tādējādi īstenotu stratēģiju “Eiropa 2020” (un veicinātu tajā paredzētu gudru, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi) un panāktu Eiropas iedzīvotāju dzīves apstākļu uzlabošanu un to vienlīdzības palielināšanu progresīvā virzībā.

⁽¹⁾ OV C 226, 16.7.2014., 21. lpp.

⁽²⁾ SOC/522, 18.3.2015., EESK atzinums “Jaunatnes nodarbinātības iniciatīva: priekšfinansējums” (OV vēl nav publicēts).

1.6. EESK pauž nopietnas bažas par taupības politikas turpmāku īstenošanu Eiropas Savienībā, jo tā kavē nodarbinātības un nabadzības mazināšanas mērķu sasniegšanu. Tāpēc Komiteja ir pārsteigta par to, ka vienotajā nodarbinātības ziņojumā un nodarbinātības pamatnostādņēs Komisija pilnībā ignorē draudus, ka zema inflācija varētu kļūt par deflāciju. Tas īpaši ir skāris atsevišķas iedzīvotāju grupas – jauniešus, mazkvalificētus darba ņēmējus, ilglaicīgus bezdarbniekus, sievietes, personas ar invaliditāti, migrantus, bērnus, romus un viena vecāka ģimenes. EESK uzskata, ka pamatnostādņēs nepietiekami atspoguļota nepieciešamība cīņai ar bezdarbu un nabadzību izvirzīt par galveno mērķi kā Eiropas, tā arī valstu līmenī.

1.6.1. EESK uzskata, ka Savienībai nav izdevies radīt un piedāvāt nodarbinātības iespējas; ES un dalībvalstīm steidzami jāatrod atbilstīgi risinājumi vairākām problēmām:

- a) joprojām augsts bezdarba līmenis daudzās dalībvalstīs;
- b) nepieņemami augsts jauniešu bezdarba līmenis;
- c) ilgtermiņa bezdarba satraucošā problēma;
- d) arvien lielāka darba tirgus sadrumstalotība un arvien vairāk nestandarta darba līgumu;
- e) jaunizveidoto darbvietau zemā kvalitāte;
- f) augstais sociālās atstumtības un segregācijas risks, kas jo īpaši skar bērnus, romus, imigrantus un bezpajumtniekus – tā rezultātā zūd saskarsme ar darba tirgu un palielinās nabadzība;
- g) arvien vairāk darbvietau ar zemu atalgojumu;
- h) arvien lielāka nevienlīdzība starp dalībvalstīm un to iekšienē;
- i) zema darba ņēmēju mobilitāte Eiropas Savienībā;
- j) joprojām pastāvošā dzimumu nevienlīdzība un augstāks nabadzības risks sievietēm;
- k) darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma nepietiekama līdzsvarotība prasmju neatbilstības dēļ un tāpēc, ka pāreja no skolas uz darba dzīvi ir zemā līmenī;
- l) nepietiekama sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības iesaiste darba tirgus politikā.

1.6.2. Pamatnostādņēs būtu jānorāda kvantitatīvi mērķi nodarbinātības un nabadzības mazināšanas jomā, papildinot tos ar kvantitatīviem mērķiem attiecībā uz konkrētām neaizsargātām grupām. Dalībvalstu mērķiem, vienlaikus ņemot vērā īpašos apstākļus, būtu jābūt pietiekami tālejošiem, lai ES varētu sasniegt mērķus, kas izvirzīti visai Eiropas Savienībai.

1.6.3. EESK uzskata, ka kvantitatīvu vidējā termiņa un ilgtermiņa mērķu trūkums pamatnostādņēs liecina par ES nodarbinātības un nabadzības mazināšanas stratēģijas pavājināšanos. Nododot dalībvalstīm ekskluzīvas tiesības noteikt vispārējos un konkrētos mērķus, dalībvalstis mazākā mērā iesaistīsies nodarbinātības politikā un nabadzības un sociālās atstumtības apkarošanas politikā.

1.6.4. EESK aicina Komisiju veicināt sociālo ekonomiku, jo tas ir viens no līdzekļiem, kā palielināt bezdarbnieku un mazāk aizsargāto grupu izredzes iekļūt darba tirgū, un iesaka dalībvalstīm piešķirt šim mērķim pienācīgu un stabilu finansējumu.

1.6.5. EESK, tāpat kā Komisija, konstatē, ka MVU piekļuve finansējumam ir ierobežota, un tas ir būtisks šķērslis darbvietau radīšanai. EESK pauž bažas, ka ECB īstenotā politika nav radījusi labākus nosacījumus investīcijām reālajā ekonomikā; Eiropas Savienībai un dalībvalstīm šim jautājumam jāpievērš īpaša uzmanība. MVU darbvietau radīšanas potenciāls ir jāizmanto pilnīgāk, uzlabojot piekļuvi finansējumam, jaunajām informācijas un komunikācijas tehnoloģijām (IKT) un tirgus iespējām, vienlaikus ņemot vērā arī vidējo un lielo uzņēmumu nozīmi šajā procesā.

1.6.6. EESK ir pārliecināta: lai atjaunotu izaugsmi darba tirgus pilnveidošanas perspektīvā, vispirms ir jāpalielina iekšzemes pieprasījums, šim nolūkam izmantojot apjomīgus publiskos ieguldījumus, kas savukārt stimulē privātos ieguldījumus. Šie pasākumi jāīsteno, lai tuvinātu Eiropu pilnīgai nodarbinātībai, ko EESK joprojām uzskata par galveno mērķi.

1.6.7. EESK uzskata, ka publiskā iepirkuma sociālie aspekti var būt nozīmīgi, lai uzlabotu darba tirgus kvalitāti. Visos publiskajos iepirkumos ir jābūt iekļautiem noteikumiem, kas aizliedz līgumslēdzējam vai tā apakšuzņēmējiem slēgt nestabilu darba attiecību līgumus, izmantot piespiedu pašnodarbinātību vai noteikt ļoti ilgus rēķinu apstrādes termiņus.

1.6.8. EESK mudina dalībvalstis efektīvāk iesaistīt sociālos partnerus darba tirgus regulējuma politikā, piemēram, veicinot darba kopīgumu slēgšanu, stiprinot aktīvu darba tirgus politiku, mazinot darba tirgus segmentāciju un veicinot ieguldījumus cilvēkkapitālā, lai novērstu sociālo risku un panāktu plašāku sociālo iekļautību.

1.6.9. EESK aicina pārskatīt priekšlikumu par nodarbinātības pamatnostādņem šādos aspektos:

- 5. pamatnostādne: pirmajā teikumā pievienot “(.) jāsamazina šķēršļi, kas liedz uzņēmumiem pieņemt darbā cilvēkus, **jāveicina stabila nodarbinātība un jāpanāk darbvietu kvalitātes uzlabošanās, (..)**” un teikuma beigās pievienot “, **un jāmudina veikt apjomīgus sociālos ieguldījumus, lai stimulētu nodarbinātību.**”
- 6. pamatnostādne: pievienot **konkrētu kvantitatīvu mērķi cīņai ar jauniešu bezdarbu un regulāri novērtēt, vai resursi tiek lietderīgi izmantoti,**
- 7. pamatnostādne:
  - sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības pastiprināta iesaistīšana attiecīgu reformu izstrādāšanā un īstenošanā ir vērtējama atzinīgi; **tas jāīsteno saskaņā ar valsts praksi un ievērojot valstu sociālo partneru autonomiju,**
  - pirmās daļas beigās pievienot šādu tekstu: “Publiskām iestādēm ar savu piemēru jārāda, kas ir kvalitatīva nodarbinātība, jo īpaši – publiskā iepirkuma jomā aizsargājot sociālos aspektus un, precīzāk, pieņemot darbā ilgtermiņa bezdarbniekus un no darba tirgus izslēgtas personas”,
  - pievienot “kvalitatīvas nodarbinātības” definīciju šādā formulējumā: “Būtu jānodrošina kvalitatīva nodarbinātība **pienācīga/atbilstoša atalgojuma, stabilu darba attiecību, darba ņēmēju pārstāvības, kā arī** sociāli ekonomiskās drošības, (..)” un pamatnostādnes nosaukumu grozīt šādi: “Sekmēt darba tirgus darbību, **lai radītu kvalitatīvas darbvietas**”.
- 8. pamatnostādne: **svītrot ierosināto automatisko saikni starp likumā noteikto pensionēšanās vecumu un paredzamo mūža ilgumu dalībvalstīs, un norādīt uz nepieciešamību veicināt pasākumus, kas tuvinātu faktisko pensionēšanās vecumu likumā noteiktajam pensionēšanās vecumam.**

2. Ievads

2.1. Gada izaugsmes pētījumā⁽³⁾, kas ievadīja 5. Eiropas semestri, Komisija 2015. gadā iesaka Eiropas Savienības ekonomikas un sociālo politiku veidot, pamatojoties uz trīs galvenajiem pīlāriem: saskaņota investīciju veicināšana, atjaunota apņēmšanās veikt strukturālās reformas un fiskālās atbildības uzturēšana.

⁽³⁾ COM(2014) 902 final.

2.2. Vienotajā nodarbinātības ziņojumā⁽⁴⁾, kas ir daļa no dokumentu kopuma, kurš publicēts vienlaicīgi ar gada izaugsmes pētījumu, analizēta situācija nodarbinātības un sociālajā jomā Eiropā, balstoties uz nodarbinātības pamatnostādņu īstenošanu valstu reformu programmās un konkrētām valstīm adresētu ieteikumu īstenošanu valsts līmenī.

2.3. IKP pieaugums 2014. gadā ES bija 1,3 % un eurozonā 0,8 %. 2015. gadā izaugsme būs nedaudz lielāka (attiecīgi 1,5 % un 1,1 %) un gaidāms, ka tā uzlabosies 2016. gadā (attiecīgi 2,0 % un 1,7 %). Daži iekšējie faktori kavē straujāku izaugsmi Eiropas Savienībā. Lielākās bažas ir saistītas ar vājas izaugsmes (tuvu inflācijas nulles līmenim) un augsta bezdarba līmeņa pastāvīgu risku.

2.4. EESK pilnībā piekrīt, ka nepietiekamais ieguldījumu apjoms ir šķērslis ceļā uz Eiropas ekonomikas atveseļošanu. Tādēļ Komiteja pauž gandarījumu par Komisijas nodomu stiprināt konkurētspēju un stimulēt ieguldījumus darbvietu radīšanā, taču norāda, ka, neraugoties uz to, ka investīciju plāns Eiropas Savienībai⁽⁵⁾ ir solis pareizajā virzienā, pēc Komitejas domām, tas nav pietiekami tālejošs, jo šajā plānā nav minēta nepieciešamība veikt apjomīgus publiskos ieguldījumus, paredzēti vienīgi ieguldījumi infrastruktūrā, un nekas nav teikts par sociālajiem ieguldījumiem⁽⁶⁾. EESK iesaka turpmākos publiskos ieguldījumus neiekļaut ES budžeta noteikumos paredzētajā deficīta aprēķinā un uzsver, ka ir vajadzīgas jaunas pieejas, lai mobilizētu līdzekļus un veiktu atsevišķu dalībvalstu līdzekļu pārpalikuma un pārējo dalībvalstu līdzekļu deficīta līdzsvarotu pārvaldību.

2.5. Šajā atzinumā EESK vēlreiz norāda uz iepriekšējos atzinumos formulētajiem ieteikumiem⁽⁷⁾, kurus Komisija nav pienācīgi ņēmusi vērā.

3. Eiropas Savienībā joprojām ir augsts ilgtermiņa bezdarba un jauniešu bezdarba, nabadzības un sociālās nevienlīdzības līmenis

3.1. Šajā atzinuma daļā apkopota svarīgākā vienotajā nodarbinātības ziņojumā⁽⁸⁾ sniegtā informācija par pašreizējo stāvokli sociālajā jomā ES.

3.2. Eiropā joprojām ir ļoti kritisks stāvoklis **bezdarba** jomā⁽⁹⁾, un stāvoklis dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgs. Patlaban Eiropas Savienībā ir 24,1 miljons bezdarbnieku, un bezdarba līmenis svārstās no 4,8 % Vācijā un 4,9 % Austrijā līdz 23,7 % Spānijā un 25,8 % Grieķijā.

3.2.1. No 2008. gada pirmā ceturkšņa līdz 2014. gada pirmajam ceturksnim⁽¹⁰⁾ pilnas slodzes darbvietu skaits ir samazinājies par 8,1 miljonu, bet nepilnas slodzes darbvietu skaits nepārtraukti palielinājās (vairāk nekā 4 miljoni). Ir atzīts, ka korekcijas pasākumi galvenokārt skāra pagaidu darbvietas (līgumi netika atjaunoti).

3.2.2. Joprojām pieaug ilgtermiņa bezdarbs; pagājušajā gadā tas palielinājās no 45 % līdz 49 % (procentos no kopējā bezdarba līmeņa). Eiropā ir palielinājies atstumtības risks, jo "viens no pieciem ilgtermiņa bezdarbniekiem ES nekad nav strādājis, un trīs no četriem – ir jaunieši līdz 35 gadu vecumam"⁽¹¹⁾.

3.2.3. Bezdarba pieaugums īpaši smagi skāris jauniešus⁽¹²⁾ un mazkvalificētus darba ņēmējus; viņu vidū bezdarbs ir gandrīz divreiz lielāks par kopējo bezdarba līmeni. Jauniešu bezdarba līmenis svārstās no 7,6 % Vācijā un 9,1 % Austrijā līdz 50,7 % Grieķijā un 53,7 % Spānijā.

⁽⁴⁾ COM(2014) 906 final.

⁽⁵⁾ COM(2014) 903 final.

⁽⁶⁾ ECO/374, 19.3.2015., "Investīciju plāns Eiropai" (vēl nav publicēts OV).

⁽⁷⁾ OV C 133, 9.5.2013., 77. lpp.; OV C 11, 15.1.2013., 65. lpp.; OV C 143, 22.5.2012., 94. lpp.; OV C 21, 21.1.2011., 66. lpp.

⁽⁸⁾ COM(2014) 906 final.

⁽⁹⁾ Lai gan salīdzinājumā ar 2013. gada decembri tas samazinājies par 0,3 procentpunktiem, bezdarba līmenis 2014. gada decembrī ES 28 dalībvalstīs bija 9,9 % (eurozonas 18 dalībvalstīs 11,4 %).

⁽¹⁰⁾ COM(2014) 906 final.

⁽¹¹⁾ *Ibid.*

⁽¹²⁾ Lai gan salīdzinājumā ar 2013. gada decembri tas samazinājies par 1,7 procentpunktiem, bezdarba līmenis 2014. gada decembrī ES 28 dalībvalstīs bija 21,4 % (eurozonas 18 dalībvalstīs 23 %).

3.3. Bezdarba līmeņa pieaugums ietekmē arī **nodarbinātības līmeni** ES, un tas joprojām samazinās⁽¹³⁾; tādēļ faktiski nebūs iespējams sasniegt 2020. gadam noteikto 75 % mērķi. Turklāt vērojamas ļoti lielas nodarbinātības līmeņa atšķirības dažādos darba tirgus segmentos, dažādās dalībvalstīs un to reģionos.

3.3.1. Zemākais nodarbinātības līmenis 2013. gadā reģistrēts Dienvideiropas dalībvalstīs. No 2008. līdz 2013. gadam nodarbinātības līmenis daudzās dienvidu dalībvalstīs būtiski pazeminājās, savukārt ziemeļu dalībvalstīs tas paaugstinājās vai saglabājās tādā pašā līmenī.

3.3.2. No 2008. līdz 2013. gadam jauniešu (vecumā no 15 līdz 24 gadiem) nodarbinātības līmenis pazeminājās no 37 % līdz 32 % jeb par 5 procentpunktiem⁽¹⁴⁾. Astoņās dalībvalstīs jauniešu nodarbinātības līmenis samazinājies pat par 12 procentpunktiem vai vairāk. Vācija ir vienīgā valsts, kurā jauniešu nodarbinātības līmenis (47 %) nav samazinājies.

3.4. Paziņojumā norādīts, ka ir būtiski palielinājies **nabadzības un sociālās atstumtības risks** un palielinājušās atšķirības starp dalībvalstīm. No 2008. līdz 2012. gadam nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto Eiropas iedzīvotāju skaits palielinājies par 9 miljoniem, sasniedzot 25,1 % no iedzīvotāju kopskaita. EESK uzskata par nepieņemamu, ka daudzās Eiropas valstīs nabadzības un sociālās atstumtības riska līmenis joprojām ir ļoti augsts, turklāt pēdējos gados tas ir paaugstinājies⁽¹⁵⁾.

3.4.1. Arvien palielinās to mājsaimniecību skaits, kurās cilvēki palikuši bez darba vai nav pietiekami nodarbināti, nonākot tādējādi nodarbinātu personu nabadzībā. 2013. gadā aptuveni 32 miljoni cilvēku bija nonākuši smagas materiālās nenodrošinātības stāvoklī.

3.4.2. Ir pieaudzis bērnu nabadzības vai sociālās atstumtības risks, un viena vecāka ģimenes pakļautas divreiz lielākam nabadzības riskam nekā ģimenes, kurās ir divi pieaugušie⁽¹⁶⁾. Trešo valstu valstspiederīgo nabadzības risks ir divreiz lielāks nekā dalībvalstu pilsoņiem (2012. gadā attiecīgi 49 % un 24 %). Aptuveni 31 % mājsaimniecību ar 3 vai vairāk bērniem draud nabadzības vai sociālās atstumtības risks.

3.4.3. Kopš 2011. gada ir samazinājušies sociālie izdevumi, un līdz ar to ir pasliktinājušies ekonomiskie un sociālie apstākļi⁽¹⁷⁾. Atsevišķās dalībvalstīs neaizsargātības stāvoklī esošas personas, kā arī personas ar zemiem ienākumiem joprojām saskaras ar grūtībām saistībā ar piekļuvi veselības aprūpei, jo īpaši Somijā, Portugālē un Grieķijā.

3.5. Vairākās dalībvalstīs ir ļoti izteikta **darba tirgus segmentācija**. Par to liecina pagaidu darbvietu (40 %) un nepilnas slodzes darbvietu (30 %) lielais īpatsvars jauniešu vidū, vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirības un zems pārejas līmenis no darba līgumiem ar neliela apjoma aizsardzību uz līgumiem, kas vairāk aizsargātu darba ņēmējus.

4. Vispārīgas piezīmes par ierosinātajām pamatnostādņēm

4.1. Nesen notikušās stratēģijas "Eiropa 2020" sabiedriskās apspriešanas rezultāti⁽¹⁸⁾ liecina, ka ES vēl ir ļoti tālu no izvirzīto mērķu sasniegšanas nodarbinātības, pētniecības un izstrādes, kā arī nabadzības jomā. Saskaņā ar 2013. gada datiem nodarbinātības līmenis bija 68,4 % (krietni zemāks par noteikto 75 % mērķi), ieguldījumi pētniecībā un izstrādē 2,0 % no IKP (ievērojami mazāk nekā 3 % mērķis) un nabadzības un sociālās atstumtības riskam ir pakļauti 122 miljoni cilvēku (vēl tālu līdz tam, lai šis skaits nepārsniegtu 97 miljonus).

4.2. EESK atzīmē, ka šajās Komisijas pamatnostādņēs salīdzinājumā ar 2010. gada pamatnostādņēm panākts progress, un pauž gandarījumu par pozitīvāku pieeju 5. pamatnostādnei.

4.3. Ilgstošas ekonomikas un finanšu krīzes un lēnas ekonomikas atveseļošanas apstākļos cīņa ar bezdarbu un nabadzību ir jāizvirza par vienu no galvenajiem ES un dalībvalstu politikas mērķiem. EESK uzskata, ka ir jāuzlabo iniciatīvas, kas vērstas uz darba tirgus uzraudzību, pāreju no skolas uz darba tirgu un nabadzības apkarošanu, iekļaujot tajās īpašus mērķus un pasākumus neaizsargātajām grupām.

⁽¹³⁾ Nodarbinātības līmenis ES 2013. gadā bija 68,4 %, bet 2008. gadā 70,3 % (-1,9 procentpunkti).

⁽¹⁴⁾ No 2008. līdz 2013. gadam vecuma grupā no 20 līdz 64 gadiem nodarbinātības līmenis eurozonas 18 dalībvalstīs pazeminājās par 2,5 procentpunktiem, proti, no 70,2 % 2008. gadā līdz 67,7 % 2013. gadā.

⁽¹⁵⁾ COM(2014) 906 final.

⁽¹⁶⁾ ES 28 dalībvalstīs 2012. gadā šie rādītāji bija attiecīgi 47,8 % un 24,4 %.

⁽¹⁷⁾ COM(2014) 906 final.

⁽¹⁸⁾ COM(2015) 100 final.

4.4. EESK atzīmē, ka nodarbinātības pamatnostādnes neietver kvantitatīvus mērķus, un līdz ar to mazinās dalībvalstu apņemšanās sasniegt kopējos ES mērķus nodarbinātības jomā. Daudzos atzinumos EESK ir ierosinājusi noteikt kvantitatīvus mērķus, īpaši tādās jomās kā dzimumu līdztiesība, jauniešu nodarbinātība, cīņa ar darba apstākļiem, kuros nav pietiekams sociālais nodrošinājums, cīņa ar nabadzību (arī nodarbināto personu nabadzību), kā arī migrantu un cilvēku ar invaliditāti nodarbinātība⁽¹⁹⁾.

4.5. Publiskā iepirkuma sociālie aspekti jāatzīst par svarīgākajiem darba tirgus kvalitātes uzlabošanas un darbaspēka pieprasījuma stimulēšanas instrumentiem.

4.6. Eiropas Nodarbinātības stratēģijā jābūt noteiktiem skaidriem mērķiem šādās jomās: jauniešu bezdarba samazināšana, ilgtermiņa bezdarba samazināšana, darba vai apmācības iespēju piedāvājums jauniešiem ļoti īsā laikā, atbilstošu aprūpes struktūru izveide, lai varētu saskaņot darba un ģimenes dzīvi, sieviešu un vīriešu nevienlīdzības mazināšana un cīņa ar nabadzību, un vienlaikus jānovērtē veikto pasākumu efektivitāte. Ar 2010. gada pamatnostādņēm tikai neliels izdevies palielināt nodarbinātību un samazināt nabadzību; šis progress trūkst, liecina, ka ES un dalībvalstīm steidzami jāparedz tālejošāki risinājumi.

5. Īpašas piezīmes un priekšlikumi grozījumiem četrās nodarbinātības politikas pamatnostādņēs

5.1. 5. pamatnostādne: Palielināt pieprasījumu pēc darbaspēka

5.1.1. EESK pauda stingru atbalstu ES mērķim līdz 2020. gadam panākt 75 % nodarbinātības līmeni. Tomēr Komiteja pauž bažas par pēdējos gados vērojamo negatīvo tendenci, kas rada nepieciešamību mainīt politiku, lai sasniegtu noteikto mērķi.

5.1.2. EESK atzīst, ka valstij un publiskajiem ieguldījumiem ir izšķiroša nozīme darbvietu radīšanā. Tādēļ Komiteja iesaka būtiski palielināt publisko ieguldījumu apjomu, izstrādāt gudru un tālejošu nodarbinātības politiku darbvietu radīšanai, un prasa, lai nodarbinātības dimensija būtu svarīgs kritērijs publiskā iepirkuma līgumu slēgšanā. Nodarbinātības pamatnostādņēs par prioritārām jomām jānosaka "tehnoloģiskās", "zaļās" un "baltās" darbvietas, kā arī "jauniešu" un "ilgstošu bezdarbnieku" grupas.

5.1.3. EESK atzinīgi vērtē pasākumus, kas paredzēti darbvietu radīšanas veicināšanai, tostarp MVU un uzņēmējdarbības atbalstam un sociālās ekonomikas un sociālās inovācijas veicināšanai, un tādēļ aicina Eiropas Savienību un dalībvalstis koncentrēt uzmanību uz šiem pasākumiem. Tajā pašā laikā Komiteja aicina balstīt darbvietu radīšanu uz ilgtspējas principiem. Šajā perspektīvā Komiteja iesaka 5. pamatnostādnes pirmo teikumu papildināt šādi: "(..) jāsamazina šķēršļi, kas liedz uzņēmumiem pieņemt darbā cilvēkus, jāveicina stabila nodarbinātība un jāpanāk darbvietu kvalitātes uzlabošanās, (...)".

5.1.4. Jau daudzus gadus EESK uzskata, ka galvenā uzmanība jāpievērš pētniecībai un izstrādei, izglītībai, infrastruktūrai, veselības aprūpei un sociālajiem pakalpojumiem, lai radītu jaunas darbvietas un panāktu lielāku ekonomikas izaugsmi. Šajā saistībā EESK uzsver sociālo ieguldījumu daudzpusējo pozitīvo ietekmi nodarbinātības jomā un aicina izvirzīt ieguldījumu veicināšanu par integrēto pamatnostādņu pārskatīšanas pamatelementu⁽²⁰⁾.

5.1.5. Nodokļu jomā EESK iesaka veikt izmaiņas, kas samazinātu darbaspēka nodokļu slogu ar nosacījumu, ka šīs izmaiņas nemazina ne sociālā nodrošinājuma apjomu, ne arī citu sociālo izdevumu apjomu, kas būtu jāuzlabo. Sociālais nodrošinājums atbilstīgi jāfinansē no visiem ienākumiem. Lai kompensētu šo samazinājumu, būs jāparedz citi ieņēmumu avoti (piemēram, ES pašu resursi⁽²¹⁾), finanšu darījumu nodoklis, īpašuma un uzņēmuma nodoklis).

5.1.6. EESK piekrīt Komisijai, ka ir jāveicina sociālais dialogs un koplīgumu slēgšana, ņemot vērā valstu īpatnības un ievērojot sociālo partneru neatkarību. Valsts minimālās algas noteikšana un zemo algu pieaugums pozitīvi ietekmē iekšzemes pieprasījuma palielināšanos un nabadzības mazināšanos.

⁽¹⁹⁾ OV C 242, 23.7.2015., 9. lpp., OV C 12, 15.1.2015., 16. lpp.; OV C 354, 28.12.2010., 8. lpp.; OV C 318, 23.12.2009., 52. lpp.; OV C 318, 23.12.2009., 15. lpp.; OV C 318, 23.12.2009., 113. lpp.

⁽²⁰⁾ OV C 226, 16.7.2014., 1.5. un 5.3.3. punkts.

⁽²¹⁾ Kā aprakstīts atzinumā ECO/377, "Eiropas nodoklis kā ES pašu resurs" (OV vēl nav publicēts).

5.2. 6. pamatnostādne: Stiprināt darbaspēka pieejamību un prasmes

5.2.1. EESK atkārtoti uzsver, ka politika, kuras mērķis ir radīt pienācīgas kvalitātes darbvietas un kurā izvirzīti tālejoši mērķi izglītības, arodmācību un mūžizglītības jomā, būtiski veicina izaugsmi un palielina ražīgumu. Tādēļ Komiteja pauž gandarījumu, ka Komisija par prioritāti izvirzījusi cīņu ar priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu un neatbilstības novēršanu starp prasmju piedāvājumu un darba tirgus vajadzībām.

5.2.2. Lai gan vērojami “nelieli uzlabojumi attiecībā uz jauniešu bezdarbu”⁽²²⁾, EESK uzskata, ka dažās dalībvalstīs stāvoklis joprojām ir ļoti smags, īpaši Dienvideiropas valstīs, un uzskata par nepieņemamu, ka joprojām ir tik lielas atšķirības starp valstīm. EESK vairākkārt aicināja izvirzīt tālejošus mērķus cīņai ar jauniešu bezdarbu gan saistībā ar stratēģiju “Eiropa 2020”, gan ar nodarbinātības pamatnostādnēm, un stingri uzsver, ka neatkarīgi no stratēģijas “Eiropa 2020” pārskatīšanas šajā pamatnostādnē jānosaka kvantitatīvs mērķis jauniešu bezdarba mazināšanai.

5.2.3. EESK pauž satraukumu, ka pusē no dalībvalstīm ievērojami palielinājies to jauniešu īpatsvars, kuri nav nedz nodarbināti, nedz iesaistīti izglītībā vai apmācībā. Dalībvalstīs jāizveido mūžizglītības un tālākizglītības sistēmas visām vecuma grupām. EESK aicina ES un dalībvalstis prioritāri īstenot valsts plānus, kas saistīti ar garantiju jauniešiem, piešķirot attiecīgajām iestādēm vajadzīgos līdzekļus un vienlaikus novērtējot valstu plānu kvalitāti un jau izmantoto finanšu resursu efektivitāti.

5.2.4. Ņemot vērā ilgtermiņa bezdarbnieku skaita nepārtrauktu pieaugumu, EESK uzskata, ka ES un dalībvalstīm ir steidzami jāizstrādā valsts plāni cīņai ar ilglaicīgu bezdarbu (līdzīgi pašreizējiem plāniem saistībā ar garantiju jauniešiem) un jānosaka šāda bezdarba samazināšanas mērķi.

5.2.5. EESK uzskata, ka mazkvalificētu darba ņēmēju prasmju attīstīšana un pieaugušo izglītības veicināšana ir absolūta prioritāte, savukārt prasmes ir jāuzlabo, lai nodrošinātu labāku atbilstību darba tirgus vajadzībām. Dalībvalstīm jānodrošina izglītības un apmācības iespējas visiem bezdarbniekiem un nodarbinātajiem. Lai to panāktu, šajā pamatnostādnē būtu jāparedz un jāpieprasa veikt šādus pasākumus: noteikt rādītājus publiskā un privātā sektora ieguldījumiem profesionālajā izglītībā, kā arī darba ņēmēju tiesības uz apmaksātu atvaļinājumu mācību nolūkā. Lai sekmētu pāreju no skolas uz darba dzīvi ir svarīgi veicināt apmācību kādas profesijas apgūšanai un modernizēt mācību programmas, bet tas nozīmē, ka uzņēmumiem ir jāapzinās, cik svarīga ir apmācība.

5.3. 7. pamatnostādne: Sekmēt darba tirgu darbību

5.3.1. EESK pauž gandarījumu, ka šajā pamatnostādnē uzsvērtā nepieciešamība garantēt pienācīgas kvalitātes darbvietas sociāli ekonomiskās drošības, izglītības un apmācības iespēju, darba apstākļu (tostarp veselības aizsardzības un drošības aspektā), kā arī darba un privātās dzīves līdzsvarotības ziņā. Komiteja tomēr vēlas, lai kvalitatīvas nodarbinātības definīcijā būtu ietverta arī atsauce uz taisnīgu atalgojumu/atbilstīgu darba samaksu, stabilām darba attiecībām, vīriešu un sieviešu līdztiesību un darba ņēmēju pārstāvību. EESK īpaši uzsver nepieciešamību uzraudzīt darba tirgu, jo īpaši attiecībā uz darba tirgus segmentācijas mazināšanu un jaunizveidoto darbvietu kvalitātes aspektiem.

5.3.2. EESK jau ir norādījusi, ka nodarbinātības kvalitātes aspektam ir ļoti svarīga nozīme, jo darbvietu radīšana “par katru cenu”, neparedzot pienācīgus un cilvēka cienīgus ekonomiskos un sociālos apstākļus (nepastāvīgas darbvietas, ļoti zems atalgojums, veselības aizsardzības un drošības trūkums darbā) nebūs pareizais risinājums. Tādēļ ir jāmaina šī tendence, kas vērojama daudzās dalībvalstīs. Lai pievērstu vairāk uzmanības šai prioritātei, EESK ierosina 7. pamatnostādnē virsrakstu grozīt šādi: “Sesmēt darba tirgu darbību, **lai radītu kvalitatīvas darbvietas**”.

5.3.3. EESK atbalsta izveidoto darbvietu sistemātisku uzraudzību, pamatojoties uz kvalitātes kritērijiem. Ar darba tiesībām jāveicina stabili darba līgumi. Lai kāds arī nebūtu līguma veids, nevienam darba ņēmējam nevar būt liegtas pienācīgas darba aizsardzības tiesības. Nestandarta līgumi uzskatāmi par izņēmumu, nevis parastu praksi. EESK uzsver, ka dalībvalstīm ir jāturpina centieni integrēt ēnu ekonomiku oficiālajā ekonomikā un izskaust nedeklarētu darbu.

⁽²²⁾ COM(2014) 906 final.

5.3.4. EESK uzskata, ka publiskām iestādēm ar savu piemēru jārāda, kas ir kvalitatīva nodarbinātība, jo šī prasība jāievēro kā ārpakalpojumu, tā publiskā iepirkuma jomā. Tādēļ publiskām iestādēm ir plaši jāizmanto Direktīvā 2014/24/ES paredzētās iespējas, kas saistītas ar publiskā iepirkuma sociālajiem aspektiem, lai garantētu darba kvalitāti, izskaustu nepastāvīgu darba attiecību līgumus vai piespiedu pašnodarbinātību un slēgtu taisnīgus līgumus ar apakšuzņēmējiem.

5.3.5. EESK piekrīt Komisijai, ka ir svarīgi stiprināt aktīvu darba tirgus politiku un nodrošināt tās ciešāku mijiedarbību ar pasīvo politiku. Valsts nodarbinātības dienestiem īpaša uzmanība jāpievērš tam, lai veicinātu pāreju no bezdarba uz nodarbinātību un lai pārejas periodā būtu nodrošināti pienācīgi ekonomiskie apstākļi. Turklāt šiem dienestiem laikus jāsniedz individuāla palīdzība bezdarbniekiem. Aktīva politika ir jāstiprina, nevis jāvājina. Tas nozīmē, ka jāsauglabā finansiālais pamats, kas pielāgots krīzes periodiem un nopietnajam stāvoklim darba tirgū.

5.3.6. EESK atbalsta plašāku darba ņēmēju mobilitāti ES robežās ar nosacījumu, ka tiek saglabāta pensijas tiesību pārvedamība, kvalifikāciju atzīšana un attieksme pret darba ņēmējiem saskaņā ar uzņēmējvalstī spēkā esošajiem nodarbinātības nosacījumiem. Arī pret trešo valstu darba ņēmējiem ir jāizturas ar cieņu, ievērojot likumus un novēršot ļaunprātīgas izmantošanas gadījumus.

5.4. **8. pamatnostādne: Nodrošināt taisnīgumu, apkarot nabadzību un veicināt vienlīdzīgas iespējas**

5.4.1. EESK uzskata: tā kā Eiropā palielinās sociālā nevienlīdzība, ir jāpastiprina cīņa ar nabadzību un sociālo atstumtību, un šajā nolūkā ir vajadzīgi īpaši pasākumi, kas vērsti uz mazāk aizsargātām grupām, proti, jauniešiem un bērniem, viena vecāka ģimenēm, migrantiem, mazākumtautību pārstāvjiem, cilvēkiem ar invaliditāti, vecāka gadagājuma cilvēkiem, romiem un bezpajumtniekiem. Komiteja vēlreiz norāda, ka šī pieeja jāvirza uz to, lai mazinātu nabadzības risku un noteiktu konkrētus mērķus⁽²³⁾.

5.4.2. EESK atgādina, ka nabadzības riska mazināšanai ir vajadzīgi stabili un ticami kopēji rādītāji, ar kuriem uzraudzīt panākto progresu. Lai gan panākts zināms progress, EESK uzsver nepieciešamību izstrādāt jaunus rādītājus, lai novērtētu, piemēram, ienākumu un pirktpējas attiecību katrā dalībvalstī.

5.4.3. EESK uzsver, ka jānodrošina garantēts ienākumu minimums⁽²⁴⁾ un jānovērš situācijas, ko raksturo zemas algas. Šajā nolūkā jāstiprina pasākumi cīņai ar nodarbinātu personu nabadzību un sociālo atstumtību. Lai gan šim mērķim paredzēti līgumu juridiskie noteikumi, maksimāli jāierobežo nestabilu darba attiecību līgumu skaits un jāveicina ilgtermiņa līgumi ar sociālo nodrošinājumu, jāiegulda apmācībā un darbvietu radīšanā, jāsamazina jauniešu bezdarbs, jāveicina atstumto personu integrācija un jāgarantē sociālā aizsardzība pārejas periodā no mācībām uz darba dzīvi.

5.4.4. EESK aicina ES un dalībvalstis pastiprināt pasākumus cīņai ar nabadzību un sociālo atstumtību, īpaši attiecībā uz apdraudētākajām grupām, un izvirzīt konkrētus mērķus iedzīvotāju integrācijai sabiedrībā un darba tirgū.

5.4.5. EESK atgādina, ka vislabākais nabadzības samazināšanas līdzeklis ir kvalitatīvu darbvietu nodrošināšana iedzīvotājiem, viņu mudināšana iesaistīties darba tirgū un viņu sociālā integrācija, kā arī viņu nodarbināmības un pielāgoties spējas stiprināšana.

5.4.6. Kopš iepriekšējiem atzinumiem⁽²⁵⁾ EESK nav mainījusi skeptisko viedokli par to, ka likumā noteiktā pensionēšanās vecuma paaugstināšana patiešām sekmēs demogrāfisko pārmaiņu radīto problēmu risināšanu. Vēlamāk būtu reālo pensijas vecumu tuvināt spēkā esošajam pensijas vecumam (pirmām kārtām šajā nolūkā darba apstākļi ir jāpielāgo darba ņēmēju vecumam⁽²⁶⁾). Tāpēc ir jāgroza 8. pamatnostādnes teksta daļa, kas attiecas uz pensiju reformu.

Briselē, 2015. gada 27. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

⁽²³⁾ OV C 21, 21.1.2011., 66. lpp.

⁽²⁴⁾ OV C 170, 5.6.2014., 23. lpp.

⁽²⁵⁾ OV C 318, 29.10.2011., 1. lpp., 2.2. punkts.

⁽²⁶⁾ OV C 318, 29.10.2011., 1. lpp., 2. un 6. daļa.

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumam

Turpmāk minētie grozījumi ieguva vairāk nekā ceturtdaļu balsu, taču tika noraidīti debatēs:

1.6. punkts

Grozīt šādi:

EESK pauž ~~nepietnas~~ bažas par taupības politikas turpmāku īstenošanu dažās ~~dalībvalstīs Eiropas Savienībā~~ dalībvalstīs Eiropas Savienībā, jo tā kavē nodarbinātības un nabadzības mazināšanas mērķu sasniegšanu. Tāpēc Komiteja ir pārstēigta par to, ka vienotajā nodarbinātības ziņojumā un nodarbinātības pamatnostādņēs Komisija pilnībā ignorē draudus, ka zema inflācija varētu kļūt par deflāciju. Tas īpaši ir skāris atsevišķas iedzīvotāju grupas – jauniešus, mazkvalificētus darba ņēmējus, ilglaicīgus bezdarbniekus, sievietes, personas ar invaliditāti, migrantus, bērnus, romus un viena vecāka ģimenes. EESK uzskata, ka pamatnostādņēs nepietiekami atspoguļota nepieciešamība gan čīņu ar bezdarbu un nabadzību, gan darba tirgus piedāvājuma un pieprasījuma saskanošanu izvirzīt par galveno mērķi kā Eiropas, tā arī valstu līmenī.

Balsojuma rezultāts

Par: 32

Pret: 66

Atturas: 9

1.6.9. punkts

Grozīt šādi:

8. pamatnostādne: ~~svītrot ierosināto automatisko saikni starp likumā noteikto pensionēšanās vecumu un paredzamo mūža ilgumu dalībvalstīs, neminēt faktiskā pensionēšanās vecuma palielināšanu, bet gan daudz skaidrāk un norādīt uz nepieciešamību veicināt pasākumus, kas tuvinātu faktisko pensionēšanās vecumu likumā noteiktajam pensionēšanās vecumam.~~

Balsojuma rezultāts

Par: 36

Pret: 73

Atturas: 11

Aiz 5.3. punkta pievienot šādu jaunu punktu:

Dalībvalstīm vajadzētu samazināt un novērst darba tirgus segmentāciju, vienlaikus atbalstot darba vietu radīšanu. Darba aizsardzības noteikumiem un iestādēm būtu jānodrošina piemērota vide darbā pieņemšanai, inter alia nodrošinot, ka darba tirgū ir pieejami dažādi līgumiski noteikumi.

Balsojuma rezultāts

Par: 36

Pret: 63

Atturas: 10

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1007/2009 par tirdzniecību ar izstrādājumiem no reģioniem”

(COM(2015) 45 final – 2015/0028 (COD))

(2015/C 332/09)

Ziņotājs: Thomas McDONOGH

Eiropas Parlaments 2015. gada 12. februārī un Padome 2015. gada 20. februārī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1007/2009 par tirdzniecību ar izstrādājumiem no reģioniem”

(COM(2015) 45 final – 2015/0028 (COD)).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 5. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 508. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 27. un 28. maijā (2015. gada 27. maija sēdē), ar 161 balsi par un 9 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. ES tiesību akta grozījums ir jāpieņem, lai izpildītu ieteikumus un nolēmumus attiecībā uz pamatregulu, ar kuriem PTO Strīdu izšķiršanas padome (SIP) nāca klajā 2014. gada 18. jūnijā, kad pieņēma ekspertu grupas un Apelācijas institūcijas ziņojumus.

1.2. Dažādām iestādēm, tostarp ES, būtu ievērojami jāpastiprina noteikumi un regulas par humānu nogalināšanu. Būtu jāveic visi iespējamie pasākumi, lai novērstu nevajadzīgas ciešanas roņu populācijai. Piemēram, jauno roņu nosišanu ar nūjām pavasarī Kanādā vislabāk varētu raksturot kā barbarisku, un pret to nepārtraukti cīnās dzīvnieku tiesību aizsardzības organizācijas visā pasaulē. EESK pauž sašutumu par šāda veida nokaušanu.

1.3. Attiecībā uz tradicionālajām medībām, ar ko iztikas nodrošināšanai nodarbojas inuīti, jānosaka reāli pārbaudāmas kvotas, tostarp pieļaujamās nogalināšanas metodes. Vienlaikus jāievēro dzīvnieku labturības principi.

1.4. Būtu pienācīgi jāuzrauga un jānodrošina kvotas, medību ierobežojumi un citu atbilstības jautājumu ievērošana.

1.5. Minimālās prasības izsekojamības sistēmai varētu formulēt kā prasību kopumu, kas jāizpilda ekonomikas dalībniekiem, kuri vēlas importēt Eiropas Savienībā, un kurā iekļauti trīs galvenie aspekti ⁽¹⁾:

- 1) identifikācijas prasības;
- 2) uzskaites un uzskaites prasības;
- 3) spēja sagatavot izsekojamības ziņojumus (pārbaude).

2. Ievads

2.1. Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 16. septembra Regulā (EK) Nr. 1007/2009 par tirdzniecību ar izstrādājumiem no reģioniem (“pamatregulā”) ir noteikts vispārējs aizliegums minēto izstrādājumu laišanai Eiropas Savienības tirgū.

⁽¹⁾ Komisijas finansēts pētījums par pasākumiem attiecībā uz tirdzniecību ar izstrādājumiem no reģioniem; sagatavoja COWI sadarbībā ar ECORYS.

2.2. Pamatregulā paredzēts, ka no vispārējā aizlieguma ir atbrīvoti izstrādājumi no roņiem, kuri iegūti medībās, ko tradicionāli veic inuītu un citas iezemiešu kopienas un kas palīdz tām nodrošināt iztiku ("IK izņēmums").

2.3. Pamatregulā paredzēti arī izņēmumi attiecībā uz tādu izstrādājumu importu, kas iegūti no roņiem, kuri nomedīti tikai ar mērķi nodrošināt jūras resursu ilgtspējīgu pārvaldību, bez nolūka gūt peļņu un bez komerciāla nolūka ("RIP izņēmums"), kā arī uz gadījuma rakstura importu, kurā ietilpst tikai tādas preces, ko ceļotāji vai viņu ģimenes izmanto personīgām vajadzībām.

2.4. Īstenošanas regulā – Komisijas 2010. gada 10. augusta Regulā (ES) Nr. 737/2010 – paredzēti sīki noteikumi par to, kā īstenot pamatregulu.

2.5. Abus tiesību aktus (kopā saukti par "ES roņu izstrādājumu režīmu") Kanāda un Norvēģija apstrīdēja Pasaules Tirdzniecības organizācijā (PTO) strīdus lietā "EK – pasākumi, ar kuriem aizliedz izstrādājumu no roņiem importu un laišanu tirgū" (DS400 un DS401).

2.6. Lai gan PTO ziņojumos secināts, ka no roņiem iegūtu izstrādājumu aizliegumu principā var pamatot ar ētiskiem iebildumiem par roņu labturību, tomēr tajos iebilsts pret abiem izņēmumiem – IK izņēmumu un RIP izņēmumu.

2.7. Konstatēts, ka RIP izņēmums nav pamatots, jo iespējamā starpība starp komerciālo medību un RIP medību (nelielos apmēros, bezpeļņas nolūkā) komerciālajiem aspektiem nav pietiekama, lai to varētu uzskatīt par pamatotu nošķirumu.

2.8. Runājot par IK izņēmumu, lai gan principā šajā gadījumā saprātīgs nošķirums ir iespējams, Apelācijas institūcija lēma, ka daži šā izņēmuma formulējuma un piemērošanas elementi ir uzskatāmi par "patvaļīgu un nepamatojamu diskrimināciju".

2.9. Eiropas Savienība 2014. gada 10. jūlijā paziņoja Strīdu izšķiršanas padomei, ka tā ir iecerējusi īstenot ieteikumus un nolēmumus, ko SIP pieņēmusi šajā strīdā, tādējādi nodrošinot, lai būtu izpildīti ES pienākumi Pasaules Tirdzniecības organizācijā.

2.10. 2014. gada 5. septembrī Eiropas Savienība, Kanāda un Norvēģija vienojās, ka pieņemams termiņš, kurā jāizpilda SIP ieteikumi un nolēmumi, būtu 16 mēneši. Tas nozīmē, ka šis termiņš beigsies 2015. gada 18. oktobrī.

2.11. Izskatāmā tiesību akta priekšlikuma mērķis ir izpildīt SIP ieteikumus un nolēmumus attiecībā uz pamatregulu. Ar to arīdzan tiek izveidots juridiskais pamats, lai Regulu (ES) Nr. 737/2010 varētu saskaņot ar minētajiem nolēmumiem.

2.12. Iebildumi pret RIP izņēmumu tiek novērsti, RIP izņēmumu svītrojot no pamatregulas. Iebildumi pret IK izņēmuma formulējumu un piemērošanu tiek novērsti tādējādi, ka izņēmums tiek grozīts, proti, tā izmantošana tiek sasaistīta ar dzīvnieku labturību un tiek noteikti ierobežojumi no roņiem iegūtu izstrādājumu laišanai tirgū, ja medību apjomi vai citi apstākļi liecina, ka medības notiek galvenokārt komerciālos nolūkos.

2.13. Bez tam Komisijas eksperti kopā ar ekspertiem no Kanādas strādā pie vajadzīgās sertifikācijas sistēmas, lai Kanādas inuīti varētu izmantot izņēmumu par inuītiem saskaņā ar ES roņu izstrādājumu režīmu.

2.14. Dažādaajām iesaistītajām valdībām būtu jāizstrādā tirdzniecības struktūra, kas attiecas uz inuītu ražotajiem izstrādājumiem.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Roņu medības ir inuītu un citu iezemiešu kopienu kultūras un identitātes neatņemama sastāvdaļa un būtisks iztikas avots. Pilnīgs roņu medību aizliegums, kas tika noteikts pirms vairākiem gadiem, ņemot vērā sabiedriskās domas spiedienu, radīja dziļu krīzi inuītu kopienā, kur raksturīga nabadzība un nespēja nodrošināt izdzīvošanu. Pašlaik 90 % inuītu ir bez darba, un daudzi no viņiem ir pilnībā atkarīgi no sociālā nodrošinājuma. Šo iemeslu dēļ roņu medības, ko tradicionāli piekopj inuītu un citas iezemiešu kopienas, nesen atkal tika atļautas, ja tās ir iztikas avots.

3.2. EESK ierosina procesā starp Eiropas Komisiju un Kanādas valdību iesaistīt inuītu kopienas, lai kopīgi nolemtu, kā vislabāk nodrošināt inuītu tiesības uz turpmāku iztiku un vienlaikus aizsargātu roņus no starptautiskās tirdzniecības un izmiršanas.

3.3. Inuītu un citu iezemiešu kopienu piekoptajās medībās, tāpat kā visās citās roņu medībās, nav iespējams efektīvi un konsekventi izmantot patiesi humānus nogalināšanas paņēmienus. Tomēr, ņemot vērā Regulas (EK) Nr. 1007/2009 mērķus, ir lietderīgi noteikt, ka izstrādājumus, kas iegūti inuītu un citu iezemiešu kopienu rīkotās medībās, Eiropas Savienības tirgū var laist ar nosacījumu, ka šīs medības notiek tā, lai pēc iespējas samazinātu medījamo dzīvnieku sāpes, stresu, bailes un citas ciešanas.

3.4. Regula (EK) Nr. 1007/2009 arī atļauj izņēmuma kārtā laist tirgū no roņiem iegūtus izstrādājumus gadījumos, kad medības veic tikai ar mērķi nodrošināt jūras resursu ilgtspējīgu pārvaldību.

3.5. Lai gan ir atzīts, ka medības, ko veic tikai ar mērķi nodrošināt jūras resursu ilgtspējīgu pārvaldību, ir nozīmīgas, tomēr praksē šādas medības ir grūti nošķirt no liela apjoma medībām, ko rīko galvenokārt komerciālos nolūkos. Tas var novest pie attiecīgo no roņiem iegūto izstrādājumu nepamatotas diskriminācijas. Tālab šāds izņēmums būtu jāsvīturo.

3.6. Jāatļauj laist tirgū tikai tādus izstrādājumus no roņiem, kuri iegūti medībās, ko piekopi inuītu vai citas iezemiešu kopienas, ja ir izpildīti šādi nosacījumi:

- a) kopiena tradicionāli rīko šādas medības;
- b) medības palīdz kopienai nodrošināt iztiku un netiek rīkotas galvenokārt komerciālos nolūkos;
- c) medības tiek rīkotas tā, lai pēc iespējas samazinātu medījamo dzīvnieku sāpes, stresu, bailes un citas ciešanas, ņemot vērā kopienas tradicionālo dzīvesveidu un vajadzību pēc iztikas.

3.7. EESK atbalsta šos nosacījumus roņu izstrādājumu laišanai tirgū, taču ierosina Eiropas Komisijai nodrošināt samērīgu līdzsvaru starp roņu aizsardzību un inuītu kopienu nepieciešamību tos medīt izdzīvošanas nodrošināšanas nolūkā. Minēto nosacījumu nepragmatiska interpretācija praksē varētu kavēt inuītu medības uz roņiem.

3.8. EESK uzskata, ka ir lietderīgi:

- a) noteikt īpašu statusu roņu izstrādājumiem, ko inuīti ieguvuši saskaņā ar tradicionālo medību veidu, piemēram, "Tradicionālā veidā nomedijuši inuīti". Lai izvairītos no papildu starptautiskiem strīdiem, šajā gadījumā varētu būt noderīgi skaidri definēt šo koncepciju kā "nerūpniecisku ieguvi";
- b) izveidot izsekošanas, marķēšanas sistēmu un īpašu logotipu, lai uzraudzītu inuītu darbību un aizsargātu un informētu patērētājus;
- c) būtu jāapsver importa kvotu režīms, ja vērojama noteikumu ļaunprātīga izmantošana.

3.9. No roņiem iegūto izstrādājumu imports ir atļauts arī tad, ja importam ir gadījuma raksturs un tajā ietilpst tikai tādas preces, ko ceļotāji vai viņu ģimenes izmanto personīgām vajadzībām. Šādu preču veidam un daudzumam jābūt tādam, kas neliecina par to, ka tās ievē komerciālā nolūkā.

3.10. Tas, kā izsekojamību organizēs tālāk, būs atkarīgs no ieviestās sistēmas un dažādajām iesaistītajām pusēm noteiktās kompetences. Regulas par tirdzniecību ar izstrādājumiem no roņiem kontekstā šīs minimālās prasības būtu jāinterpretē šādi:

Identifikācijas prasības

Identifikācijas prasības principā ietver trīs elementus:

- mednieks (vai nu inuītu/iezemiešu kopienas mednieks, vai licencēts mednieks resursu pārvaldības vajadzībām), kam ir īpašs identifikācijas numurs,
- nodošanas stacija (kas norāda teritoriju/ģeogrāfiskās atrašanās vietu),
- produkts (informācija par darījumu starp mednieku un nodošanas staciju).

Ja medības nav tieši saistītas ar mednieku, nav nodošanas stacijas vai medības neaptver valsts līmeni, bet tikai īpašus reģionus, papildus minētajam vai tā vietā var būt nepieciešams noteikt elementu “medības”.

3.11. Pieņemot lēmumu, kurš ir galīgs un saistošs, PTO ir jāsapasina pretrunīgi noteikumi starptautiskos nolīgumos, kas ir gandrīz 70 gadus veci. Ar vienu no šādiem noteikumiem aizliegta “patvaļīga vai neattaisnojama diskriminācija” starp valstīm. Citā paredzēts, ka valstis var rīkoties tādā veidā, kas “nepieciešams, lai aizsargātu sabiedrības morāles principus” ⁽²⁾.

3.12. “Par valsts diženumu un tās morālo attīstību var spriest pēc tā, kā tā izturas pret dzīvniekiem” ⁽³⁾.

Briselē, 2015. gada 27. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

⁽²⁾ A. Butterworth and M. Richardson, *Marine. Policy* 38, 457.–469. lpp.; 2013. gads.

⁽³⁾ Mahatmam Gandijam piedēvēts citāts.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1236/2010 par kontroles un noteikumu izpildes shēmu, kura piemērojama apgabalā, uz ko attiecas Konvencija par turpmāko daudzpusējo sadarbību Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecībā”

(COM(2015) 121 final – 2015/0063 COD)

(2015/C 332/10)

Eiropas Parlaments 2015. gada 25. martā un Padome 2015. gada 23. martā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 43. panta 2. punktu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1236/2010 par kontroles un noteikumu izpildes shēmu, kura piemērojama apgabalā, uz ko attiecas Konvencija par turpmāko daudzpusējo sadarbību Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecībā”

(COM(2015) 121 final – 2015/0063 COD).

Tā kā komiteja jau ir paudusi viedokli par minētā priekšlikuma saturu 2013. gada 13. februārī pieņemtajā atzinumā par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko paredz īpašus nosacījumus zvejai dziļūdens krājumos Ziemeļaustrumu Atlantijā un noteikumus zvejai starptautiskajos ūdeņos Ziemeļaustrumu Atlantijā un atceļ Regulu (EK) Nr. 2347/2002⁽¹⁾, un 2013. gada 18. septembrī pieņemtajā atzinumā par tematu “Atlantijas reģiona jūrlietu stratēģijas rīcības plāns “Nodrošinot pārdomātu, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi””⁽²⁾, komiteja 508. plenārsesijā, kura notika 2015. gada 27. un 28. maijā (2015. gada 27. maija sēdē), ar 173 balsīm par un 10 atturoties, nolēma neizstrādāt jaunu atzinumu par šo tematu, bet atsaukties uz iepriekš minētajos dokumentos pausto nostāju.

Briselē, 2015. gada 27. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

⁽¹⁾ OV C 133, 9.5.2013., 41. lpp.

⁽²⁾ OV C 341, 21.11.2013., 77. lpp.

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)
ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)

Eiropas Savienības Publikāciju birojs
2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV